

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

KARAMAN'DA GÜNDELİK HAYAT VE EV HANIMLIĞI

BÜŞRA ÜLKÜSEVER KOÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
Prof. Dr. AHMET KOYUNCU**

KONYA-2024

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra ÜLKÜSEVER KOÇER		
	Numarası	21810301004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	☒	
		Doktora	☐	
Tezin Adı	KARAMAN'DA GÜNDELİK HAYAT VE EV HANIMLIĞI			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Büşra Ülküsever Koçer

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Bu çalışmada Karaman’da ev hanımlarının gündelik hayatları araştırılmıştır. Günümüzde ev hanımları tıpkı onların ev içi emekleri gibi görünmez sayılmaktadır. Oysa onların en başta ihtiyaç duydukları şey anlaşılma duygusunu yaşamaktır. Çünkü bireyler anlaşıldığı yerde görünür olduklarını da hissetmektedirler. Bu sebeple yapmış olduğum çalışma ev hanımlarının anlaşılmasına ve görünür olmasına hizmet etmektedir.

Bu çalışmanın oluşturulmasının her aşamasında benden desteğini esirgemeyen, ilim yolculuğumda bana daima sabırla yol gösterip ışık tutan kıymetli Danışman hocam Prof. Dr. Ahmet KOYUNCU’ya sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yine tez çalışmamın başından beri değerli fikirlerini benden esirgemeyen, bana yol gösteren sayın hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Ayşegül SİLİ KALEM ve Prof. Dr. Ferhat TEKİN’e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmanın saha aşamasında benimle görüşme yapmayı kabul eden kıymetli ev hanımlarına teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak eğitim hayatım boyunca beni her konuda destekleyen, bana inanan, güvenen canım aileme, desteği ve sonsuz sabrı için kıymetli eşime sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

T.C.
NECETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Büşra ÜLKÜSEVER KOÇER		
	Numarası	21810301004		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji /Sosyoloji		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Prof. Dr. Ahmet KOYUNCU		
Tezin Adı	KARAMAN'DA GÜNDELİK HAYAT VE EV HANIMLIĞI			

Genel olarak ev dışında herhangi bir gelir getiren işte çalışmayan, ev işleriyle ve aile fertlerinin bakımlarıyla ilgilenen kadın olarak tanımlanan ve bu sebeple özel alana hapsedilen ev hanımlarının üretim ve ekonomiye, işgücü piyasasına katılmadıkları düşünülmektedir. Oysa ev hanımları gündelik hayatlarında ücretsiz üretim ve ev içi emeği gerçekleştirmektedirler. Harcanan emeğin maddi bir getirisi olmadığından bu emekler diğer insanlar tarafından fark edilmemektedir. Bu sebeple ki ev hanımlarının gündelik hayatları merak edilmemekte, değer görmemektedir. Yaşamın temel alanı gündelik hayattır. Toplumda var olan yenilikler ve değişimler gündelik hayat içerisinde yer almaktadır. Ev hanımları da söz konusu değişim ve yenilikleri çeşitli stratejiler ve taktiklerle sosyal yaşama uyum sağlayacak şekilde güncellemektedir. Teknoloji bu duruma iyi bir örnektir. Ev hanımları dijitalleşmeyi kendi yaşamlarının gerekliliklerine göre gündelik hayatlarına dahil etmektedirler. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmamızda, belli başlı temalar üzerinden Karaman'da ikamet eden farklı sosyoekonomik seviyelerde ki 15 ev hanımı ile görüşülmüş ve ev hanımlarının gündelik hayatları ve buna dijitalleşmenin etkisi araştırılmıştır. Araştırma bulguları arasında ekonominin, gündelik hayatta ev hanımlığının deneyimlenmesinde ve algılanmasında doğrudan etkili oluşu tespit edilmiştir. Yine ev hanımlarının en çok, kendilerini değerli hissetmek için maddi- manevi desteğe ihtiyaç duydukları bulgular arasındadır. Ev hanımlarının sanal alemde geçirdikleri süre ve maruz kaldıkları içeriklerle orantılı olarak mahremiyet algılayışlarında da bir dönüşüm olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Ev hanımı, Gündelik hayat, Dijitalleşme, Sosyal medya

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

ABSTRACT

Author' s	Name and Surname	Büşra ÜLKÜSEVER KOÇER		
	Student Number	21810301004		
	Department	Sociology		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Prof. Dr. Ahmet KOYUNCU		
	Title of the Thesis/Dissertation	Everyday Life and Being a Housewife İn Karaman		

A housewife is generally defined as a woman who does not work in a job that generates any income outside the home, who is interested in household chores and the care of family members. These definitions generally confine housewives to a private space. As a result of this widely accepted definition, it is believed that housewives do not participate in production and the economy, the labor market. However, housewives perform unpaid production and domestic labor in their daily lives. Since there is no material return for the labor spent, these labors are not noticed by other people. This expended labor is seen as an obligatory duty of housewives. Everyday life is the basic field of life. The phenomena that take place in society are in everyday life. The innovations and changes that exist in society take place in everyday life. Housewives also update these changes and innovations in a way that adapts to social life with various strategies and tactics. Technology is a good example of this situation. Daily life, which has become digitalized with technology, are retained its validity among housewives. Housewives are involved digitalization into their daily lives according to the requirements of their own lives. In our study, in which qualitative research method was used, 15 housewives of different socioeconomic levels residing in Karaman were interviewed on certain themes and the daily lives of housewives and the effect of digitalization on it were investigated. Among the findings of the research, it has been determined that the economy has a direct effect on the experience and perception of housewifery in daily life. Again, it is among the findings that housewives need material and moral support to feel valuable the most. It has been determined that there is a transformation in the perception of privacy in proportion to the time housewives spend in the virtual world and the content they are exposed to.

Keywords: Housewife, Everyday life, Digitalization, Social media

İçindekiler Tablosu

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1
1.BÖLÜM	8
GÜNDELİK HAYAT VE EV HANIMLIĞI	8
1.1 TOPLUMSAL CİNSİYET VE KADIN	8
1.2 EV HANIMI	11
1.3 GÜNDELİK HAYATIN KAVRAMSALLAŞTIRILMASI	15
1.4.TÜRKİYE’DE EV HANIMLIĞI:.....	25
1.4.1. EV HANIMI VE DİJİTALLEŞME	41
2. BÖLÜM	45
ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	45
2.1. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	46
2.2. ARAŞTIRMANIN DESENİ	47
2.3.ARAŞTIRMA GRUBU.....	48
2.5. KAPSAM VE SINIRLILIKLAR	50
2.6. ARAŞTIRMANIN GÜVENİRLİLİĞİ	52
2.7. VERİ TOPLAMA SÜRECİ: SAHADAN NOTLAR	54
2.8. VERİLERİN ANALİZİ	56
3.BÖLÜM	58
GÜNDELİK HAYATTA EV HANIMLIĞI DENEYİMLERİ	58
3.1. DEMOGRAFİK BİLGİLER.....	58
3.2 GÜNDELİK HAYATTA EV HANIMLARI.....	61
3.2.1. <i>Ev Hanımlığı Algısı</i>	61

3.2.2. <i>Ev İçi Emek</i>	64
3.3. SOSYAL MEDYA KULLANIMI.....	67
3.3.1. <i>Sanal Mahremiyet</i>	69
3.3.1.1. <i>Mahrem(n)iyet</i>	72
3.4. GERÇEK HAYATIN KONUTLARINDAN SANAL HAYATIN KONUMLARINA	80
3.4.1. <i>Oturma Günleri ve Sosyalleşme Mekanları</i>	84
3.5. ANNELİĞE FEDA HAYATLAR	89
3.6. EKONOMİ VE MODA	97
TARTIŞMA VE SONUÇ	103
KAYNAKÇA	110
EKLER	117
EK-1: GÖRÜŞME SORULARI	117

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Nitel Araştırmaların İnanırcılığı İçin Kullanılan Yöntemler.....	51
Tablo 2. Katılımcıların Demografik Bilgileri.....	57
Tablo 3. Çalışmanın Temaları ve Alt Başlıkları.....	59

GİRİŞ

İlkçağlarda bugüne kadar sayısız toplumlar var olagelmektedir. Her toplumun kendi içerisinde oluşturduğu bir sistem söz konusudur. Toplumların ortak noktası ise kültürlerine göre düzen oluşturmaktır. Bu nedenle her toplum kendine özgü kültüre sahip olduğundan yine kendine özgü düzenlemeye de sahiptir. Gündelik yaşamda kaos olmaması içi düzen şarttır. Bu düzenlemeler ekonomiye, toplumsal cinsiyete vb. göre olabilmektedir. Toplum içinde ki her türlü kurum, kuruluş, meslekler her türlü işleyiş bu düzenlemeyi temel alarak işleyişini sürdürmektedir. Toplumsal cinsiyet ayrımına neredeyse tüm dünya ülkelerinde rastlanabilir. Ayrım geçmişte de var olmuştur, bugün de devam etmektedir. Ancak yaşanma şiddeti ve göstergeleri toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Türkiye’de kadın toplumsal cinsiyetinden/kadınlığından dolayı evvela ev için, ev içinde uygun görülmektedir. Kadın, mesleği ne olursa olsun aynı zamanda vazgeçilmez bir ev işçisi olarak düşünülmektedir (Bingöl:2014).

Çok büyük bir toplumsal fonksiyonu sağlayan ev hanımlığı ise daha çok toplumsal cinsiyet düzenlemesine maruz kalsa da aslında ekonomik temellidir (Demircioğlu:2019). Çünkü ev hanımlığı ev içi emektir. Sarf edilen emeğin düzenli bir getirisinin olmaması kamuda yer almaması ve özel alanda gerçekleşmesi, sınırlandırılması ev hanımlığını görünmez kılmakta ve değersizleştirebilmektedir. Oysa çok önemli bir toplumsal fonksiyon olan asıl üretim ev hanımları sayesinde gerçekleşmektedir ve toplumun sürekliliği sağlanmaktadır. Yeni kuşağın üretimi ve çocuk bakımı toplumun devamını sağlayan en temel fonksiyondur. Bu fonksiyon kadının mecburi görevi olarak görüldüğü için ne yazık ki önemi göz ardı edilmektedir. Aynı zaman da ev hanımlığı; ev idaresi ve yönetimi, ev içi düzen, dekor, dizayn, giyim ve tüketim şekilleri, tercih edilen renk ve markalar ile ailenin sahip olduğu sosyoekonomik ve sosyokültürel durumun dış çevreye sunumunu gerçekleştirmektedir. Söz konusu bu göstergelerle aile, dış çevre tarafınca nasıl görünmek istediğini belirler ve ona göre tüketim sunumunu gerçekleştirir. Evin gelir sağlayıcısı erkek eş ve çocuklar bu durumun farkında olmayabilmektedir. Yine ev hanımları aile fertleri arasındaki bağların kontrolü ve denge sağlanması, iç çatışma çıkartabilecek durumları kontrol etme çabası sarf etmektedir. Çocuk eğitimi, ev içi ve

dışı ekonomik denge kontrolü, sosyal çevre oluşturma bunu aile bireylerine aktarma ve bu sosyal bağları geliştirmek ya da kopartmak, ev içi ve yakın çevrede gerçekleşen olay ve durumlara en tez zamanda vakıf olunması ve bu durumlara göre strateji geliştirilmesi yine ev hanımlarını görevleri arasında görülmektedir. Ev hanımları tertip, düzen, disiplin ve temizlik sağlayıcısı ve öğreticisi, sorumluluk bilinci aşlamak, yemek yeme alışkanlıkları ve beslenme düzeni gibi temel ilkelerin uygulanması, ev içinde bunun aile bireylerine aktarılması özellikle de çocukların bu ilkelere dikkat ederek toplum bireyi olarak yetiştirilmesi gibi işleyişleri sağlamak, yönlendirmek, idare etmek gibi yükümlülüklerle aynı zamanda da büyük ve örtük bir güce sahiptir. Bunu herkes kullanabilir ya da kullanamaz. Lakin var olan güç inkâr edilemez bir gerçekliktir. Bahsettiğimiz bu hususlar elbette sadece kadının ya da ev hanımının sorumluluğunda değildir. Evin erkeği, eşlik ve babalık görevlerince gereken desteği, eğitim ve görevleri yerine getirmelidir. Lakin bu hususlardaki mihenk taşının, evin hanımının olduğu da yadsınamaz bir gerçekliktir. Kadınlardan, ev içinde yemek yapma, temizlik, alışveriş, çamaşır/bulaşık yıkama, ütü yapma, çocuk/hasta/yaşlı bakma gibi gündelik rutin işleri yapmaları bekleniyor. Ancak kadınlara ev içinde yüklenen sorumluluklar bunlarla sınırlı kalmıyor. Hane halkının eğitimi, kişisel gelişimi, iletişim kurma becerileri ve benzeri toplumsal faaliyetlerini sürdürmelerini sağlayan tüm değerlerin üretimini ve yeniden üretimini gerçekleştirenler de kadınlardır (KEİG.org).

Geçmişten günümüze ev hanımlığına karşı çeşitli algılar söz konusudur. Bu algıların oluşum nedenleri yine toplumların kendi iç dinamiklerine, kültürüne göre şekillenmekte ve toplumlarda görünür olmaktadır. Kültür, bireylerden meydana gelir ve toplumun yapısını oluşturur. Bu haliyle, insanların maddi ve manevi üretiminde gerçekleşen etkin, yaratıcı faaliyetlere dönüşür. Hal böyle olunca da toplum tarafından oluşturulan ve iletilen davranış ve düşünce yapısı olarak karşımıza çıkmakta, toplumsal alanda bir güç olarak varlığını sürdürmekte ve içinden çıktığı toplumun değerlerini yansıtmaktadır (Arslantaş:2008). Avcı toplayıcılıktan tarım toplumuna oradan sanayi ve teknoloji toplumuna geçişte kadının yeri tartışma konusu olmaktadır. Çünkü ilk toplum tiplerinde evin erkeğiyle birlikte üreten ve tüketen kadın için bir

kamu ve özel alan ayrımı söz konusu olmamaktadır. Kadın, avlanma, pişirme işlerinde aktif görev alırken yine tarım toplumlarında da tarla ve hayvan bakımı gibi işlerde de aktif görev almaktadır. Bu durum modernite ile birlikte değişime uğramış, modernite; üreteceksen, çalışacaksan kamu alanındasın ama çalışmayacaksan üretmeyeceksen özel alanda kalmalısın algısını empoze etmiş böylelikle çalışan ve çalışmayan kadın ayrımı ortaya çıkmıştır. Ann Oakley (1987) 'Housewife' adlı eserinde, modern sanayi toplumlarında ev hanımlarına atfedilen özellikleri: erkeğe ekonomik olarak bağımlı, evin bütün işlerinden sadece kendisi sorumlu olan, emeğinin karşılığı olmayan kadın olarak özetlemektedir. Kamusal alanda yaptığı iş ile ücret getirisi sağlayan kadın çalışan ve üreten kadinken ev dışında çalışmayan, özel alanda yer alan ev gelirin katkı sağlamayan, geliri olmayan kadın ise çalışmayan, tüketen kadın olmuş bu sınıflamalarda yerlerini almaktadırlar. Çalışmayan kadının yeri hane ile sınırlandırılmış ve toplumsal cinsiyette bunu şekillendirmektedir. Eve ücret getirisi sağlamayan kadın ev hanımı olmuş ve ev içindeki üretimi, harcadığı emekler, yaptığı işler, sağladığı düzen, tertip ve nizam yok sayılmış ve bunların kadınların yapması gereken asli görev olarak görülmüştür. Para sahibi olan erkek, kadın üzerinde bir hegemonya kurmaktadır. Çünkü idare eden, geçim sağlayan, para kazanan, para getiren güçlüdür. Bu nedenle ev hanımlığı ev dışında herhangi bir para getiren işte çalışmayan, üreten değil tüketen kadın olmuştur. Para kazanmak, iş sahibi olmak, erkeğe aile içerisinde kadın ve çocuklar üzerinde iktidar kurma fırsatı verirken, aynı zamanda diğer erkeklikler nezdinde de saygı ve statü getirmekte ve bu noktada bir pratik ve anlatı olarak erkeklik ile toplumsal iktidarının temel bileşenlerinden biri haline gelmektedir (Türkoğlu:2013). Toplumsal cinsiyetle birlikte bu durum ev içi emeğin görünmez hale gelmesine neden olmuş, ev hanımlarının nasıl olması gerektiğine dair kalıpları oluşturmuş ve kadınların asıl görevinin ev hanımlığı olması gerektiğine dair norma dönüşmüştür. Söz konusu durum ev hanımlığının değersizleşmesine neden olmaktadır. Toplumsal cinsiyetin oluşturduğu bu normlar ve dayatmalar moderniteyle birlikte ve gelişen teknolojinin de etkisiyle ev hanımlığının nasıl olması gerektiğini biçimlendirmektedir. Yapması gerekenler, takip etmesi gereken trendler, uyması gereken normlar, ev hanımlarının gündelik hayat pratiklerini şekillendirmektedir. Bu nedenle ev hanımlığının üzerinde mevcut olan erkek baskısı

ve toplumsal cinsiyet baskısına bir de takip edilmesi ve uyulması beklenen trend baskısı eklenmiştir. Kadınların en büyük zaafı olan moda ve trend ürünler, kadınların şık ve beğenilir olmak uğruna zamanı ve modayı takip etme zorunluluğu hissetmektedirler. Moda takibi yapılmadığında modacıların düşünceleri dikkate alınmadığı ve söyledikleri uygulanmadığı takdirde kadınlar rüküş olma durumuyla karşılaşacak, güzel, şık ve modern görünme arzusu tehlikeye girecek, bu durum ise kadınların beğenilme duygusuna olumsuz yansıtacaktır (Yılmaz, Kotanlı:2015). Değınilen söz konusu durumlar gündelik hayatta ev hanımlığı için sorunlar teşkil eder hale gelmiş ve bir kadın problemi olma durumuna getirmiştir. Her ev hanımının gündelik hayatı deneyimi farklılık göstermektedir. Bulunduğu statü, sosyoekonomik durum, eğitim durumu, aile yapısı, aile içi işleyiş, yetiştiği spesifik kültürel yapı ve toplumsal normlar gibi pek çok etken gündelik hayatı deneyimlemeyi farklılaştırmaktadır. Bu nedenle çalışmamız da görüşülmesi planlanan ev hanımlarının farklı sosyoekonomik seviyelerde olmasına önem verilmektedir. Böylelikle sosyoekonomik seviyesi farklı olan ve yaşamlarını buna göre idame ettiren, gündelik hayatlarını da bu duruma göre şekillendiren ev hanımlarının deneyimlerindeki farklılaşmaları da görebilmek mümkündür.

Mesleklerin icra edildiği konumlarla ilişkili olarak ev hanımlığında bir ‘adı üstünelik’ söz konusudur. Konum olarak özel alana sıkıştırılan ev hanımlığı, sadece çalışmayan kadınlarla özdeşleşmiştir. Bu da ev hanımlarının sarf ettikleri emeklerin görünür olmasına neden olan engeller arasında yer almıştır. Oysa toplumumuzda çalışan ya da çalışmayan her kadın, gündelik hayatlarında ev hanımlığı kimliklerini taşırlar. Bu durum ev hanımları ile doğrudan ilişkili ve temel görevleri arasında yer alırken, çalışan kadınlar mesai sonrası eve döndüklerinde bu rutin gerçekleştirilir. Bir kadın hem işe gidip aile bütçesine katkıda bulunmalı hem de iyi bir ev kadını olmalıdır (Uslu:2012). Bu ve değindiğimiz diğer sebepler neticesinde araştırmamızın konusu belirlenmiştir.

Her toplumun farklı bir düzen ve işleyişinin olduğundan söz etmiştik. Bu durum söz konusu toplumun kendi içerisinde de geçerliliğini korumaktadır. Yani bir toplumdaki ev hanımlarının gündelik hayatı her bölgede aynı değildir. Toplum yapısı farklı

olduğundan, deneyimler ve algılamalar da farklıdır. Farklılaşmalar kaçınılmaz olarak vardır. Bu nedenle bu çalışmada Karaman'da ev hanımlarının gündelik hayatları araştırma konusunu oluşturmaktadır. Karaman ili İç Anadolu bölgesinde yer alan tipik bir Anadolu şehridir. Bu nedenle de İç Anadolu kadını temsil edeceği düşünülmektedir. Üreten ve gelişen bir ülke olmak için ülkenin söz konusu şehirlerinde sanayi gibi pek çok üretim fonksiyonlarına yatırım ve önem artmaktadır. Ülke genelinde yaygınlaşan endüstri ve sanayi elbette Karaman'a da uğramıştır. Endüstrileşme, kentleşme, sanayileşme gibi durumlardan, özellikle 1964 yılında gerçekleşen çarşı yangını ardından yurt dışı göçleri ve geri dönüşleri ile değişen sosyoekonomik yapının Karaman toplumunu etkilemiş ve dönüştürmüş, ev hanımlarına olan etkisi de gözlemlenebilir şekilde farklılaşmıştır. Bu yangın Karaman Halkını çok etkilemiş sosyal ve ekonomik boyutu olan önemli bir olaydır. Yangından sonra birçok Karamanlı sıra beklemeden özel izinle yurtdışına çalışmaya gitmiştir. Bu durum Karaman'ı ekonomik ve sosyokültürel olarak çok değiştirmiştir. Günümüzde halen etkisi sürmektedir (Uca, Ülker:2015). Batılı yaşamla tanışan göçmen Karamanlılar oranın kültürü ile kendi kültürlerini harmanlayarak yeniliklere ve dönüşümlere alan açmışlardır. Bunun en iyi örneği ise yurtdışından getirilen ev içi teknolojik aletlerdir. Çeşitli süpürgeler, dikiş makineleri, mutfak robotu ve daha niceleri. Orada hâkim olan ev içi teknolojik ürünlerin kadın yaşamını kolaylaştırdığının fark edilmesi üzerine Karaman'a dönüşte getirilen hediye ürünler de bu kategoride yerini almıştır. Yine çeşitli sunum malzemeleri ve çeşitli aksesuarlarla batılı ürünler sergilemek ev hanımları için birer statü göstergesi haline gelmektedir. Yurt dışında tanıdıklarının olması ve onların oradan ürün getirmesi, ev hanımları arasında elbette ayrıcalıklı hissettiren bir husustur. Yine Karaman nüfusunun heterojen yapıda olması, dini, muhafazakâr ve geleneksel değerlerin devamını sağlayan bir şehir olması gibi pek çok etkenler Karaman'da ev hanımlığını Karaman'a özgü haliyle gözlemlenebileceği ve otantik bir fotoğrafının çekilebileceği düşünülmektedir.

Ev hanımlığı başlı başına araştırılması gereken pek çok alanla etkileşimi olan bir konudur. Normlar, toplumsal yapı, dijitalleşme, kalıplaşmış yargılar, eğitim, boş zaman, annelik, moda, gösteri toplumunda sosyoekonomik ve sosyokültürel vitrinlik,

inanç, sosyalleşme, eşe bağıllık, teknoloji, ekonomi, kendine ve çevreye bakış, aile içi ilişkiler, kültür, eş olma durumu, hegemonya kurmuş ideoloji, sosyokültürel durum, sosyoekonomik durum, aile, ekonomik özgürlük gibi konularla ilişkisi olduğu ve bu konuların kendi başlarına bile çok kapsamlı veriler sunacağı da aşikardır. Araştırmamız hem zaman hem de ekonomik nedenlerden dolayı bu yirmi üç başlığın başlıkların tümüne ve daha fazlasına değinmeyi olanaksız kılmaktadır. Bu nedenle bu çalışma ev hanımlarının dijitalleşme ile birlikte gündelik hayatlarındaki; mahremiyet, mekân (evin odaları), moda, annelik, ekonomi (sanal dünya da gelir elde etme), eğitim temalarına değinmektedir. Ev hanımı nitelendirmeleri ve deneyimlemelerinin oldukça çeşitli olduğuna değinmiştik. Bu çalışma; Karaman İl Merkez’inde ikamet eden farklı gelir seviyelerinden birine mensup, evli, çocuk sahibi olan anne ev hanımlarını araştırmayı hedeflemektedir. Çalışmamızda nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Teknoloji ile çağın dijitalleşmesi, gündelik hayat pratiklerini değiştirmektedir. Ev hanımları teknolojiyle tanışması beraberinde gündelik hayatlarının büyük bölümünde bu dijitalleşmeye yer açmaktadır. Yukarıda bahsettiğimiz temalar üzerinde ev hanımlarının gündelik hayatlarında dijitalleşme ile nasıl bir etkileşime girdikleri, gündelik hayatlarında bunların nasıl görünür olduklarını araştırmak çalışmamızın temel amaçları arasındadır. Bu çalışma giriş ve sonuç dışında üç bölüme oluşmaktadır. Giriş bölümünde araştırma hakkında genel bilgiler verildikten sonra araştırmanın amacı, önemi, yöntem ve tekniği kısaca açıklanmıştır. Birinci bölümde ise Karaman’da gündelik hayat ve ev hanımlığı konulu tezimizin kavramsal ve kuramsal çerçevesinin literatür taraması ile ilişkili olarak ele alındığı bölümdür. Birinci bölümde ilk olarak ev hanımlığının kavramsal tanımını yapılmış, toplumda kabul gören algılara değinilmiştir. Başta toplumsal cinsiyet olmak üzere diğer toplumsal normların ev hanımlığına etkisi üzerinde durulmuştur. Yine bu bölümde gündelik hayatın kavramsal çerçevesine değinilmiştir. Çalışmamızın temaları olan; mekân, ekonomi, mahremiyet, annelik, eğitim ve moda bu bölümde izah edilmiştir. Çalışmamızın ikinci bölümünde araştırmanın yöntemi ve uygulaması yer almaktadır. Bu bölümde çalışmanın yöntem ve tekniklerine, araştırmanın örnekleme, saha süreci ve bu süreçte kullanılan görüşme formuna yer verilmiştir. Bu araştırmada Karaman’da

ikamet eden evli ve çocuklu 35-45 yaş aralığında, farklı ekonomik düzeylerine mensup 15 ev hanımı ile yarı yapılandırılmış mülakat formu kullanılarak görüşme gerçekleştirilmiştir. Üçüncü bölüm araştırmanın bulgularının ele alındığı bölümdür. Öncelikle katılımcıların demografik bilgileri verilmiştir. Akabinde ev hanımlarının gündelik hayatta ev hanımlığı rutinlerini ve ev hanımlığı algıları irdelenmiştir. Çalışmamızın ısrarla üzerinde durduğu ev içi emek, sosyal medya kullanımı ve mahremiyet konuları diğer temalarla birlikte bu bölümde bulgularla ilişkilendirilerek detaylandırılmıştır. Son bölüm olan sonuç bölümünde ise çalışma sonucunda elde edilen bulgular detaylı bir şekilde irdelenmiş, elde edilen sonuçlar çalışmamızın konusu bakımından ele alınmış, önerilerde bulunulmuş ve çalışma sonlandırılmıştır.

1.BÖLÜM

GÜNDELİK HAYAT ve EV HANIMLIĞI

1.1 Toplumsal Cinsiyet ve Kadın

Kadın veya erkek, günlük dildeki yaygın kullanımıyla hem bireyin biyolojik anlamda dişi /"female/ veya er [male] oluşunu, hem de toplumun bireye sunduğu roller sistemi dâhilinde anlam kazanan kadın /woman/ veya erkek /"man] oluşu ifade eden iki terimdir. Fakat ne var ki, bu terimlerde anlam kazanan biyolojik boyut ile biyolojik yapıda temellenen toplumsal boyut birbirlerinden çok farklı şeylerdir. Toplumsal cinsiyet (gender) kavramını sosyolojiye dâhil eden Ann Oakley, 1972 yılında yayımlanan *Sex, Gender and Society*'de açıkladığı üzere, cinsiyet (seks) biyolojik açıdan erkek/kadın ayrımını anlatırken, toplumsal cinsiyet (gender) erkeklik ile kadınlık arasındaki toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır. Fakat cinsiyet sadece biyolojik özellikleri ifade etmez. Cinsiyet, birey açısından, yaşamın daha ilk yıllarından itibaren toplumsal bir kategori olarak da anlam kazanmaya başlar. Takip eden yıllarda bireyin biyolojik cinsiyetini (sex) merkeze alan bir anlayış-düşünüş-yaşama dünyası inşa olunur. Oluşan bu dünyanın ismi toplumsal cinsiyettir (gender). Toplumsal cinsiyet, bireyin belli bir cinsten olduğuna ilişkin bilgiye, bu bilgi dâhilinde olmak üzere toplumsal düzlemde bireyden beklenenlere ve toplumda bireye biçilen konuma işaret eder. (Vatandaş, 2011).

Geçmişten günümüze tüm toplumlarda kadına ve erkeğe geleneksel cinsiyet rolleri yüklenmektedir. Birey bu rolleri farkında olmaksızın ya da bilinçli olarak, kabul eder ve içselleştirir. Toplumsal cinsiyet inşa edilirken, bu rollerle erkek üstünlüğü meşru kılınmış, kadın ise birey olarak ikincil konuma yerleştirilmiştir. Böylece nasıl olması gerektiğine dair kendisine sürekli modeller sunulan bir "kadınlık" cinsiyeti ortaya çıkmıştır (Vargel Pehlivan, 2017). Hangi toplumda olursa olsun, o toplumun uygarlık seviyesini, kadına verdiği haklar ve değerler belirler. Özellikle kadın ve erkek eşitliği oldukça önemlidir. Toplumsal cinsiyet toplumun kadına verdiği görev ve sorumluluklar, toplumda kadının nasıl görüldüğü, algılandığı ve beklentileri ile ilgili bir kavramdır. Cinsiyeti doğa belirlerken toplumsal cinsiyeti kültür belirlemekte ve toplumsal cinsiyet kimliği hakkındaki anlayışlar cinsel eğitim ve tutum erken yaşlarda oluşmaktadır (Alisbah Tuskan, 2012).

Gündelik hayatta pek çok farklı mecrada karşımıza çıkan ‘kadın’ bazen sorunlar ile gündeme gelirken bazen de başarılarla, olumlu durumlarla gündeme gelmekte yine çoğu bilimsel araştırmaların da konusunu oluşturmaktadır. Özellikle moderniteyle birlikte kadın daha çok gündeme gelmiştir ve görünürlüğü artmıştır. Endüstri ve sanayinin getirileri, modernitenin dayatmaları ve teknoloji ile değişen toplum yapısında erkek ve kadının rolleri de değişime uğramaktadır. Alışıl gelmiş kültürel normların tam aksine kadın tartışma konularının merkezinde yer almıştır ve feminizm ile kadın erkek eşitliği gündeme gelmiştir. Özel alan ve kamusal alan ayrımı kadın ve erkek cinsiyetiyle özdeşleşmektedir. Kadınların yeri özel alan olarak görülmekteyken erkeğin yeri kamusal alan olarak görülmektedir. Bu anlamda Massey, modern gündelik hayatın örgütlenmesinde etkili olan özel ve kamusal ayrımının toplumsal cinsiyet dinamikleri ile inşa edilmesi neticesinde kadınların evle ilişkilendirildiğini, erkeklerin ise kamusal mekânlara ait görüldüğünü belirtmiştir (Massey 1994). Ama değişen yapı ve kurallarla kadınlar da artık erkeklerin yer aldığı kamusal alanda aktif bir şekilde yer alabilmektedir. Kanunlar ve normlar da buna göre şekillenerek olanaklar sağlamaktadır.

Kadına tanılan birçok haktan en önemli haklardan birisi şüphesiz ki eğitim hakkı olmuştur. Osmanlı zamanında başlayan eğitimde kadın hakları Cumhuriyet ile birlikte yaygınlaşmış, daha net bir şekilde sınırları çizilmiş, inkılap ve ilkelerle desteklenerek günümüzde olmazsa olmaz eğitim hakkına dönüşmüştür. Sağlanan bu haklarla kadınlar eğitimden faydalanmış ve meslek edinimleri de gerçekleştirmiştir. Artık Türkiye için okur yazar ve çalışan kadınların görünür olduğu gerçeği ülke ve toplum için çok nitelikli ve bir o kadar da memnun edici bir gerçekliktir. Eğitimli kadın demek eğitimli aileler ve bireyler demektir. Çünkü doğumu gerçekleştirerek üretimi sağlayan kadınlar, nesilleri değiştirip dönüştürmektedir. Kadınların bu gücü ve önemi asla görmezden gelinemeyecek büyük ve özel bir güçtür. İlgili- yetenek ve branşlarına göre eğitim alan kadınlar kamuda görev alarak iş hayatına başlayıp çalışan kadınlar olmaktadır.

Kadınlar çalışma hayatıyla birlikte kendilerine yıllarca biçilen kadınlık ve annelik rollerinden bir nebze olsun sıyrılıp iş hayatında kadın olmayı tercih etmişlerdir.

Daha doğrusu kadınlık ve annelik ile birlikte çalışan kadın olmayı tercih etmişlerdir. Çalışan kadınların, toplumun nitelendirdiği ‘kadınlık görevleri’nden muafiyetleri elbette söz konusu değildir. Çalışmanın yanında yine ev içi idaresi, emeği, aile yönetimi ve çocuk yetiştirme, annelik, ev hanımlığı gibi pek çok kadınlarla özdeşleştirilen diğer görevler yine devam etmektedir. Aksi halde bilinir ki çalışan kadın diğer her şeyden elini çekerse aile içi işleyiş başta olmak üzere pek çok alanda kaosu çıkması çok olağandır. Çalışan kadının da ev kadını olduğu düşüncesinden hareketle, rutinlerle örülen gündelik yaşamın bir şekilde kadınların tamamını bir ortak noktada birleştirdiğini söylemek mümkündür. Bu bağlamda kadınlar -yaşam sürülen ortam neresi olursa olsun kadınların sorumluluklarına bağlı olarak örülen -ortalama bir gündelik hayatın aktörü olmalarıyla bu ortak noktayı temsil etmektedir (Geçer:2019). Gündelik hayatın en küçük birimi olan ev, kadını temsil ederken kadın ise eve tabi kılınmıştır. Dolayısı ile gündelik hayatın örgütlenmesinde sosyo-mekânsal anlamlar ve temsiller öznelerin bilincini normalleştirip toplumun sözde bağdaşıklık içinde onlara dayattığı kimlikleri, rolleri, sorumlulukları ve günlük rutinleri yerine getirmeye zorlar (Kaçar, Kervankıran:2022).

Ülkemizin toplumsal yapısı, örf gelenek ve ananeleri, toplumsal normları, yine ülkenin sosyoekonomik yapısı, siyasi ve idari durumlar ve tabii ki ataerkillik ve toplumsal cinsiyet, insanların yaşamlarını hele ki kadınların yaşamını bir hayli etkilemekte, kadınlar için çok fazla dezavantajlı durumlar oluşturmaktadır. Bu durum hem çalışan kadınlar için hem de ev içi emek harcayan ev hanımları için geçerlidir. Eğitim almış, okumuş her kadın iş sahibi olmayı tercih etmemiş olabilmektedir. Okumuş ev hanımları olduğu gibi okumamış, sadece temel okuma yazma eğitimi almış ya da eğitime açık öğretim şeklinde devam eden binlerce ev hanımı da mevcuttur. Zamansal döngülerden ve tekrardan oluşan gündelik hayat kadınların yemek yapmak, ev temizlemek, çocuk bakmak ve pazara gitmek gibi süreklilik arz eden toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretirken, ev-içi rutinlerin bir uzantısı sayılan gündelik mekânlar ise yatak odası, mutfak, pazar yerleri ve alışveriş merkezleri ile sınırlı kalmaktadır. Diğer yandan modern kapitalist hayat, kadınların ücretsiz ev-içi emek

piyahasından ayrılmasını ve kamusal mekâna erişimini olanaklı kılarken kadın meta nesnesi olarak görülmüş ve kadın özneliği görünmez kılınmıştır (Felski:1999).

Her insanın yaşamını idame ettirme şartlarına göre bireysel sorunları olabilmektedir. Bu sorunlar bazen kişisel kaynaklıyken bazen de kişinin kendi kontrolü dışında, çevresel ve toplumsal olabilmektedir. Kadınlar içinde bu durum elbette böyledir. Lakin ülkemizde kadın denildiği zaman daha çok sorunlar, negatifikler, toplumsal cinsiyet rolleriyle biçimlendirmeler, gibi pek çok bireyselliğin dışında meydana gelen sorunlar akıllara gelmektedir. Çalışan kadınlar ve ev hanımları için bu sorunlar temelde aynı kökenli olsa da yansıması ve etkisi farklılaşabilmektedir.

1.2 Ev Hanımı

Ev hanımı (tr.m.wiktionary.org) tanımı; Dışarıda herhangi bir işte çalışmayıp kendi ev işlerini gören kadın, ev hanımıdır. Ev hanımının İngilizce karşılığı olan Housewife kelimesinin sözlük tanımı ise; işi evin içinde olan, temizlik yapan, yemek yapan vb. ve genellikle başka bir işi olmayan kadın demektir (dictionary.cambride.org). Çalışan kadınlar ev dışı, özel alan dışı olan kamusal alanda emek harcayıp bunun karşılığında ücretini alan kadınlardır. Ev içi emek harcayıp herhangi bir ücret alamayan kadınlar ise ev hanımı olarak nitelendirilmektedir. Ev hanımlarının emeklerinin ücretli bir karşılığının olmaması onların çalışmayan kadın olarak görülmesine neden olmaktadır. Oysa durum görüldüğünden çok daha farklıdır. Kadının ev içindeki işleri rutin ve sınırlı değildir. Çalışma saatleri, netleşmiş bir görev dağılımı, çalıştığı bir birim, kaldığı bir mesai ve aldığı bir ücret söz konusu değildir. Ev hanımları ev içi görevine uyandığında başlar uyuduğunda son verir. Rutinleşen durum da tam olarak budur. Ev hanımları görev bilinciyle ve ekstra tanımlanan, biçilen rollerle ve diğer görevleriyle gününü tamamlamaktadır. Ev işi, annelik, eşlik, ailenin yapısına göre gelinlik rolleri, kız evlat rolü, çeşitli bakıcılık rolleri gibi pek çok alanda çalışma, düzen sağlama ve onarma işlevleri mevcuttur. Bu mevcut durum toplumlara göre farklılaşabilmektedir. Lakin ülkemizde ki kültürel normlarca ve çeşitli diğer belirleyicilerle en genel olarak bir ev hanımı denildiğinde bunlar akıllara gelen temel fonksiyonlardan sadece birkaçıdır. Öksüz (2023) bu durumu şu şekilde özetler “Ev

hanımı çevreden kendisine yüklenen ve kendisinin de “kendine itiraz etme hakkı görmeyerek” kabullendiği sorumlulukları gerçekleştirmesi doğrultusunda “makbul” bir ev kadınına ortaya çıkar. Makbul ev hanımı; evini temiz tutan, yemekler yapan, eşine ve çocuklarına bakan, misafirperver, güler yüzlü olma özellikleri taşır”.

Evin kadını hem anne hem eş hem aşçı hem bahçıvan, yeri geldiğinde bir öğretmen, yeri geldiğinde eşini, evini en iyi şekilde göstermesi gereken bir temsilcidir. Evdeki yaşam düzenine, sistemi, eşinin maddi gücünü, kamusal alana, dışarıya sunacak olan yine ev hanımlarıdır. Bu durum ailenin statüsüne göre değişiklik göstererek ev hanımlarının gündelik hayat deneyimlerini ve ev hanımlığı deneyimlerini de birbirlerinden farklılaştırmaktadır. Statüsü yüksek olan bir ev hanımının evinde bulunan yardımcı bir diğer kişi, evinin önünde bekleyen kendisine ait bir araba, çocukların gittiği oldukça ilginin yoğun olduğu bir okul, ekonomik olarak istediği her şeye erişiminin sağlayacağı kadar banka hesabında bulunan para, online alışveriş yapacak bilgi donanım ve erişimi olan bir ev hanımı ile statüsü daha aşağıda olan sosyoekonomik seviyesi düşük bir aile yapısında ev hanımı olan bir kadının deneyimleri, yaşantıları, ev hanımlığına olan bakış açıları gibi bir çok konu farklılaşmaktadır. Genel olarak toplumda kadın ve erkeğin rolleri gündelik yaşamları gibi pek çok konu farklı olduğu gibi aynı ‘mesleksizlik grubunda’ nitelendirilen ev hanımları içinde yaşam idame ettirme durumları farklılaşabilmektedir.

Charlotte Perkins Gilman’a ait olan ‘*Ev İşleri ve Etkileri*’ adlı çalışma evi, kadını, erkeği, ev içinde kız çocuğunu ve erkek çocuğunu, ev işlerini ve etkilerini oldukça geniş kapsamlı ve detaylı bir şekilde anlatılan eserdir. Ona göre uzun soluklu ilerleme döneminin tamamında hareketli bir dünya beraberinde hareketsiz evi getirmektedir. Erkeğin özgür olduğu kadınınsa hapsedildiği; erkeğin binlerce farklı endüstride uzmanlaştığı kadınınsa hala ev işleriyle sınırlı olduğu bir evden söz edilmekte ve bu yaşamın doğru ve doğal yolu olduğu iddia edilmektedir. Ev hanımı çelişkili unsurları olan birçok işi yapmaktadır. İlk olarak aşçıdır. Daha sonra temizlik, giyim, dikim, çocuk bakımı, vb. pek çok farklı alanda ki işlerle ilgilenir ve uzmanlaşır. Ancak bu uzmanlık, erkeğin tek bir alanda uzmanlaşarak elde ettiği gelir kadar değerli değildir çünkü kadının bu uğraşları gelir getirmez aksine ev hanımı olarak görevini

yerine getirmektedir. Kadın modern geleneğin müsaade ettiği geçici gezintiler haricinde bütün yapacaklarını işini, eğlencesini, dinlenmesini, kendi evinde veya aynı düzey ortamı sunan komşu evinde yapmaktadır. Evin ortamı doğumdan ölüme kadar kadınıdır. Kadının bütün çabalarını sarf edeceği tek yer evidir. Yine Gilman erkek ve kız çocuklarının da ev içinde farklı yetiştirildiğini yukarıda bahsedilen rollere göre yetiştirildiğini vurgular. Kız çocuğu geleceğin kadını olduğu için ev içinde kalmaya, itaat ve hizmet etmeye alıştırılırken, erkek çocuğu, özgür olmaya, dışarda olmaya ve en yakını olan kız kardeşinin dahi kendine hizmet edecek biri olarak görmeye, kız olmayı ve kızlığa dair ne varsa küçük görmeye alıştırılmaktadır. Erkek yaşam alanının bir parçası olarak ev geçindirir ama o ev içinde kendisine yer bulamaz. Çünkü erkeğin yeri dışarıdır (Gilman, 2022). Gilman'ın bu çalışmasında değindiği temel noktalar ev hanımının yaşamını hangi pratikler ve temalar üzerinden kurguladığını göstermektedir. Ev hanımının ev içi uğraşlarının onun bir görevi sayıldığı gibi çocuklar arası cinsiyet farklılıklarında da yine görev ve rol paylaşımı da farklılık göstermektedir. Özellikle ataerkil ve kültürel normların toplumsal cinsiyetle etkileşim halinde olduğu topluluklarda Gilman'ın bu savının hayat bulduğunu görmekteyiz.

Sümeyye Demircioğlu'nun yüksek lisans tezi olan '*Günümüz Türkiye'sinde "Ev Hanımları" ve Sorunları*' adlı çalışması neticesinde elde edilen sonuca göre; ev hanımlığı, kadınlar için olumlu ve olumsuz anlamlar taşımaktadır. Düzen, evin temeli, evin çekip çevireni, yapılan işlerin takdir edilmemesi, emeğinin karşılığını alamamak, emeğinin görünmez olması, angarya, kişisel gelişimi engelleyen, kısıtlayıcı bir durum, yapılan işlerle ilgilenen kadın ve bu işlerin bitmek bilmemesi, amaçsız döngü, sıradan bir durum olarak görülmektedir. Diğer yandan ise sevgi, huzur ve mutluluk verici bir durum, kadının olması gereken en güzel şey, ailesine ve evine adanmış kadın olarak da görülmektedir. Ev hanımlığı, kadınlardan bazıları için ise zorluğu ve sürekli bir şeyleri düşünmeyi ifade etmektedir. (Demircioğlu, 2019). Demircioğlu'nun söz konusu bu çalışmada ev hanımlığını daha dar bir anlamda kısıtlanarak sorunlar üzerinde durulduğunu söyleyebiliriz. Lakin konuda yaptığı sınırlandırmanın, çalışma metninin başlığında geçerli olduğu ne yazık ki söylenemez. Günümüz Türkiye'si demek çok geniş bir çalışma alanı ve çok büyük bir örneklem grubu üzerinden çalışma

yürütülmesi demektir. Her ildan çalışma için gerekli ve yeterli örneklemin alınması, ilgili konunun araştırılması ve görüşmelerin yapılmasına müteakip bir sonucun ortaya konmasını gerekli kılmaktadır. Demircioğlu çalışmasını İstanbul ili ev hanımları ile gerçekleştirmiştir. Yani günümüz Türkiye'sinde İstanbul ilinde ki ev hanımlarını ve sorunlarını araştırmıştır.

'*Görünmez Emek ve Ev hanımları*' adlı çalışmasıyla Handan Karakaya'nın Araştırmasındaki amacının kadının ev içi emek (ücretsiz emek) konusunda gösterdiği çabayı ve bu çabanın kendisi tarafından nasıl algılandığını irdelemektir. Kadınların ev içinde görünmeyen emeklerinin tek karşılığı ihtiyaçlarını karşıladıkları aile üyelerinden gördükleri takdir ve sevgidir. Ev hanımlarının ev içinde harcadıkları emeğin, iş üretiminin geleneksel tanımının dışında kalması, bir yönüyle harcanan emeği değersizleştirirken diğer yönüyle de kadının işsiz bir birey olarak algılanmasına neden olmaktadır. Böylece ev hanımlarının hayatlarının önemli bir kısmını kaplayan ev içi işler, görünmez emek olarak değerlendirilmekte ve ara sıra alınan takdir edici cümleler dışında bir karşılık bulamamaktadır. Söz konusu emeğin karşılıksızlığına rağmen ev hanımları bu işleri her gün düzenli bir biçimde yerine getirmektedirler (Karakaya, 2018). Karakaya'nın bu çalışması ev hanımlığı ile özdeşleşen 'görünmez emek' kavramı üzerinde durmakta ve çalışmasında bu durumu araştırmaktadır. Kamusal alanda her işin tanımının ve karşılığının net bir şekilde belli olmasının tam aksine ev hanımlığının ve emeğinin böyle bir netliği ve tanımı ne yazık ki yoktur. Kişiden kişiye ve aile yapısına göre, toplumların normlarına göre bu tanımlamalar değişmektedir. Ev içi emeğin görünmez oluşu ev hanımlarının belki de en mustarip olduğu konulardan birisidir. Emeğin karşılığının bir ücret karşılığında alınmaması ve ev giderlerine kadının ekonomik bir getirisinin olmaması, paydaşlar arasında ki temel ayrışma noktalarından birisidir. Oysa ev hanımı ev içi tüketimi ve ekonomik dengeyi sağlayan en temel kişidir. Ev içi tasarruftan evin gerekli ihtiyaçlarına ya da ikincil ihtiyaçlarına, keyfi harcamalara kadar çoğu ekonomik durumları şekillendiren yine evin hanımıdır. Bu durumun tam aksi gerçekleşse bile ev ekonomi idaresinin yine kadın tarafından şekillendiği gerçeği değişmemektedir.

1.3 Gündelik Hayatın Kavramsallaştırılması

Zamanın geniş ve olağan akışında her gün tekrarlanan ve her gün gerçekleşen rutinler olarak tanımlanan gündelik hayat, toplumdan topluma, bireyden bireye farklılaşmaktadır. Çünkü her toplumun norm ve sistemleri, işleyiş ve akışı farklı olduğu gibi her bireyin yaşantısı da farklıdır. Sahip olunan özelliklere göre (cinsiyet, statü, sosyoekonomik durum, eğitim vb.) kişilerin yaşam tarzları şekillenmektedir. Gündelik hayatın incelenmesi ve analiz edilmesi söz konusu o toplum için ipuçları verir ve toplumun anlaşılmasını sağlayan temel niteliklerden birini oluşturur. Gündelik hayat içinde gerçekleşen rutinler düzeni ve akışı temsil ederken gündelik hayatın kesintiye uğratılması toplum içinde düzensizliğe neden olur. Bu nedenle her birey yaşam standartlarıncı gündelik hayatlarının işleyişini dizayn eder buna uygun stratejiler geliştirir. Sahip olunan sosyoekonomik durumların farklılığı ve daha birçok etken elbette gündelik hayat deneyimlemelerini etkiler.

Gündelik, sıradan olanın rutin akışı içinde, sosyal yapının ve aktörün doğrudan etkileşimi ve ilişkisi içinde yeniden ve yeniden üretilir. Gündelik hayat, muğlak, sınırları net olmayan bir olgudur. Gündelik hayat, failerin benliklerini ortaya koymasına zemin oluşturur. Bu açıdan gündelik hayat ve gündelik hayatın sosyolojisi, toplumsal ilişkilerin görünürlüğünde önemli bir kaynak haline gelir (Yılmaz Altun,2023). Bu bağlamda gündelik hayat yaşamın akışının ve kişilerin benliklerinin hem oluşması açısından hem de bu benliklerini sunması açısından bir alan görevi görür. Kişiler sahip oldukları kimlikleri ve bu kimliklerin gerektirdiği rolleri gündelik hayatta gerçekleştirirler. Ev hanımlarının sahip olduğu kimlik, gündelik hayatın alan olarak kullanıldığı gözlemlenmenin en iyi yoludur. Çünkü ev hanımları rutinleşen rollerle gündelik hayatlarını idame ettirme şekillerinden kaynaklı ‘evde’ bir hayat akışlarının olmasından da ev hanımı olarak nitelendirilirler.

Gündelik hayatta meydana gelen iyi- kötü her türlü durumlar, anomiler, kaoslar, değişim- dönüşümler, farklılaşmalar, tekrarlar, yıkımlar ve yeniden inşalar, rutinler, aykırılıklar vb. incelendiğinde bunların hepsi toplumları anlamak için birer kılavuz, rehber ve tema mahiyetindedir. Gündelik hayata sosyolojik bir muhayyile ile

bakmak ise bizleri gündelik hayat sosyolojisine götürmektedir. Gündelik hayat sosyolojisi; rutinleşmiş, tekrara düşmüş, aynılaştırılmış ve sıradan görülen gündelik hayata sosyolojik bir bakış ile farklı bir perspektiften bakmaktır. Görünenin ardındaki görmeyi, konuyu bağlamı ile ele alarak diğersel ilişkileri görmeyi, olgu ve olayları incelemeyi, sebepleri anlamaya çalışmaktır. Yani rutini rutin olarak görüp genellemektense sosyolojik anlam ve yorum çerçevesinde yeniden izahını gerçekleştirmektir.

Bu bağlamda “Gündelik Hayatın Sosyolojisi”, toplumsal yaşam içindeki bu özgül gündelik hayat pratiklerinin ortaya koyduğu anlamları her yönüyle inceleyen ve ortaya çıkan toplumsal olgulara farklı bakış açılarıyla, eleştirel bir şekilde yaklaşarak bu olguların dayandığı gerçekleri ve sahip oldukları anlamları ortaya çıkarmayı amaç edinen bir sosyoloji alt disiplini. Toplumsal gerçeklik olan gündelik hayata ilişkin çözümleme çabaları Fenomenoloji, Sembolik Etkileşimcilik, Etnometodoloji, Dramaturji, Etiketleme Teorisi ve Post modern Sosyal Teori gibi çok sayıda alt alanlarda daha açık ve detaylı olmuştur. Gündelik hayat sosyolojisi ise bu alt disiplinlerin gündelik hayata ilişkin çözümlerinden faydalanmakla birlikte konuya metodolojik olarak özgün yaklaşan bir sosyoloji alt disiplindir. Gündelik hayat sosyolojisi aşına olanın yeniden keşfedilmeye çalışılması mücadelesidir. Gündelik hayatın sosyolojisi, ana akım sosyolojiye karşı bir eleştiri olarak ortaya çıkmış birçok eleştirel sosyoloji teorisiyle ortak paydaya sahip eleştirerek bir sosyoloji alt disiplini (Çetin,2013). Bir olay ve olguyu anlamamanın en doğru yolu konuyu bağlamıyla değerlendirmek ve mevcut durumunu gözlemlemektir. Bunu sağlamanın en doğru yollarından birisi ise gündelik hayatı incelemektir. Çünkü söz konusu durum gündelik hayatta şekillenmektedir. Durumun mevcut koşullarda ki değişimi ve işleyişi, gündelik hayatın incelenmesi ile daha anlaşılır olmaktadır. Gündelik hayat sosyolojisi bahsedilen bu durumun temel disiplini. Aşına olunanın yeniden keşfi, sosyolojik bir muhayyile konunun ele alınması, görünmeyenlerin görülmesini, çeşitli çözümlerini de beraberinde getirmektedir. Senelerdir var olan ev hanımı konusu da oldukça aşına olunan bir konudur. Rutinleşen ve normalleşen, çoğu kez görülmez sayılan bir konudur. Gündelik hayat sosyolojisi bağlamında ev hanımı konusuna değinmek, umut

edilen ‘aşına olunanın yeniden keşfedilmesi’ konusunda çalışmamız açısından yol gösterici olacaktır.

Gündelik hayat sosyolojisinin ilgi odağı ve kapsam alanına ilişkin kısa ancak derinlikli bir özet sunmaya yönelik bir işe kalkışmak, çeşitliliğinden ve alt alanları arasında sistematik bir bütünlüğün mevcut olmayışından dolayı oldukça zordur. Aslında, gündelik hayat sosyolojisi, birbiriyle bağlantılı birçok- ancak her biri kendine özgü- teorik perspektifi (sembolik etkileşimcilik, dramaturji, etiketleme teorisi, fenomenoloji, etnometodoloji ve varoluşsal sosyoloji) kapsayan şemsiye bir terimdir (Balkız, 2012).

Klasik sosyoloji ve onu izleyen geleneksel egemen sosyoloji, gerçeklik tanımlamalarında kültürel kodlar ve yapısal süreçler gibi üst belirleyenleri ön plana çıkardıklarından gündelik hayatı oluşturan bireysel eylem ve etkileşim gibi unsurları çok fazla dikkate almamışlardır. Kısacası klasik sosyoloji teorileri kimi istisnalar ya da ana akım sosyolojiden çeşitli sapmalar dışında Parsons sonrası döneme kadar sabit bir çizgi izler. Bu çizgi gündelik hayat uğraşlarına ve gündelik hayatın aktörü olan ‘birey’e ilişkin mesafenin korunduğunu söyleyebiliriz. Bu meselenin temel nedenlerini bireye karşı toplum, faile arşı yapı, mikro olana karşı makro bakış açıları gibi ikiliklerin üzerinde durulmasıdır (Esgin, Özben:2018).

Durkheim’in bazı çalışmalarında gündelik hayattaki bireylerin duygularına sembolik etkileşimciliğin temel çıkarlarına ve bireyin eylemlerini ilişkin oldukça etkili analizler yapmıştır. Ancak onun özellikle sosyolojiyi bir bilim olarak tanımlama çabasıyla ilişkili öncelikleri Durkheim’i gündelik hayat alanını nesneleştirme yöneliminden uzaklaştırmıştır (Esgin, Özben:2018). Durkheim’e göre sanıldığı kadar aksine din yüce bir tanrıya inanmak değil, kutsal sayılan şeylere inanmaktır. Kutsal olmayan din dışı şeyler ise gündelik hayatın olağan sıradan yanlarını içermektedir. Weber’e göre ise kapitalizm ve demokrasinin ortaya çıkışıyla gündelik hayat rasyonelleşir ve büyümesi bozulurken dünya bilim ve aklın etkisiyle gizemli ve büyüselleşir niteliklerini yitirir. (Güneş,2011). Kapitalizm ile üretimde ve tüketimde meydana gelen değişimler çoğu alanı tek tipleştirilmektedir. Herkes her şeyi tüketir vaziyete

gelmiştir. Bu tüketim çılgınlığı üretilen tüm alanlar (gıda, teknoloji, giyim, barınma vb.) için geçerliliğini korumaktadır. Gerçekleştirilen tüketim ile kişiler 'moda' akımına kapılıp çeşitli gösteriş arayışına girmektedir. Kapitalizmin en iyi gösteriş alanlarından birisi olan bilime atıf yapan teknoloji ile sanal ortamlar oluşur, bireyler bu sanallıkta kimlikler oluşturur moda, akım, trend, vb. pek çok başlık altında tüketim gerçekleştirirler. Bu sanal alemde yapılan tüketim ile aynı zamanda bir üretim gerçekleştirilmektedir; kimlik üretimi. Kişiler dijital ortamlarda kendilerine bir profil oluşturmaktadır. Ne tükettikleri, nelerden hoşlandıkları, hoşlanmadıkları vb. gündelik hayatlarının işleyişlerini bu sanal profillerinde belirli kitleye sunarak kimlik oluşturmaktadır.

Simmel'in sosyolojisi ise gündelik hayatı ve etkileşimi inceleyen, bireyci bir sosyolojidir. Toplumsal etkileşimi bir bütün olarak toplumlaşma kavramıyla ifade eden Simmel'e göre toplumlaşma, insan faaliyetlerinin bir ürünüdür ve aile, din, ekonomi gibi toplumsal kurumlar gibi bireyleri bir arada tutan biçimler şeklinde gündelik yaşamda mevcuttur. Yani bu toplumsal kurumlar toplumlaşmanın biçimleridir. Kurumsallaşmanın birinci düzeyi gündelik sıradan etkileşimlerden oluşurken ikinci düzeyi kurumsallaşmış yapılar arasındadır. Kurumsallaşmanın üçüncü düzeyi ise toplumun kendisinin biçimlerinden oluşur (Nedelmann:2001). Bireyler gündelik hayatlarında hem diğer insanlarla hem de çevrelerinde ki çeşitli kurum vb. yapılarla etkileşim halindedir. İletişim zorunluluğu vardır. Çünkü insan sosyal bir varlıktır. Aile, din, ekonomi gibi kurumların bireyleri bir arada tuttuğuna değinen Simmel'in teorisinin temelinde de bu etkileşim yer almaktadır. Bireyler hem kurumları oluştururken bir etkileşim sağlar hem de kurumlar arası bir etkileşim gerçekleşir. Bireyler gündelik hayatlarında bu kurumlarla ve nicesiyle etkileşim sağlamaktadır. Gündelik hayatta sıradan etkileşim kaçınılmazdır. Etkileşim de rutinleşerek gündelik hayat akışında yerini almaktadır. Etkileşim hem gündelik hayatı oluşturur hem de gündelik hayatta oluşur. İnsanların toplumlaşması için bu gereklidir. Her insan sahip olduğu hayat şartlarına göre etkileşimlerini geliştirir ve ağlarını oluşturur. Sahip olunan cinsiyet, statü, meslek, görev tanımlamaları, vb. etkileşim biçimini belirleyen faktörler arasındadır. Gündelik hayatta en çok etkileşim sağlanan

toplumsallaştırma kurumu belki de ailedir. Aile kendi iç dinamikleri olan ve yapısına göre hem eşlerin hem çocukların genel olarak aile fertlerinin birbirleri ile iletişiminin kaçınılmaz olduğu alandır. Bu iletişim sağlık ya da sağlıksızdır lakin 'vardır'. Ev hanımı anneler genel olarak bu iletişimin merkezinde yer almaktadır. Anneler genel olarak baba ile çocuklar arasında iletişim köprüsü görevi görmektedir. Bunun tam tersi yapıda olan ailelerde mevcuttur elbette. Lakin burada asıl değinmek istediğimiz nokta ev hanımı annelerinin bir etkileşim misyonu üstlendikleridir. Aile içi dinamiğinin işleyişini sağlamak ve fertler arası uyumlu geçimin amaçlanması. Günlük hayatlarının büyük bir kısmını bazen hepsini ev içinde ve evde ki kişilerle geçiren ev hanımı anneleri, ev içi- aile içi durumlara daha çok vakıftır. Bu da onları etkileşimin ve işleyişin merkezine, kontrol sağlayıcı olarak yer almalarını sağlar.

Pareto'nun mantıksal- deneysel bilim anlayışı, bilimsel olmadığını düşündüğü kuramların ve din gibi inanç sistemlerinin maskesini düşürmeye çalışmaktadır. Ona göre insanlar gündelik yaşamda mantıksal şekilde davranarak çok defa başarısız oldukları halde davranışlarını çok çeşitli düşüncelerin mantıksal bir sonucuymuş gibi göstermekte güçlü bir eğilim taşırlar (Suğur,2011). Pareto'nun mantıksal- deneysel bilim anlayışının alanı da gündelik hayattır. Gündelik hayatta insanlar pek çok durumla karşılaşır. Bu duruma karşı çeşitli savunmalar ve stratejiler geliştirir. Bu strateji ve savunmalar karşılaşılan durumlara göre değişiklik gösterir. Her bireyin asıl amacı bunların mantık çerçevesinde olmasıdır. Çünkü mantığa hitap eden normale en yakın olandır. Gündelik hayatta anormallikler istenmeyen bir durumdur. Bunun için de bireyler gündelik yaşamda mantıksal şekilde davranarak çok defa başarısız olsalar dahi davranışlarını çok çeşitli düşüncelerin mantıksal bir sonucuymuş gibi göstermeyi amaç edinmektedir.

Gündelik hayat sosyolojisinin ilk nüvelerini ya da gelişimini koşullayan analiz örnekleri klasik geleneğe karşı bir hoşnutsuzluğun ürünü olarak 1920'li ve 1930'lu yıllarda gelişen iki ekol tarafından verilir; 'sosyal davranışçılık ve fenemoloji'. Chicago Üniversitesinin 'de George Herbert Mead sosyal davranışçılık modelini Almanya'da ise Edmund Husserl ve Alfred Schutz fenemolojik bakış açısını

oluşturur. Böylece sosyoloji gündelik olanın bağlamsal görünümüleriyle ilişkili olarak sosyal gerçekliğin temel bir nesnesi haline gelir (Esgin:2018).

Schutz gündelik hayattaki sağduyu bilgisini sınırlı uzmanlık alanı veya çoklu gerçeklikler serisini fark edilebilir derecede önemli bir boyutu olarak adlandırmıştır. Onun için gündelik hayat kurulu ve özneler arası olan bir alanda etkileşim halinde olan insanlar için en temel gerçekliktir. Berger ve Luckmann'da tıpkı Schutz gibi gündelik hayattaki etkileşimi destekleyen mekanizmalar üzerine odaklanır. Onlar, sözelimi gelişen alanların genel prensipler tarafından yönetilen ve aynı zamanda transandantal sonuçları da kapsayan tipik eylemlerin 'tarif bilgisi' olarak kurumsallaştırmaya nasıl hizmet ettiğini incelerler. Buna karşılık Homans ise görüşlerini davranışçı psikolojiye dayandırır ve gündelik hayattaki etkileşimleri belirleyen unsurlar olarak sosyal değişim kurallarını; diğer bir değişle maddi ve duygusal ürünlerin kazanımlarını ve kayıplarını araştırır. Benjamin gündelik hayatı tarihsel olayları açıklamanın temeli olarak görürken Habermas gündelik hayatı, gündelik rutin ve performansların, zamanın tahsisini içeren bir kişinin ulaşabileceği alan olarak görür. Etnometodoloji ile Garfinkel ise gündelik hayatın dokunduğu mikro-kavşakların altında yatan gelenekleri ortaya çıkarmak ve analiz etmek için yeni yollar ve araçlar geliştirir. Böylelikle günlük hayatın sorunsuz performansını sağlayan ortak anlamların titizlikle incelenmesinin önünü açar. Goffman ise gündelik hayatı analiz nesnesi haline getirme konusunda ayrıcalıklı bir konum kazanır. Dramaturjik bakış açısını '*Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*' adlı eseriyle gündeme taşır (Esgin:2018).

Erving Goffman'a ait olan '*Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*' adlı çalışmada ise Goffman gündelik hayatı bir tiyatro oyununa benzeterek analiz ve çözümlenmelerini dramaturji terimleriyle yapmaktadır. Ona göre gündelik hayatta bireyler birbirleri ile iletişimini ve etkileşimini tiyatro oyunundaymış gibi gerçekleştirmekte yine buldukları zaman ve mekâna göre de farklı roller gerçekleştirmektedirler. Bu rollerin performans aracılığıyla düzgün bir şekilde sunulması rutini oluşturmaktadır. Rutin, toplumsal düzenin simgesidir. Performans, vitrin, sahne önü, sahne arkası, rol, takım, yanlış sunum gibi tiyatro terimleri, Goffman'ın gündelik hayatta benliğin sunumu için kullandığı bazı terimlere örnektir (Goffman,2014). Bireylerin yaşamları boyunca sahip oldukları her kimliğe göre gerçekleştirmeleri gereken rol ve görevleri mevcuttur. Benliklerin sunumunu zaman ve mekâna göre sahip oldukları kimliğin

gerektirdiği rollerce gerçekleştirmektedirler. Kadınların evde anne, eş iken kamusal alanda sahip olduğu mesleği gerçekleştirmesi ya da erkeklerin evde baba, eş iken kamusal alanda sahip olduğu mesleği gerçekleştirmesi en genel ve anlaşılır örnektir. Bu roller mekanlara göre icra edilmektedir. Goffman'ın değindiği bir diğer önemli husus ise rutindir. Kişilerin kimliklerine ve alışlagelmiş toplumsal normlara uygun olan rollerini gerçekleştirmesi, rutini oluşturmaktadır. Rutin de düzen vardır. Sistematiklik ve uygunluk vardır. Herkes rutinin oluşturup o rutin içinde sağladığı düzene uymayı hedefler çünkü rutinin dışına çıkmak istenen bir şey değildir. Ev hanımları da sahip oldukları kimliklerce gündelik hayatlarında bir rutin oluşturur ve benlik sunumlarını gerçekleştirmektedirler. Bu benlik sunumunda beliren temel özellikler, ev hanımının sahip olduğu, üstlendiği rollerdir. Eş olma, annelik, evin düzen ve tertibine sayılı diğer her şey buna dahildir. Söz konusu benlik sunumunda sahip olunan statü (dijitalleşmeyle gelen sosyal medya hayatında, sahipmiş gibi görünmek istenen statü), önemli diğer faktörler arasında yer alır.

Henri Lefebvre'nin 'Ritimanaliz; mekân zaman ve gündelik hayat' adlı çalışmasında gündelik hayatın farklı alanlarla birlikte tanımını yapmakta ve özelliklerini belirtmektedir. Gündelik hayatın zaman ve mekân ile ilişkisine değinmekle birlikte günlük hayatın ritimanalizini yapmaktadır. Lefebvre 'ye göre her şeyin bir ritmi vardır. Bu ritimlerin frekansları birbirinden farklı olsa da mevcudiyetini korumaktadır. Gündelik hayatında bir ritmi vardır ve bu ritimler, rutinleri oluşturarak gündelik hayatın akışını sağlamaktadır (Lefebvre, 2017). Ona göre tekrarlar ritmi oluşturduğundan gündelik hayatta bir tekrarlama sürecidir. Bu nedenle de gündelik hayat bir ritimdir. Kişiler bu ritim tekrarları ile gündelik hayatlarını oluşturmaktadır. Ritmin bozulduğu noktalar ise acil plan değişikliği ile yaşanan olumlu ya da olumsuz durumu halletmek için hemen bir düzenleme yapılmaktadır. Çünkü akışı bozan, ritmi bozan her türlü durum gündelik hayatın tekrarına ters düşen bir durumdur. Kişiler olabildiğince tekrarın içinde kalarak ritme uygun yaşamayı tercih ederler bu kaostan kaçınma durumudur.

Lefebvre'ye göre gündelik olan, her şeyden önce, genel bir yaşamsal zorlamanın gerçekleştiği yerdir; bir değer ve anlam ikame yeridir aynı zamanda, uyum

sağlamanın uyum sağlamanın kurtuluş anlamına geldiği yerdir. Çünkü onun deyimiyle ‘kim uyum sağlamışsa, zorlamanın baskılarından kurtulmuş demektir’. Kapitalist toplumda programlanmış ve bürokratik olarak yönlendirilmiş gündelik hayat her yerde kendi ritüelleşmiş yasalarını dayatır (Köse:2018). Kişiler ritüelleşmiş olandan rutinden huzur bulmaktadır. Çünkü rutin akışında devam eden gündelik hayat kaosu olmadığını ve kaosu olmasının istenmediğini göstermektedir. Değişen dünya sistematiğine sağlanan uyum da yine gündelik hayatın herhangi bir kesintiye uğramadan akışının gerçekleşmesine işaret etmektedir. Teknoloji bu duruma verilecek örneklerdendir. Teknolojinin günlük yaşama dahil olması ile insanların buna uyum sağlaması sonucu teknoloji gündelik hayatta normalleşmiş ve rutin içinde yer almıştır.

‘*Gündelik Hayatın Keşfi*’ adlı çalışmasında Michel De Certeau gündelik hayatın taktik ve stratejilerle gerçekleştiğini belirtmektedir. Gündelik hayatta ki pek çok alışkanlık, tutum ve uygulama taktik türündedir. Taktikler, fırsata çevirme durumudur. Zayıf olan güçlü olana karşı sürekli taktiklerle fırsat yaratır ve gündelik hayatını idame ettirir. Zayıf olan birbirinden ayrışık olan öğeleri bir araya getirerek elverişli anlar yaratmaktadır. Ve bu güçlerden gerekli çıkarı sağlamaya çalışmaktadır. De Certeau buna örnek olarak da süpermarkete alışverişe giden bir ev hanımını verir. Ona göre taktikler bize akılın günlük mücadelelerden ve bu mücadelelere eklenen zevklerden ayrı düşünülmeceğini göstermektedir. Oysa stratejiler ait olunan bir mekân ya da bir kurum aracılığıyla korunan ve onları bu biçimde destekleyen erkle ilişkilerini nesnel hesaplamaların ardına saklamaktadır. Günlük yaşamda düzen, bir sanat oyununa sahne olmaktadır. Yani bir oyun dahilinde yanıtılır, oyuna getirilir, kurumsallaşma bağlamına toplumsal değiş tokuş tarzı, teknik buluşlar tarzı ve manevi bir direniş tarzı dahil olur (Certeau, 2010). Gündelik hayatın içinde strateji bulunur bu durum gündelik hayatla birbirlerini olumlamaktadır. Kişiler günlük yaşamlarında karşılaştıkları durumlara göre strateji geliştirdikleri gibi sahip oldukları özelliklere göre gündelik hayatlarını idame ettirmek ve yapılandırmak için de yine bu stratejilerden faydalanmaktadırlar. Kişilerin üstlendikleri görevlerce bu strateji ve taktikler değişim göstermektedir. Ev hanımı ev içi ilişkilerin gizli örgütleyicisi ve

sağlıklı süreğini sağlayan kişi olarak görüldüğünden gündelik hayatlarında strateji ve taktiklere başvurmaktadır.

Gündelik hayat, sosyal gerçekliğin inşa edildiği bir alandır ve ona olan ilgi on dokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyılın başlarında artmaya başlamıştır. Kavram, ister bir kurgunun, isterse sıradan bir gerçekliğin ürünü olsun sonuçta bir teşhirdir ve akıp giden zaman içinde, çoğu zaman yorumlanmasında güçlük çekilen birtakım görüntüleri içermektedir (Lefebvre, 1995: 16). Gündelik hayat kavramı geçmişten günümüze tarihsel bir bağlamı olan bir kavram olsa da hem ismi gereği hem de niteliğiyle özdeşleştirilen ‘sıradan-rutin’ kavramlarından dolayı basit görülmüş ve göz ardı edilmiştir. Lakin değişen dünyanın mekânı olan gündelik hayat bu değişimin incelenmesi ve anlaşılması için artık görünür olmak zorundadır. Bu nedenle araştırma konuları arasında yer almaya başlanması kaçınılmaz olmuştur. Gündelik hayatı şekillendiren başka etkenlere küreselleşme, modernite, teknolojik gelişmeler, moda-trend baskısı, kapitalizm ve tüketimcilik örnek verilebilir. Gündelik hayat tüm bu etkenlerle meydana gelen değişim ve dönüşümleri kendi içinde eriterek bir uyuma sergilemektedir. Gündelik hayatın bilinci, bireye alelade olaylar arasında yolunu bulma ve hayatını, diğer bireylerin arasında sürdürme olanağı veren bir anlamlar ağı sağlamaktadır. Bu ağların tümü, özel bir sosyal hayat alanı inşa etmektedir (Eskici:2019).

Gündelik hayat çalışmanın ve boş vaktin, özel hayatın ve kamusal hayatın, kişilerin rollerle birlikte benliklerini sundukları asıl alandır. Çalışma ve boş vakit gündelik hayatın temel unsurlarından ikisidir. Gündelik hayat içeriğini bunların ikisi oluşturmaktadır. Bireyler gündelik hayatta çalışarak üretirler bu asli görevlerinden arta kalan zamanı da boş vakit olarak değerlendirip tüketim gerçekleştirmektedir. Modern kapitalist tüketim, toplumu üretimden arta kalan vakitte tüketimi zorunlu kılmaktadır. Tüketim ve üretim birbirlerini olumlayan iki tezat kavramdır. Toplumlarda ki düzenli çalışmalar ve sadık kalınan disiplin ile boş vakit kavramı ortaya çıkar. Kişiler bu boş vakitlerini gündelik hayat içerisine kanalize etmektedir. Kapitalist düzen bu boş vakti değerlendirmek için farklı yaş ve cinsiyetlere göre boş vakit teknolojileri, boş vakit nesnelere eğlence çeşitleri, gibi bireylerin eğlendikleri ya da çalışma dışında da bir

şeyler yapabildiklerini hissedecekleri bu esna da yine tüketim sağlayacakları sistemi yaratmaktadır. Çünkü bireyler çalışma kadar boş zaman da bir şeylerle meşgul olmayı gerekliliği duyar. Kapitalizmde bu ihtiyacı gidermeyi elbette seve seve üstlenmektedir. Boş vaktin içini dolduran çeşitli aktiviteler gündelik hayatın dışında tutulur. Çünkü gündelik hayat sıradanlık ve rutinle özdeşliğinden bireyler farklı aktivitelerde bulunarak gündelik olanın dışına çıkma gayreti göstermektedir. Kapitalizm gündelik hayatı kontrol etmek ister. Bu nedenle de gündelik hayat içine pek çok farklı alandan sızarak şekillendirme ve yönetme sağlamaktadır.

Toplumsal yeniden üretim de gündelik hayatta gerçekleşmektedir. Aşikâr olmak üzere hem emek gücünün yenilenmesi hem de neslin üretimi, hane içi işler ile doğurganlık dikkate alındığında, kadınlar tarafından sağlanmaktadır. Bu tanımlardan farklı olarak;

Toplumsal yeniden üretim hayatın hem bir günden diğerine hem de bir nesilden diğerine sürdürülmesinde rol oynayan eylemler, tutumlar, davranışlar, hisler, sorumluluklar ve ilişkilerden mürekkep bir bütün olarak birçok farklı unsuru bünyesinde barındırır. Bu hâliyle, yukarıda temas edilen karşılıklarının biraz daha genişletildiğini gösterir şekilde, yeme-içme, giyim-kuşam ve barınmanın ivedi biçimde tüketime hazır hale getirilmesi ile çocukların bakımı ve toplumsallaşmalarının sağlanması, hasta ve yaşlıların bakımı ile cinselliğin toplumsal olarak düzenlenmesini ihtiva eder. Dolayısıyla toplumsal yeniden üretim ile hayatın devamlılığının sağlanması bilek gücünü olduğu kadar zihinsel ve duygusal çalışmayı da ihtiva eder (Kurtoğlu,2020).

Gündelik hayat yaşamın merkezidir. Yaşanılan olay ve durumlar gündelik hayatta gerçekleşmektedir ve gündelik hayatı etkilemektedir. Dünyayı ve haliyle toplumları etkileyen, değişim ve dönüşüme sebep olan büyük gelişmeler de gündelik hayatı yapılandırmaktadır. Ama aynı zaman da gündelik hayat tarafından da yapılandırılmaktadır. Bu etkileşim karşılıklıdır. Toplumlarda değişime neden olan büyük gelişmelerden birisi de teknolojidir. Teknoloji ile kurumlar, meslekler ve daha pek çok alan dijitalleşmeye gitmektedir. Elbette bu dijitalleşme gündelik hayatta da yerini almıştır ve hatta gündelik hayatı dijitalleşmiştir. Dijitalleşme, en çok görünür

olduğu alan olan kamusal alana mahsus olan bir durum değildir. Kamusal alanda yer almayan ev hanımlarının dijitalleşmeden etkilenmediğini düşünmek büyük bir hata olur. Teknolojinin evin içine girmesi, gelişmişlik açısından yankı uyandıran en büyük olaylardandır. Bu durumda gündelik hayatlarını evde geçiren ev hanımlarının teknoloji ile etkileşim sağlaması kaçınılmazdır. Toplumun mevcut durumunda da olması gereken, normal olan; teknoloji kullanabilen, teknoloji ile barışık bireylerdir. Teknolojiyle birlikte dijitalleşen ev hanımlığı söz konusudur. Yukarıda bahsettiğimiz ev hanımlığına dair bütün görev tanımlamaları ve sorumluluklar dijitalleşme ile yine varlığını sürdürmektedir. Lakin işleyiş dijitalleşmiştir. Ev hanımları gündelik hayatlarında teknolojiye alan açarak gündelik rutinde dijitalleşmeyi sindirerek normalize etmektedir.

1.4.Türkiye’de Ev Hanımlığı:

Ev hanımlığı geçmişten günümüze var olan bir meslek gurubudur. Toplumsal normlarca ve kadının toplumda ki konumuna göre çeşitlilik gösterse de toplumların bütün evresinde vardır. Geçmiş ve günümüze kadar uzanan süreçte en belirgin farklılık; ev hanımlarının doğrudan özel alan olarak görülen eve tabii tutulmalarıdır. Zira geçmiş zamanlarda kadınlar için kamusal ve özel alan olmadığından bir yere aidiyetlik, zorunlulukta yoktu. Çalışmamızın seyrinin daha iyi anlaşılması açısından ev hanımlığının geçmişten günümüze uzanan seyrine değinmekte fayda görülmüştür.

İlk toplumsal yapı sayılabilecek olan avcı toplayıcı dönemde kadın da erkek gibi dışarı alanda aktif bir yaşam sürmekteydi. Dışarı alanda eşle birlikte avlanma, toplama, beraberinde pişirme süreci vardı. Bahsedilen bir ev alanına tabii tutulma söz konusu değildir. Avcı toplayıcı dönemde ki kadın statüsüne benzer statü günümüzde kırsal kesimde ki kadın için kısmen de olsa devam etmektedir. Kentte ki kadın ikincil konumdayken kırsalda ki kadın eşyle birlikte çalışıyor kazanıyor birlikte hareket ediyordu. Köydeki kadının durumu biraz daha farklıydı; kadın burada erkek gibi tarlada çalışmakta, evi yönetmek, çocuklara bakmak zorundaydı tüm bunlara karşın erkekle eşit hakka sahip değildi (Tuncer:1989). Sanayi devrimi ile değişen üretim sistemi beraberinde toplumsal değişimi de getirmiştir. Bu değişim kadının konumunu

tekrar biçimlendirmiştir. Üretim araçlarının gelişmesi karşısında üretimden ilk ayrılması gereken kadın ve çocuklar olmuş, bu uzaklaşmadan ötürü de toplumdaki saygınlık ve hâkimiyetini yavaş yavaş yitirmeye başlamıştır. Kadın ev işleri, çocuk bakımı, el işleriyle uğraşmaya ve bu alanlarda uzmanlaşmaya başlamıştır (Michel:1984). Sanayi için gerekli olan iş gücü için ilk başta erkekler uygun görülmekteydi. Bu dönemde mülkiyet, erkeği aile içerisinde kadından daha önemli bir konuma getirirken, aynı zamanda geleneksel miras düzenini çocuklar yararına değiştirmek için kullanma eğilimini de ortaya çıkarmıştır (Engels:1990). Endüstri döneminde ortaya çıkan erkek gücünün önceliği aile yapısında da kendini göstermiş, kadından daha üstün bir duruma getirmiştir. Kadının tek uğraş alanı ev içi işleyişken erkek için sanayi de iş gücünü karşılamak başlıca görevlerden sayılmıştır. Sanayi devrimi sürecinde ortaya çıkan iş bölümü, kadın erkek eşitsizliklerinin doğal sebebi olarak sunulmaktadır. Bu sayede cinsiyetler arası eşitsizlik ve adaletsizlik görünmez kılınmaktadır (Silier:2010). Gündelik hayatta kendine yer bulan bu eşitsizlik, yaşamın hemen hemen her alanında rutinler içinde sindirilerek görünmez hale gelmekte ve normalleştirilmektedir. Kadının genel olarak bu durumuna karşılık Türk toplumunda kadınların ve buna bağlı olarak da ev hanımlarının gelişim süreci ise; öncelikle İslamiyet'in kabulünden önce Türk Kadınının karar alma süreçlerine katılımı dikkat çekicidir. Osmanlının son döneminde, Tanzimatla birlikte kadın haklarında birtakım kıpırdanmalar olsa da Türk Kadını asıl çağdaş konumunu Atatürk'le birlikte Cumhuriyet Döneminde kazanmıştır.

Tanzimat'a kadar olan süreçte İslam hukuku kurallarının dar anlamda yorumlanması sonucunda kadınlar bu haktan yoksun olmuşlardı. Meşrutiyet döneminde kurulan bazı kadın dernekleri ve basın sayesinde Osmanlı kadını genel anlamda kadın haklarını arama yoluna gitmiş ve bunun uzantısı olarak da siyasi hak talebini dile getirmeye başlamıştır. Ancak Türk kadınının gerçek anlamda siyasi hakları kazanması Cumhuriyetin ilanından sonra yapılan kanunlarla gerçekleşmiştir (Konan:2011).

II. Meşrutiyet Dönemi Toplumsal Hareketlerinde Kadın 1908 yılının özgürlük ortamı kadınların toplumsal hayata katılmalarında, ev içinde anne ve eş statülerinden

sıyırılmalarında etkili olmuştur. Bu dönemde kadınlar özellikle basın aracılığıyla seslerini duyurmuşlar, konferanslar düzenleyip, dernekler kurarak kamusal alana katılmışlardır. Dergilerde kadınlık konusu eğitim ve toplumsal yaşama katılım gibi çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Kadınların uğradıkları haksızlıklar anlatılmış, özellikle Batılı kadınların elde ettikleri haklar açıklanarak, çeşitli ülke kadınlarının durumları hakkında bilgi verilmiştir (Kartal:2008). Bununla birlikte kadınlar olmak istedikleri ‘makbul kadını’ hem en yakınlarına hem de çevresinde ki diğer kişilere duyurmayı amaçlamıştır. Kadınların istihdam, eğitim, seçme ve seçilme hakkını kullanmak açısından günümüzdeki durumu, yaşadıkları sorunlar kısaca özetlenirse, başlıca üç başlık altında toparlanabilir. Bunlar; geleneksel yapıdan kaynaklanan kısıtlar ve karar mekanizmalarına sınırlı katılım, örgütlenememe ve finansal kaynaklara erişim olanaklarıdır (Özdemir:2009). Bahsedilen bu etkenler yine toplumsal normlardan kaynaklı oluşmaktadır. Kadınların ve ev hanımlarının yaşam pratiklerini, gündelik hayat deneyimlemelerini, en başta da ev hanımı olma sebeplerini etkileyen faktörler yine bu başlıklar arasında yer almaktadır.

Cumhuriyet döneminde ise kadının diğer dönemlere göre daha ön planda olduğu ve daha fazla çeşitli haklara sahip olduğu dönemdir. Bunun için çeşitli eğitim kanunları çıksa da kadına, geleneksel toplumsal cinsiyetçi yaklaşım elbette devam etmektedir. Örneğin ‘Kadına Özgü’ olarak adlandırılan eğitim dalında biçki, dikiş, ev idaresi, çocuk bakımı gibi temel dersler verilmekteydi (Yılmaz:2010). Atatürk kadınların sadece ana olmalarını, sadece evlerinin kadını olmalarını yeterli görmüyordu. Onların tüm sosyal hayata karışmalarını, erkeklerle eşit haklara sahip olarak yarınlarmın aydınlık Türkiye'sini hazırlamalarını istiyordu. Atatürk'ün kadının eğitimi konusunda konuşmalarına dört esas üzerinde durduğu görülmektedir: Kadın- erkek öğretim ve eğitimi eşit olmalıdır. Kadının en önemli vazifesi analıktır. Kadın toplum hayatının her yönünde yer almalıdır. Kadın analık hizmetini ve toplumdaki görevini iyi yapabilmek için çok sağlam bilgilerle donatılmalı ve faziletli olmalıdır (Kalıpçı,1997). İkincil üretimi sağlayan kadının daha donanımlı olması gelecek nesil ve süreğenliği sağlanan toplum için oldukça faydalıdır.

Yukarıda toplumumuzun geçirdiği çeşitli evrelerce kadın kimliğinin ve dolayısıyla ev hanımlarının nasıl bir gelişim ve değişim süreci geçirdiğine değindik. İlk zamanlarda hâkim olan anlayışta kadının ev ile sınırlandırılmadığı süreçten, sanayi ve akabinde gelen kapitalizm ve modernite gibi toplumu temelinden değişime sürükleyen olaylar bütününde, kamusal ve özel alan ayırımında ev hanımlarının yeri özel alan olan ev ile sınırlandırılmıştır. Maddi gelir sağlayan bir üretim sisteminin içindeysen kamusal alanda varsın aksi halde yerin özel alandır anlayışı benimsendiğinden kadının ikincil üretim ile sağladığı faydalar ne yazık ki görmezden gelinmektedir. Toplumda gerçekleşen değişim ve dönüşümlerce, ev hanımının görev ve nitelikleri, algılama ve deneyimlemesi de değişime uğramaktadır. Söz konusu o zaman da ki mevcut durum ev hanımlarının gündelik hayatlarında yerini almakta, rutine dahil olmaktadır.

Ev hanımlığı konusu da tıpkı bir zamanlar gündelik hayat konusu gibi çok fazla araştırma konusu olmamıştır. Bunun temel nedenlerinden birisi ev hanımlığının, ev içi emeğin görünmez oluşu diyebiliriz. Toplumun dayattığı ev hanımlığı işlevlerinin kadınların asli görevleri arasında görünmesinden kaynaklanan bir durumdur. Ev hanımlarının yaptığı temel işler; yemek yapma, temizlik, ütü, kıyafet hazırlıkları, annelik ve eşlik görevleri, hasta, yaşlı vb. bakım gerektiren durumlarda bakıcılık, çocuğun eğitimi hususunda ev de ki öğretmen olma durumu, disiplin, kontrol ve düzen sağlayıcılık, evin temel ve ikincil ihtiyaçlarını belirleme ve tedarik etme, ev içi ekonomiyi düzenleme gibi pek çok gereklilikleri sağlamaktır. Friedan'ın (2002) ifadesiyle “kadınlar; ev içinde sürekli pek çok iş yaptıkları halde her an kadın olmanın gerekliliklerini en iyi biçimde yerine getirmekle kendilerini yükümlü sayarlar. Ve bu çabayı da dillendirmeyerek sıradanlaştırırlar.” Ev hanımlarının gündelik hayatta ki ev hanımlığı deneyimleri, sahip olunan yaşam standartlarıyla doğru orantılıdır. Deneyimleme ve algılama da bu koşullar son derece önemlidir. Toplumda gerçekleşen değişime ve dönüşüme neden olan durumlar gündelik hayatı alan olarak kullanır ve ev hanımları da kaçınılmaz olarak bu değişim ve dönüşümden etkilenmektedir. ‘*Modern Dünyada Gündelik Hayat*’ adlı çalışmasında Henri Lefebvre gündelik hayatı tanımlarken modernitenin gündelik hayatı nasıl dönüştürdüğüne ve toplumsal etkilerine değinmektedir. Gündelik hayatın ağırlığının kadının üzerinde olduğunu

belirten Lefebvre yine kadınların tüketimin simgeleri haline geldiğini vurgulamaktadır. Ona göre kadınlar, fiziksel gerçeklik olarak en üstün meta ve değişim değeridir (Lefebvre, 2013). Tüketim toplumu olarak adlandırılan günümüz toplumunda modernitenin alanı gündelik hayattır. Toplumumuzda kadının ekonomik özgürlüklerinin olup olmaması, moda ve trendleri takip edip erişmesi, eğitim almak isteyip istememeleri, çalışmak isteyip istememeleri gibi pek çok değişkenin cevabı yine o aileye ait sosyoekonomik durumla ve yapıyla ilişkilidir. Çalışmayan ev hanımı olan kadınların gelir sağlayıcısı evin erkeğidir. Onların eşlerine sağladıkları maddi kaynaklar, ev hanımlarının (harici çalışmadan gelen bir gelir yok ise) maddi kaynaklarını oluşturmaktadır. Erkek eşin sağladığı maddi kaynak doğrultusunda evin kadını ekonomik ihtiyacını dengelemektedir. Ev hanımlığının ekonomi ile olan ilişkisi ‘gelir sağlamama, erkek eşe maddi bağımlılık, ev eksiklikleri, ihtiyaç belirleme, gelir-gider dengesi’ olarak en genel haliyle özetlenebilmektedir. Lakin farklı bir boyut olarak toplumumuzun ev hanımları aynı zamanda erkek eşin maddi gücünün somut olarak gösterilmesi görevini de üstlenmektedir. Bunu yukarı da değindiğimiz ‘mekânsal boyutta evin odalarıyla’ sağladığı gibi, tüketim ve bedenen de sağlamaktadır. Vakit geçirilen dış mekanların popülerliği ve lüks oluşu, bunun yine dijital ortamlarda kadın tarafından paylaşılması (konum etiketleri), katılan davetlerde giyim şıklığı, marka göstergeleri ve elbette olmazsa olmaz ziynet eşyalarını bulundurmaktır. Ev hanımlarının gündelik yaşamlarında, günlerde ve özel davetlerde kullandıkları ziynet eşyaları, kişinin ekonomik seviyesiyle doğrudan orantılı kabul edilmektedir. Kültürümüzle ilişkili olan altın ve çeşitli Mücevheratlarla kadın ne kadar çok ziynet eşyasına sahipse ve bunu takip gösterirse, evin erkeğinin ekonomik seviyesi o kadar yüksek kabul edilmektedir. Lükse dayalı tüketim şekli arttıkça ve bunu en iyi şekilde ne kadar çok kişiye gösterebilir, ulaştırabilirsen, amaç o kadar başarılı olmaktadır. Toplumumuz ev hanımları lükse dayalı ilişkiler zemininde, sahip olunan (ya da gösterilmek istenen) ekonomik durumun vitrinliğini yapmaktadır. Bunu hem mekânsal boyutta ev ve arabasıyla hem de giyim, ziynet vb. ile bedeniyle yapmaktadır. Yürüttüğümüz çalışma sonucunda elde edilen veriler bu savlarımızı destekler niteliktedir.

Gündelik yaşamı değişim ve dönüşüme uğratan bir diğer husus ise teknolojidir. Teknoloji ile gündelik hayat dijitalleşmektedir. Ev hanımları için yeni bir alan oluşturan dijitalleşme çeşitli zorluk, taktik ve stratejiler (Certeau:2008) ile gündelik hayat rutini içinde yerini almaktadır. Dijitalleşmeyi sindiren toplumumuz ev hanımları yalnızca günün belli bir kısmını takipçilerine paylaşmaktan ziyade sosyal medyanın gelir getirme özelliğini de keşfetmişlerdir. Ev hanımlarının kamusal alanda gelir getirisi sağlayan bir iş hayatlarının olmaması onların sadece erkek eşin getirdiği gelire geçimini sağladığı algısına neden olmaktadır. Bu algının bizim toplumumuz bazında yanlış bir algı olduğunu açıklamak gerekir ise ev hanımlarının yaptığı el emeği işlerinin sosyal medya hesaplarında satılması ve başka evlere temizliğe, yardıma gidilmesidir. Ev hanımları kendi evlerinde, kendi ‘özel alan’larında ürettikleri kültürel el işi örgüleri ve gıdaları (içli köfte, erişte, sarma vb.) çevrelerine satarak kendi nitelendirmeleriyle harçlıklarını çıkarabilmekte, ciddi miktarda gelir elde edebilmektedir. Yine bir başka gelir getirisi örneğimiz olan başka evlere temizliğe vb. yardıma giden ev hanımı ise kendi evinde yaptığı rutin ev içi işleri başkasının evinde belli bir ücret karşılığında gerçekleştirmesi durumudur. Kendi evinde gündelik hayatta sergilediği ev hanımlığı rolünün aynısını başka birisinin evinde yine “ev hanımlığı görevlerini” yerine getirerek gelir elde etmektedir. Söz konusu bu gelir sağlama şeklide toplumumuzda oldukça yaygındır. Gelir sağlamak amaçlı evde yapılan ev eksenli çalışmanın çeşitli nedenleri olabilmektedir. Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi dergisinin 2014 yayımladıkları sonuca göre; eğitim ve vasıf düzeylerin düşüklüğü, tercih hakkının ve alternatif seçeneklerin olmayışı, ev hanesi bakım hizmetleri, çocuk bakımı ve ev içi işleyiş sorumlulukları olarak özetlemiştir. Yürüttüğümüz çalışma kapsamında katılımcıların tamamına yakınının vermiş olduğu cevaplar bakım hizmetleri, çocuk bakımı ve ev içi işler konusunda birbirleri ile tutarlı algılara sahiptir. Ev hanımlarının kendilerini tanımlamaları bitmek bilmeyen iş silsilelerinden oluşmaktadır. Getir getirmeyen iş olarak nitelendirilen ev hanımının tanımında ki değişime değinmiştik. Günümüz toplumumuzda da bu durum gözlenmektedir.

Dijitalleşme meslek alanlarına bir takım yeni meslekler eklemektedir. Bu meslekler, tercih eden ev hanımları içinde oldukça kolay ek gelir sağlama yollarından birisidir. Yukarıda değindiğimiz gündelik hayatından kesit paylaşma durumu tam da bu konuyu işaret etmektedir. Sosyal mecralarda ürettikleri içeriklerle fenomen, influencer, vlogger, gibi yine dijitallik içeren yeni meslek grupları meydana gelmektedir. Bu meslekler için herhangi bir bölümden mezun olmanız veyahut belirli sınavlar kazanmanız gerekmemektedir. Yapmanız gereken teknolojiyi bilmeniz ve elinizde bulunan teknolojik ürünlerle çeşitli içerikler hazırlayıp sosyal medya hesabınızdan diğer insanlarla paylaşmanızdır. Alınan beğeni ve yorumlar, ulaşılan takipçi sayısı, sosyal medya uygulamasının kriterlerine uyduğunda gelir elde edilmektedir. Ev hanımlarının bu konuya dahil olma noktaları ise zaten günlük gerçekleştirdikleri ev hanımlığı görevlerini, yaptıkları sunumu, hazırladıkları yemeği, kullandıkları her türlü ürünü söz konusu sosyal medya hesaplarından belirli bir kitleye ulaşıp paylaşmalarıdır. Yani ekstra gerekli olan herhangi bir uğraşıya gerek kalmamaktadır. Gündelik hayatlarını; eş ve çocuklarla olan iletişim ilişkileri, ev temizliği, kullanılan ev mobilya ve aksesuarları, küçük büyük teknolojik olan ya da olmayan ürünler, yapılan yemeğin tarifi, sunumu, o yemeği kimlerin yiyeceği, gelecek olan ve gelen misafirler, yapılan alışverişler, kullanılan ürünler, markalar ve daha birçok meta artık onlar için bir gösteri değeridir. Bu gösteri değerleri arttıkça ne kadar çok gündelik hayat paylaşılırsa o kadar çok etkileşim sağlanır ve gelir de artmaktadır. Çeşitli uygulamalarla yapılan bu basit işlemin beraberinde getirdiği çok büyük bir ihmal söz konusudur; mahremiyet teşhiri.

Anthony Giddens'a ait olan '*mahremiyetin dönüşümü*' adlı çalışma ise kadınların yerinin ev oluşuna ve cinsellik ile kadınlık arasında ki ilişkiye değinmektedir. Ev hanımı ile ekmeğini kazanan erkeğin geleneksel olarak normal kabul edildiğini ve fenomenleştiğini söylemektedir. Kadınlar tarafından evliliğin belli bir özerklik elde etme vasıtası olduğuna değinen Giddens, erkek iktidarının kadının itaatine ve sunduğu ekonomik ve duygusal hizmetlere bağlı olduğu sürece geçerli olduğuna aksi takdirde tehdit altında olduğunu vurgulamaktadır. Toplumun moderniteyle birlikte bir değişime gittiğini ve kadının rolünün de değişimiyle mahremiyetin dönüşüm geçirdiği belirtmektedir. Kadınların modernliğin harekete

geçirdiği mahremiyet dönüşümünün de yönetimini üstlendiğini vurgulamaktadır. Yeri ev olan kadın bu dönüşümle birlikte artık kamusal alanda da var olmaya başlamaktadır (Giddens,2010). Ev hanımlarının örtük gücü de birazda burada ortaya çıkmaktadır. Ev içinde sağladığı gizli iktidar ile erkeğe güçlü hissettirerek örtük gücünü kullanan ev hanımı erkeğin sunduğu ekonomik ve daha birçok güçten faydalanmaktadır. Dijitalleşme ile sanal alemde gelir sağlayan ev hanımları Giddens'in vurgu yaptığı erkek iktidarının tehdit altında oluşu durumuna olan etkisi bilinmese de modernite ve dijitalleşme ile gerçekleşen mahremiyetin dönüşümü aşıkardır.

Tüm bu hususlar dikkate alındığında yeri ev olarak görülen ev hanımlarının dijitalleşmeyle olan ilişkisine bir de mahremiyet penceresinden bakmak gerekmektedir. Ev hanımlığı, ev ve mahremiyet kavramları birbirleri ile iç içe olan kavramlardır. Ev hanımının yeri evdir ve ev mahremiyet alanıdır. Genel kabul görmüş en yaygın olan yargı budur. Elbette doğruluk payı vardır. Lakin bu yargı teknoloji ile sanal alemde yer alan ev hanımları için bir dönüşüm geçirmektedir. Kişilerin en doğal oldukları, 'kendi' oldukları alan elbette ki evdir. Mahremiyete dair her şey evde gerçekleşmektedir. Evin kendisi başlı başına bir mahremiyet alanıyken evin odalarının da kendi içlerinde mahremiyet oranları vardır. Söz konusu bu odaların en mahrem sayılanı yatak odaları olarak görülmektedir. Yatak odası eşlerin birbirleri ile en çok paylaşım yaptıkları özel alandır. Bu odaya çocuklar, evin diğer üyeleri, eve gelen misafirler de dahil olmak üzere eşler dışında ki kişilerin girmesi dahi mahrem alana saygısızlık ve saldırı olarak karşılanmaktadır. Dijitalleşme ile bu cümleyi 'karşılanmaktaydı' olarak düzeltmek gerekmektedir. Zira artık kişiler yatak odalarından dahi paylaşımlar yapmaktan çekinmez hale gelmiştir. Yatak odası mobilya ve dekor ürünlerinden, nevresime, pijamalara ve daha da mahrem sayılacak hususlara kadar sosyal medya kullanıcıları paylaşımlar yapmaktadır. Evin banyosu, tuvaleti, oturma odası, çocuk odası, mutfağı gibi her türlü diğer bölümleri, birbirlerini hiç tanımayan kişilerce sosyal medya aracılığıyla sergiye sunulmaktadır. Takipçi kitlesi bu odaları görür, yorumlar, fikir sunar ve dolaylı yoldan da olsa dahil olur. Sanal alemde var olan kitle dijitalleşme ile mahrem sayılan ev ve odalara, kişilerin birbirleri olan ilişkilerine ve gündelik hayatlarını nasıl geçirdiklerine kadar pek çok mahrem

sayılan hususa tanık ve de dahil olmaktadır. Geçmiş zamanlardan beri korunan ve korunması gereken mahremiyet, dijitalleşme ile teşhir edilir durumdadır. Bu durum teknolojinin ve gündelik hayatın dijitalleşmesinin normalleşmesiyle doğru orantılı olarak normalleşmektedir. Kişiler elbette mahremiyetleri açısından endişe duymaktadırlar lakin bu mahremiyet teşhirini zaten kendi elleriyle, kendi sosyal medya hesaplarında ve verdikleri izinlerle sağlanmaktadır. Mahremiyet çok kapsamlı alanlara işaret etmektedir. Genellemelerden farklı olarak kişi için özel olan neyse' özel olanın özel kalması' gerekliliğidir. Ev hanımlarının dijitalleşme ile ev içi gündelik hayatlarını ve insani ilişkilerini sosyal medya hesaplarından paylaşarak mahremin teşhir edildiğine değinmiştik. Ev hanımı annelerin gündelik hayat rutinleri arasında yer alan, çok önemli sorumluluk ve özen gerektiren annelikte dijitalleşmeden pek çok boyutta etkilenmektedir.

Kadınların en önemli görevi olarak görülen, kutsallaşan ve çok derin anlamlar yüklenen annelik, ev hanımlarının gündelik yaşam pratiklerinin temellerinden birisidir. Annelik biyolojik olarak sadece kadına verilen bir özelliktir. Fıtrat gereği de anneliği layıkıyla kadınlar üstlenmektedir. Anne karında başlayan bu süreç doğum ve emzirme ile devam eder bir bireyi ardından bir nesli yetiştirmeyi beraberinde getirmektedir. Çocuk yetiştirme bir nesli, toplumu yetiştirmektir. Kadın bunu sağlayarak ikincil üretimi gerçekleştirmektedir. Çocuk yetiştirme ev hanımı annelerin gündelik hayat uğraşlarının en önemlisidir. Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Bir çocuğa bakıldığında yetiştiği aile hakkında, bir aileye bakıldığında ise bulunduğu toplum hakkında ön bilgi sahibi olunmaktadır. Aileler, buldukları ortam, ait hissettikleri benimsedikleri örf-adet-ananenler ile çocukların yetişme tarzı etkileşim halindedir. Ataerkilliğin, cinsiyet ayrımının mevcut olduğu bir ailede erkek- kız çocuk ayrımının olması, kız çocuğunun daha çekirdekten kadınların asli görevi olarak norm haline gelmiş ev hanımlığı üzerine eğitilmesi, erkek çocukların bu işlerden muaf tutulması gibi pek çok ayrımcılıklar ve yetiştirme tarzları da söz konusudur. Ev hanımı bir annenin kız çocuğunu da ev işi odaklı yetiştirmesi erkek çocuğunu tam aksi yetiştirmesi ya da bu durumların zıttı yönde bir yetiştirme tarzının olması o ailenin kendi yapısıyla alakalıdır. Ev hanımlarının toplumsal cinsiyette dahil olmak üzere pek

çok alanda karşılaştığı normlar ve değişen yaşam koşullarına ayak uydurması için birtakım stratejiler ve taktikler geliştirmesi gerekmektedir. Taktikler akılın, günlük mücadelelerden ve bu mücadelelere eklenen zevklerden ayrı düşünülmeceğini göstermektedir. Stratejiler ise ait olunan bir mekân ya da kurum aracılığıyla korunan ve onları bu biçimde destekleyen erkle ilişkilerini, nesnel hesaplamalar ardına saklar (Certeau:2008). Ev hanımları da gündelik hayatlarını idame ettirirken akıl uyarlaması ile nesnel hesaplamalar doğrultusunda taktik ve stratejiler gerçekleştirmektedir. Bu stratejilerle gündelik hayatlarındaki görevleri yerine getirmektedir. Kaosun çıkmaması ve kaos çıkabilecek ortamların doğmaması sağlanmaktadır. Ev hanımı hem ev hanımı olarak hem eş olarak hem de anne olarak gündelik yaşamını idame ettirdiği için çeşitli strateji ve taktiklere başvurması kaçınılmazdır. Toplumun, tarihin ve nihayetinde kültürün ‘inşa’ edilmesi noktasında aile – özelinde de kadın- biçimlendirmelerin ve denetlemelerin temel olarak başladığı alandır. Yerleşik ideolojinin yeniden üretiminde başat bir öneme sahip olan ve Adorno ve Horkheimer’in vurguladığı gibi

Bireylerin yeniden üretimini sürdürmede ve otoriteye karşı davranışları şekillendirmede toplumsal yaşamın talep ettiği en önemli güç” olan aile, kadının anneliği aracılığıyla denetim altına alınmasının kurumsallaştığı ve meşrulaştığı yer olarak hizmet etmektedir. Buna göre, tarihi anlamda doğal bir yapılanma gibi görünen aile, “doğal unsurların ve üyelerinin biyolojik birlikteliğinin çok ötesinde toplumsal uyum ajanı” olarak kadının denetim altına alınmasına etkide bulunmaktadır. Ataerkil ideolojinin “akıl dışılığını rasyonalize eden aile”, toplumsal uyum aracılığıyla, toplumsal sistem tarafından talep edilen görevlerle başa çıkabilme becerilerini sağlayacak şekilde kadınları biçimlendirmektedir (Doğan, Dudu Karaman:2018).

Sosyal medya hesaplarını anneliğine annelik katmak, iyi ve bilinçli anne olmak için kullanmayı öğrenen ev hanımı anneler, farkında olarak ya da olmayarak bir hataya düşmektedir. Bu hata aslında onlar için masum ve az önce ki değindiğimiz amaçlar doğrultusunda bir eylemiş gibi görünse de sonuç pekte istendik yönde olmayabilir. Anneler çocuklarını hem bedenen hem de onların gündelik yaşamlarını, ilişkilerini de sosyal medya hesaplarından takipçi kitlesine sunmaktadır. Bu geçirilen güzel vakit,

çocuğun başarısı, çocuğa alınmış yeni bir nesne, çocuğun sağlık durumunu etkileyen iyi ya da kötü bir durum ya da gündelik hayatta çok sıradan bir durum bile olabilmektedir. Sonuç olarak anne elindeki telefonla fotoğraf çeker ve sosyal medya hesaplarından takipçi kitlesine sunmaktadır. Bu durum çocuğun henüz kendi başına çok fazla savunmasını yapamayacağı mahreminin teşhirine neden olabilmektedir.. Masum ya da önemsizmiş gibi görünse de bu gibi durumlar pek çok istenmeyen sonuçlara sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle teknolojiyle tanışan ve onu evin içine alıp ehliştirdiğini düşünen ev hanımı anneler, fayda sağlamak amacıyla eylemler gerçekleştirirken, dolaylı da olsa verebilecekleri zararları da gözetmeleri gerekmektedir. Annelik güvenle ilişkilidir. Çocuk gündelik hayatta en çok ev hanımı anneyle vakit geçirir ve iletişim sağlar. Annenin verdiği huzur ve güven çocuğu hayata daha iyi hazırlamaktadır. Bu güven ve huzur duygusu annenin evde olmasıyla da ilişkilidir. Özellikle okulda gelen çocuğu evde annenin karşılaması, sıcak bir yemekle beslenmesini sağlaması, akşam evin erkeğinin gelecek olmasından dolayı bir yemek telaşına girilmesi ve akşam yemeğinde sağlanan birlik ve beraberlik somut örnekler arasında yer almaktadır.

Ev hanımlığı daha detaylı bir mercekten bakıldığında aslında tıpkı bir mesleki eğitim gibi eğitim silsilelerinden oluşmaktadır. Ev hanımları eğitimsizdir algısı oldukça indirgemeci, sınırlayıcı, haksız ve yanlış bir genellemedir. Okumamış, okumayan kişi ev hanımıdır demek doğru değildir. Eğitimlerini almış, halen de devam etmekte olan lakin kamusal alanda bir işte çalışmayan bir meslek icra etmeyen kadınlar da ev hanımıdır. Çeşitli alanlara erişim ile daha önce eğitimini tamamlamış ya da tamamlamamış kadınlarda yine hem ev hanımı olup hem de örgün ya da açık öğretim şeklinde eğitim alarak eğitim seviyelerini yükseltebilmektedirler. Her ev hanımı böyledir demek yine hatalı bir genelleme olmaktadır. Bu hususta ki bir diğer değerlendirme ise her kadının biraz da olsa ev hanımı oluşudur. Çünkü kamusal alanda çalışan kadın da eve geldiğinde ev hanımıdır. Bir başka durum ise ev hanımlığının tercih meselesi oluşudur. Kadınlar çalışmak istemediğinden, ev hanımı olmak istediğinden, çocuk yetiştirme, annelik, eşlik gibi durumların ev hanımı olduğunda daha verimli ve tatmin edici, daha iyi yerine getirileceğine olan inanışlar vardır. Erkek

eşin kazandığı parayı yeterli bulma, yalnızca ev reisi olan erkeğin para kazanması gerektiği yine alternatif düşünceler ve gerekçeler arasındadır. Geçmişten günümüze kalıplaşmış bir yargı olan ‘ev hanımı okumamıştır, cahildir’ yargısı artık geçerliliğini genele uygulayamaz noktadadır. Eğitimde dijitalleşme ile pek çok ev hanımı eğitimlerini evlerinde devam ettirir düzeydedir. Gündelik yaşamlarını herhangi bir sekteye uğratmadan eğitimlerini dijital ortamlardan tamamlayabilmektedir. Temel görevler arasında yer alan temizlik, yemek, ütü, hamilelik, doğum, çocuk bakımı, eşlik görevleri ve diğer bütün faaliyetler ‘bilmek’ gerektirmektedir. Ev hanımlığı eğitimi, eş olma eğitimi, annelik eğitimi, çocuk eğitimi ve mektebi eğitim; bir kadının genellikle yaşam boyunca gördüğü eğitim çeşitleridir. Mektebi eğitim haricindeki diğer eğitimler daha kız çocuğuyken anneler tarafından verilmeye başlanmaktadır. Nasıl iyi bir eş, anne, ev hanımı olunacağına dair eğitimidir bu. Annelerin rolü mektebi eğitimde de göz ardı edilemez tabi. Çocuğun evdeki öğretmeni annelerdir. Ev hanımı anneler için bu uğraş ve süre daha uzun ve aktif olmaktadır. Anneler çocuklara her yönden ve yaşam boyu sürecek, geniş kapsamlı bir eğitim sunmaktadır. Yeme içme adabı, tuvalet eğitimi, bazı kültürel normlar gibi pek çok temel eğitim de bu eğitimin içinde yer almaktadır. Çocuk yetiştirilirken dikkat edilmesi gereken en önemli husus, çocukları kendi zaman şartlarına göre yetiştirilmesi gerekliliğidir. Çünkü çocuklar ilerde bir toplum ferdi olduklarında karmaşa yaşamamalıdır. Bir çocuğu eğitmek için eğitimi verecek olanın söz konusu eğitime hâkim olması zorunludur. Ve çocuğun çağından geri kalmamak onunla daha sağlıklı iletişim ve etkileşim kurmak, anlayabilmek içinde çağın getirilerine açık olması gerekmektedir. Çağın getirilerini öğrenmek için de anneler çaba sarfeder. Öncelikle eğitim alır, öğrenir daha sonra çocuk için eğitim verme noktasına geçmektedir. Söz konusu duruma verilecek en temel örnek elbette teknolojidir. Teknoloji çağında yaşadığımız ve bunun gerekliliklerinin olduğu bilinen bir durumdur. Ev hanımı annelerin teknoloji olan ilişkisine pek çok konuda yukarıda değindik burada ki boyut ise eğitimidir. Hem teknolojinin ev hanımı anneler tarafından öğrenilmesi söz konusudur hem de teknoloji ile sağlanan eğitim fırsatlarının kullanılması durumu söz konusudur. Aynı zamanda ev hanımı annelerin evde eğitimci oldukları kadar eğitime bakış açıları da çok mühimdir. Eğitim denilince akıllara okul ile olan ilişkiler gelir. Lakin kişinin dijital ortamlardan çeşitli yol ve yöntemlerle

Ev içi mekanların faaliyetlerin müze olarak sergilendiği en iyi ortam şüphesiz ki sosyal medyadan sonra ev hanımları için önemi büyük olan ‘oturma günleridir’. Oturma günleri ev hanımlarının gerçekleştirdiği bir sosyal aktivite olarak görülse de çalışan kadınların izin günleri veya boş vakitlerinde de bu aktiviteyi gerçekleştirdikleri söylenebilir. Gün oturmaları ev hanımları için pek çok göstergenin sunumunun yapılabileceği bir alandır. Güne araba ile gitmekle başlar, evin dekor ve kullanılan markalardan, ikramların isim ve sunumlarına kadar, ev içi terliklerinin markalarından takılan takılar ve giysilere kadar pek çok varlık ile kimlik ve benlik sunumu yapılmaktadır. Çeşitli metalarla gösteriş şovu, ev hanımının planladığı şekilde, istediği yönde ‘gün’ başlığı altında başlamaktadır. Gösterişçi tüketim geçmişten günümüze uzanan bir kavramdır. Bu kavram kapitalizm, modernite, teknoloji, küreselleşme ve daha birçok kavramı içinde barındırmaktadır. Bu kavramların ‘insanların gösteriş için tüketmesine neden oluşunu’ özetlemektedir. Veblen’in ilk olarak 1899’da yayımlanan Amerika Birleşik Devletleri toplumu üzerine kaleme aldığı ve günümüze kadar ışık tutan eseri “The Theory of The Leisure Class” (Aylak Sınıf Teorisi), geçmişte insanlar gösterişçi tüketim yoluyla, güçlerini, statülerini ve prestijlerini çevreye sergilediklerine vurgu yapmaktadır. Bu durumun günümüzde de geçerliliğini koruduğu söylenebilmektedir. Küreselleşme, teknoloji, insanlar arası ilişkisel rekabetler, sosyal medya da gösteriş merakı vb. gösterge değerine önemi, satın almaları ve her türlü tüketimi artırmıştır.

Mekân ve ev hanımı konusunda değinilmesi gereken bir başka farklı konu ise ev hanımları kendilerini eve adanmış kadınlar olarak görülmesidir. Onlar evin işleyişi, düzeni, aile sistematığı, huzur ortamı sağlayıcısı ve aksaklık gidericisidir. Toplumumuzda yaygın söylem olan ‘kadınlar içişleri bakanıdır’ söyleminin de elbette haklı payı vardır. Peki kadın bu denli evin içinde var olup var ederken kendisi için evde bir alanın olup olmaması, bir birey olarak ev içinde ki kendine aitlik durumu hem oda için hem de çeşitli durumlar için ne kadar geçerli olduğu tartışılmalıdır. Ev hanımı olarak nitelendirilir ama ev mi kadının yoksa kadın mı evin sorusu akıllara geldiğinde Virginia Woolf’un eserine bakmak fayda sağlamaktadır. Mekânın her noktasında emeği ve sorumluluğu bulunan ev hanımı için evin her odası onundur elbette. Lakin

her odada emek ve sorumlulukla bulunabilen kadın, bedenen bulunduğu çeşitli pürüzler ortaya çıkmaktadır. Virginia Woolf'a ait olan *Kendine Ait Bir Oda*' adlı çalışmada yazar, kadınların zihinlerde ve fiziksel ortamlarda ev ile bütünleştirildiğine değinmektedir. Ev ile bu denli ilgili olan kadının ve toplum olarak kadının yeri evidir algısına rağmen, gerçeklere bakıldığında, kadının evde kendine ait bir odasının bile bulunmadığını söylemektedir. Bir kadın yazmak isteyip, içerik üretmek isterse herkesin kullandığı oturma odasını kullanmak zorundadır. Bu nedenle de sürekli bölünür. Woolf'a göre erkeklerin iktidar ve güç sahibi oluşu da kadınlar sayesinde. Kadınlar erkekler için bir ayna vazifesi görür; erkeği olduğundan iki kat büyük gösteren bir ayna. Erkekler kadınları küçük görerek onlar üzerinde bir güce sahip olmaktadır. Kadınlar aynalık görevi değil de gerçeği söylemeye başarlarsa aynadaki görüntü büzülür, erkek hayata uyum sağlayamaz olur. Kahvaltıda ve akşam yemeğinde kendini olduğundan büyük göremezse hükümler vermeye, vahşileri uygarlaştırmaya, yasalar koymaya, kitaplar yazmaya, süslenip ziyafetlerde nutuk çekmeye devam edemez. Yine Woolf evin odalarının, duvarlarının vb. yerleşiminin kadını temsil ettiğini söylemektedir. Evin karışıklığı kadının yaşadığı karışıklıktır. Kadınların her alanda kısıtlanması erkekler için görünme imkânı sağlamakta ve onları meşrulaştırmaktadır. Örneğin Shakespeare'in zamanında bir kadının onunki gibi bir yeteneğe sahip olması mümkün değildir. Çünkü Shakespeare gibi dâhiler, çalışan, eğitimsiz, alt sınıftan insanlar arasından çıkmamaktadır. Çocukluktan çıkar çıkmaz işleri başlayan aileleri tarafından buna zorlanan yasalar ve gelenekler zoruyla bunlardan kaçamayan kadınların arasından çıkması elbette mümkün değildir.

Mekân ve ev ilişkisi düşünüldüğünde zihinde ilk 'evin odaları' canlanmaktadır. Her odanın sunduğu ayrı bir hizmet ve ilettiği ayrı mesaj bulunmaktadır. Ortak kullanım alanları dahi telaffuzunda yer alan 'ortak' kelimesi ile bir birlikteliği, geçim ve düzeni ima etmektedir. Oturma odası paydaşlığın en yüksek olduğu alanken salon bunun tam tersi bir özelliğe işaret etmektedir. Geçmişten günümüze Türk halkı ve misafir ilişkisine bakıldığında 'misafirperver' bir toplum olduğumuz aşıkardır. Evin salonu misafirler için ayrılmış, onlar geldiğinde kapı kilidi açılan onlar yokken evin diğer üyelerinin; özellikle çocukların girmesinin yasak olduğu odadır. Salon takımları içinde

yer alan vitrinler bu korumacılığın asıl nedenlerinden bir tanesidir. Kırılabilen, pahalı, maddi olduğu kadar manevi değeri yüksek olan, misafirlere gösterilmek istenen nesnelere bu vitrinlerde sergilenmektedir. Evin en pahalı, gösterge değeri en yüksek mobilya ve diğer dekorasyon ürünleri yine salonda yer almaktadır. Salon, eve gelen misafirlere gösterilmek istenen yaşamın sergi alanıdır. Salon- gösteriş ilişkisi günümüzde de halen devam etse de artık bu gösteriş alanı sadece salonla sınırlı değildir. Özellikle ev hanımlarının dijital dünya da yer almalarıyla neredeyse evin tüm odaları sergiye dönüşmektedir. Bunun asıl nedeni teknolojidir. Sosyal medya yokken ya da bu kadar yaygın değilken ev hanımları çevreye göstermek istedikleri, nesne ve yaşam tarzlarını evin odalarında özellikle de salonda tasarlayıp sunmaktaydı. Teknoloji ile bu gösterişin sunum alanı ve sunulan kişi sayısı değişime uğradı. Yine misafir çağırma durumu devamlılığını korurken tek sunum seçeneği bu olmaktan çıkmıştır. Ev hanımları dijitalleşme ile sosyal medya hesaplarında, evin bütün oda ve alanlarını takipçi kitlesine sunarak, bu odalarda ki mobilya ve diğer dekorasyon ürünleriyle bunların marka ve ne kadar trend oluşuyla da çeşitli mesajlar vermektedir. Temelde ekonomik seviye ile ilişkili olan bu mesajlar, sunumu yapılan ürünün niteliğine göre de çeşitlenmektedir.

Teknoloji ile dijitalleşen dünya da ve her türlü konuda erişimin çok kolaylaşması ile ev hanımları gündelik hayatlarına söz konusu bu durumlar ve gelişmeler içinde alan açmaya başlamaktadır. Örneğin sosyal medya ve moda-trend baskısı ile ev içi döşeme ve aksesuarlar, tüketim şekli ve çeşitleri, bunların sosyal medyada paylaşımına sunulması, marka göstergesi ürünleri bulundurma, çocuğun gittiği okuldan servisine kadar pek çok alanda paylaşımlar yapma, bulunan mevcut statünün getirdiği sosyoekonomik durumun göstergeleri arasında sayılabilir. Bu gibi gündelik hayat idame ettirme ve çeşitli yollarla aile dışı ortama sunulması kişilerin kimlik gösterimlerine, sunumlarına örnek verilebilir. Bu konu 'ev hanımı ve Dijitalleşme' başlığında detaylandırılacaktır.

1.4.1. Ev Hanımı ve Dijitalleşme

Ev içi üretimin sahibi olan ev hanımları, ev teknolojilerini kullanan kitlenin büyük çoğunluğunu oluşturmaktadırlar. Toplumu yeniden yapılandıran ve pek çok şeyi değişim ve dönüşüme tabi tutan etkenlerden belki de en belirgin olanı teknolojidir. Teknoloji ile en küçük alandan en geniş alana sirayet edecek kadar yayılma ve dolayısıyla da dijitalleşme gerçekleşmiştir. Gündelik hayatın dijitalleşmesinden kaynaklanan rutin değişikliği de yine kaçınılmaz olmuştur. Gerçekleşen değişimlere ayak uyduramayan, geride kalan yapılar kaos durumuyla karşılaşır. Bunu önlemek içinde gerçekleşen büyük değişimlerin karşısında durmak yerine gündelik hayat akışında ki rutin içinde yer verilmektedir. Söz konusu bu süreç ev hanımları içinde kaçınılmaz olmuştur. Teknoloji ile dijitalleşen dünyada kendi rutinlerine uygun olan taktik ve stratejilerle bu durumu normalleştirmişlerdir. Gündelik hayat dijitalleşirken her toplumun mevcut kültürü içinde normalleşmektedir. Kişiler buldukları toplumun en başta inanç ve kültür olmak üzere asıl belirleyiciler içinde var olur. Örneğin sosyal medya hesaplarında takip edilen hesaplar ya da yapılan paylaşımlar, dini içerikli ya da söz konusu kültüre göre normal sayılan içeriklerden oluşmaktadır. Kişiler böylelikle gerçek hayatta sahip oldukları kimliklerce sanal alemde var olma çabasındadırlar. Sili Kalem (2022) 'Gündelik Hayatın Dijitalleşmesi Karşısında Sosyoloji' adlı çalışmasında bu durumu şu şekilde ifade etmiştir;

Çevrimdışı dünyada olan-biteni sürekli ve anında çevrimiçine taşıma isteği sanalda oluşan gündelik hayata gerçek hayatı da ekleyen bir dönüşüme insanları sürüklemektedir. Bu durum gerçek ile sanal dünya arasındaki sınırları belirsiz ve karmaşık bir duruma sokmakta ve iki taraflı geçirgen bir alan üretmektedir. Gündelik hayat günümüzde bütünüyle çevrimdışı ya da çevrimiçi değil her ikisiyle birlikte şekillenen bir karakterdedir. Bireyler rutine dâhil ettikleri bu etkinliklerle aynı zamanda kendi zihin, kimlik ve öznelliklerini yeniden kurmaktadır. Böylelikle birey ve toplum arasında karşılıklı inşa süreci gündelik hayat içerisinde teknolojiyi vazgeçilmez bir unsur haline getirmekle tamamlanır. Gündelik hayat sosyal hayatın inşa edildiği zemindir, bağlıdır ve ortak alandır.

Ev hanımlarının gündelik hayatlarında var olan dijitalleşme sadece ev içi teknolojisi ile sınırlı değildir elbette. Güncel olandan geri kalmak istemeyen, aktif, bilinçli, makbul anne, makbul eş, makbul ev hanımı olmak isteyenler sanal alemde oluşturdukları hesaplarca bu amaç doğrultusunda içerik takibi, içerik üretimi ve ‘öyleymiş gibi davranmak’ gibi çeşitli çabalar sarf etmektedirler. Ev hanımları gerçek hayatta sahip oldukları kimliklere göre bir dijitalleşme alanı gerçekleştirmektedirler. Ev hanımlığı, annelik, eşlik gibi sahip olunan kimliklerce dijitalleşme yolunda ilerlenmektedir. Çocuklarla iletişim sağlamak, okul sürecini takip etmek, ev içi püf noktaları bilmek, daha iyi bir eş olmak için bilgiler almak vb. içeriklerin takip edilmesi amaç doğrultusunda dijitalleşmeye örnektir. Dijitalleşme ev hanımlarının sadece gündelik hayatlarını biçimlendirmekle kalmamış onlara çeşitli yükümlülüklerde vermiştir. Trend olanı takip etme, tüketme, gösterme, akım olan yaygın olan içerikleri kendi yaşamlarına uyarılma gibi trend baskısı ortaya çıkmıştır. Günümüzde sosyal medya hesaplarında paylaşılan kına gelinlerinin değiştirdikleri birden fazla kına kıyafetlerinin yaygınlaşması ile bu trend halini almış, evlenecek olan genç kızlar için yapılması gereken ‘normal’ bir değişim olarak görülmüştür. Yine çok fazla popüler olan ardından neredeyse örf ve adetler arasına karışacak olan bir başka sosyal medya akım örneği ise çeşitli babyshower partileridir. Cinsiyet öğrenme, doğum kutlamaları vb. çeşitli içeriklerle gösterişli kutlamalar yapılmaktadır. Bu ve bunun gibi çeşitli örneklerle kadınların; bende varım, takip ediyorum, haberdarım ve uygulayabiliyorum şeklinde ki çeşitli mesaj vermeleri ile doğrudan ilişkili olan durumlar her geçen gün yaygınlaşmakta dahası normalleşmektedir. Yine dijitalleşme ile gündelik hayatın merkezinde yer alan TV programlarında gündüz kuşaklarında sıklıkla yer verilen yeni gelinler üzerine kurulu içeriklerde gelinlerin evlerini, yemekler ve sunumlarını gösterdikleri sofralarını ve toplumumuzda mahrem konusunda en çok teşhiri yaşayan yatak odaları milyonlarca izleyiciye sunulmaktadır. Dijitalleşme ile anlamsal olarak boşluğa düşen ve bir dönüşüm gerçekleştiren mahremiyet konusu burada da kendini göstermektedir. İfşa edilen mahremiyetin beraberinde gelen tüketimcilik gözden kaçırılmamalıdır. Milyonların önüne sunulan ev dekor ürünleri, sunum ürünleri, yarışmacıların şahsi ürünleri (kıyafet, takı, ayakkabı vb.) kadar pek çok ürün beğenilmenin ardından tüketilmek üzere başta sanal satış sitelerinde ilgisine

sunulmaktadır. Bu konu ev hanımlarının uyması gereken, takip etmesi gereken trend baskısının yanında kapitalist baskıyı da açığa çıkarmaktadır. Geleneksel toplumdan günümüze kadar süregelen ataerkillik başta olmak üzere tabulaşmış çeşitli normların yanında artık güncel olanın beraberinde getirdiği baskılar ve belirleyiciler söz konusudur. Örneklerle birlikte ifade ettiğimiz trend baskısı ve kapitalist baskı bunlardan en belirgin olanıdır. Ev hanımları için teknoloji ile gündelik hayatlara sirayet eden dijitalleşme, yaşamlarda merkezi bir konuma oturur ve olağan seyrinde devam eden gündelik hayat pratiklerini bir değişim ve dönüşüme tabii tutmaktadır. Ev içi alana ait faaliyetlerin kadın işi olarak tanımlanması, teknolojik değişim düzeyi ne olursa olsun, bu işleri kadınların sorumluluğundan çıkarmamaktadır. Ev hizmetleri niteliği itibarıyla farklılık taşıyan ve çoklu sorumluluk içeren faaliyet alanıdır. Faaliyetin yapıldığı yer özel alan olan evdir. Bu da evin hanımı ile doğrudan bağdaştırılmaktadır (Fidan, Özdemir:2011).

Ev kavramı sadece anlamsal açıdan çağrıştırdıkları ile değil, ev içinde gerçekleştirilen faaliyetler, bir başka deyişle toplumsal cinsiyetçi iş bölümü açısından da dışıl bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda, ev içi işler, ev dışında yapılan işlerden farklı olarak, ailenin yeniden üretim faaliyetleri adı altında tanımlanmaktadır. Bu faaliyetler, kadının sorumluluğuna bırakılan yemek pişirme, temizlik, çocuk ve diğer aile üyelerinin bakımı gibi işleri içerir. Evin özel bir alan olarak tanımlanması, dışardan gelen bir faktör olarak teknolojinin bu özel alanın yapılanmasını nasıl etkilediği sorusunu gündeme getirmektedir (Gökbayrak:2007). Teknolojinin evin içine dahil edilmesiyle ev hanımlarının görev sorumluluklarında değil lakin bunların gerçekleştirilmesinde bir farklılık oluşmaktadır. Ev işleri yine yapılmaktadır lakin bu doğrudan kol gücüyle değil çeşitli teknolojik aletlerle gerçekleştirilmektedir. Ev hanımlarının gündelik hayatlarının büyük bir bölümünü işgal eden bir diğer husus ise alışveriştir. Teknoloji bu alana da sirayet ederek dijitalleşme boyutunda hizmet sunmaktadır. Ev hanımlarının alışveriş konusunda da sanal alışverişi gündelik hayatlarına eklemesiyle, ayırmaları gereken alışveriş zaman dilimini oldukça minimize ederek sanal alışveriş ile internet ortamından alışverişlerini halletmektedir. Bu durum tüm ev hanımları için genellenemez. Alacağı

ürünü satış noktasından görerek alan ya da sanal alışverişi kullanmayı bilmeyen, güvenmeyen, tercih etmeyen ev hanımları da vardır. Evin alışverişini yapan ev hanımlarının görevinde bu konuda da bir değişim yoktur. Alışverişi yine ev hanımı gerçekleştirir lakin bu gerçekleştiriminin işlevi farklılaşmıştır. Dijitalleşme ile hayatımıza giren ‘tıkla gelsin’ mantığıyla alışveriş işlemi gerçekleştirilmektedir. Bu hizmetin sunduğu pratiklik ve zaman tasarrufu fırsatı kaçırmak istemeyen ev hanımları bu hizmetten faydalanmaktadır. Uygulamayı bilmeyen ev hanımları ise evin diğer üyelerinden bu konu da yardım alarak ya da uygulamayı öğrenmeye çalışarak teknolojik bilgi seviyesini arttırmaya çalışmaktadır. Teknoloji insan yaşamını kolaylaştırma gibi olumlu yönler sağladığı gibi olumsuz yönleri de mevcuttur. Kişilere sağladığı olumlu yönlere çok fazla maruz kalınması durumunda ortaya çıkan bağımlılık bunun en temel örneğidir. Yine kullanıcıların mahremiyet ifşası, normal ve anormal algılama düzeylerinin değişmesi, sanal kimlik gibi pek çok farklı noktalar da örnekler arasında yer almaktadır.

Ev hanımı ve dijitalleşme konusunda asıl vurgulamak istediğimiz husus, ev hanımlarının gündelik hayatı etkileyen, toplumsal değişime neden olan durumlardan etkilendikleri, deneyim ve algılarının değişime uğrayabildiğidir. Çünkü kamusal alanda yer edinemeyen ve mekânsal olarak ev ile sınırlandırılan ev hanımlarının en başta emekleri olmak üzere pek çok konuda yok sayılmaları, görmezden gelinmeleri bu hususta da geçerliliğini korumaktadır. Çalışmamızın ev hanımlarının ‘görünür’ olmasına katkı sağlaması temel gayemizdir.

2. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Emeği gibi gündelik hayat içinde ki rutini de çok fazla görünmeyen ev hanımlarının, hayatı pek çok alanda değişime götüren teknolojinin getirdiği dijitalleşme serüvenine nasıl tanık ve dahil oldukları oldukça mühim bir konudur. Toplumları etkileme oranı büyük olan durumları, toplumlar ya kabullenip değişime giderler ya da direnç göstererek farklılaşmak, değişmemek için mücadele etmektedir. Lakin teknoloji dünya için bir altın buluş niteliği taşımakta ve bir nevi çağ atlama olarak görülmektedir. Eski zamanların hayal dahi edemeyeceği imkân ve buluşlar günümüzde teknoloji ile geliştirilmekte ve erişimi sağlanmaktadır. Teknolojinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri olduğuna değinmiştik. Tıpkı bu ikili yapı gibi toplumların teknolojiye bakış açıları da farklılık göstermektedir elbette. Ülkemizde de kimi kesimlerce teknoloji desteklenirken kimi kesimlerce de desteklenmemektedir. Lakin görüş ne olursa olsun teknolojinin gündelik hayatın içinde artık merkezi bir konumda yer aldığı ve hayatı dijitalleştirdiği yadsınamaz bir gerçekliktir. Bu durumdan her birey farklı etkilenmektedir. Sahip oldukları nitelikler çerçevesinde teknolojiyi kullanmakta ve çeşitli alanlarda dijitalleşme ile etkileşim sağlamaktadır. Çalışmamızın konusu olan ev hanımlarının gündelik hayatları ve dijitalleşmenin gündelik hayatlarının neresinde yer aldığı, gündelik hayatlarının dijitalleşme boyutları ve yaşanan değişimler yine ev hanımlarının sahip oldukları nitelikler dahilinde farklılaşmaktadır.

Çalışmanın konusu olan gündelik hayatta ev hanımlığı ile bağlantılı olan dijitalleşmenin adı altında gerçekleşen değişimler ve kimlik sunumları, etnometodoloji ve fenomenoloji yaklaşımları ile ilişkilidir. Söz konusu bu yaklaşımlardan çalışmamız seyrinde faydalanılacaktır. Sembolik etkileşimcilik, modern toplumların karmaşık yapısı içerisinde kimliğin karşılık geldiği anlamları ararken benlik kavramına vurgu yaptı. Sembolik etkileşimcilik, fenomenoloji ve etnometodolojik yaklaşımlar için kimlik, gündelik yaşam içerisindeki etkileşimlerle inşa edilen benliğin bir tezahürüydü. Sosyal inşacılık ise kimliği, gerçekliğin inşa edilme biçimlerinden biri olarak ele aldı (Alpman:2018). Alpman'ın da belirttiği üzere kimlik gündelik hayattan

bağımsız değildir. Gündelik hayat pratikleri mevcut toplumsal koşullarca kimliği etkilemektedir. Toplumda var olan durumlar, gelişmeler gündelik hayatta yerlerini almaktadır. Kişiler gündelik hayatlarında, toplumda var olagelen değişim ve dönüşümler için alan açarlar ve kimlik bu durumdan etkilenmektedir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yönteminin kullanılacağı çalışmamızda Karaman'da evli ve çocuğu olan ev hanımlarının gündelik hayatlarını ve gündelik hayatları ile dijitalleşme etkileşimi araştırılmaktadır. Çalışmamız; ev hanımlarının dijitalleşme ile gündelik hayat pratiklerindeki değişim, mahremiyet, mekân (evin odaları), moda, annelik, eğitim ve dijitalleşme ile ev hanımlığının ekonomik/ değişimi (sosyal medya geliri) temaları üzerinden ilerlemeyi hedeflemektedir. Dijitalleşme yaşamın pek çok alanına sirayet etmektedir. Ev hanımlarının gündelik yaşamları bu duruma dahildir. Eski geleneksel yaşamın kılavuzluk ettiği ev hanımlığı yaşamı ve gündelik hayat pratikleri teknoloji ile dijitalleşmekte ve farklılaşmaktadır. Haliyle ev hanımlarının gündelik hayat deneyimleme ve algılamalarında da farklılaşma olmaktadır.

Nitel araştırma; verileri farklı şekiller, büyüklükler ve biçimlerde bırakan, pek çok esnek ve devam eden süreçler geliştirir (Neuman, 2016). Araştırma deseni olarak ise olgubilim (fenomenoloji) kullanılacaktır. Çünkü araştırmanın amacı ve problemi bunu gerekli kılmaktadır. Araştırmamızın yöntemi, katılımcıların gündelik hayatlarıyla ilgili anlayışlarını, deneyimlerini, algılarını öğrenmeye yöneliktir. Tercih ettiğimiz nitel yöntem öğrenmek istenilen ölçütleri karşılayan yöntemdir. Çalışmamızda yine APA 7 formatı tercih edilmiştir.

Nitel araştırma, insanların ve kültürlerin ayrıntılı, derinlemesine bir tanımını yapmak, insanların gerçekliğe yükledikleri anlamı, olayları, süreçleri, kavrayış ve anlayışlarını ortaya koymak için yapılan bir eylemdir (Kümbetoğlu:2019). Günümüz koşullarınca tekrardan biçimlenen ev hanımlığı rolleri temelde aynı görevler üzerinden süreğenlik sağlasa da bir dijitalleşme söz konusudur. Gündelik hayat belki de bu dijitalleşmenin en belirgin şekilde gözlemlenebildiği alandır. Rutinleşen pek çok faaliyet ve yaşam idame ettirme biçimleri, kimlik sunumları, gündelik hayatı alan olarak kullanmaktadır.

Ev hanımlarının gündelik hayatlarının belirlediğimiz temalar üzerinden araştırılması ve dijitalleşme ile olan etkileşim ile gerçekleşen ya da gerçekleşmeyen pek çok değişim, dönüşüm, farklılaşma, göz ardı edilen bir konu olan ‘gündelik hayatta ev hanımları ve dijitalleşme’ konusunun ilgili literatüre katkı sağlaması temenni edilmektedir.

2.2. Araştırmanın Deseni

Araştırmamızın deseni olgu bilimdir (fenomenoloji). Bir veya birden fazla kişinin bir fenomen veya bir kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerin ortak anlamlarını keşfederek fenomeni deneyimleyen tüm katılımcıların ortak özelliklerinin tanımlanmasına odaklanmaktadır (Creswell:2020). Bir diğer tanımlamaya göre ise araştırmacı, fenomenolojik çalışmada insanların belirli bir olguya karşı verdiği çeşitli tepkileri veya algıları araştırmaktadır. Fenomenolojik çalışmada araştırmacıların tanımlamak istedikleri şey bir olgunun temel yapısıdır. Araştırmacılar bu çalışmada farklı insanlar tarafından tecrübe edilen olgularla ilgili birçok algıyı inceler ve bu algılamalar için ortak algıların ne olduğunu belirlemeye çalışır. Fenomenolojik çalışmanın temel belirleyici özelliği de bir deneyimin özünü ya da temel taşını bulmayı amaçlamış olmasıdır. Fenomenologlar genellikle insanların benzer deneyimleri ortak bir şekilde yorumladıklarını kabul ettikleri için bu ortaklıkları tanımlamayı ve anlamayı amaçlar (Yalçın:2022). Fenomenoloji, insanların belirli bir fenomen veya kavramla ilgili anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılarını ifade etmelerini sağlayan ve bu fenomeni nasıl deneyimlediklerini tanımlamak için kullanılan nitel bir araştırma desenidir (Beeby, Parker, Rose, 1995). Çalışmamızın konusu olan ‘gündelik hayatta ev hanımlığı’ Karaman’da ikamet eden ev hanımlarının gündelik hayat deneyimlemelerini araştırmayı hedeflemektedir. Bu deneyimleme de dijitalleşmenin (oluşturduysa) nasıl bir değişim ve dönüşüm oluşturduğu da asıl konulardan birisidir. Belirlenen temalar üzerinden ev hanımları gündelik hayatlarını deneyimleme şekillerini ‘anlayışlarını, duygularını, bakış açılarını ve algılarını’ tanımlamak çalışmamızın gayelerindedir. Bu nedenle nitel araştırma yönteminin kullanılması buna bağlı olarak da nitel araştırma desenlerinden fenomenolojinin kullanılması uygun bulunmaktadır. Fenomenolojik yaklaşım, bireylerin davranışlarını anlayabilmek için,

onun kendine özgü algılayışını ve yaşantısını bilmemiz gerektiğini savunmaktadır. Fenomenolojik desen, farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanır (Tekindal, Uğuz Arsu:2020). Fenomenolojinin amacı insan deneyimini anlamaktır (van Manen:2007). Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda fenomenolojik desen çalışmamızın amacına yönelik en uygun desen olarak görünmektedir.

2.3.Araştırma Grubu

Araştırma Karaman'da yaşamakta olan evli ve çocuklu ev hanımlarını kapsamaktadır. Çalışma evreninin belirlenmesinde hem literatür için katkı sağlayacak özgünlük ve çalışmacının erişim kolaylığı hem de çalışma yürütülürken zaman ve ekonomik tasarruf sağlanması amacı dikkate alınmaktadır. Örneklem seçiminde nitel araştırma yöntemlerinde sıklıkla kullanılan kartopu örnekleme tekniğine başvurulmaktadır. Kartopu Örneklem, bir bireyle temas kurulmasının ardından, bu bireyin yardımıyla diğer bir bireyle görüşüp zincirleme olarak örnekleme oluşturma işlemidir (Kılıç,2012). Çalışmanın konusu ile ilgili olarak referans bir kişi seçilmekte ve bu kişi aracılığı ile diğer kişilere ulaşılmaktadır. Katılımcılar araştırmacıları yönlendirir ve örneklem büyür. Bu sebeple "kartopu etkisi" olarak ifade edilmektedir (Dökme, Yağar:2018).

Fenomenoloji araştırmalarında veri kaynakları araştırma konusuna ilişkin olguyu yaşayan ve bu olguyu yansıtabilecek, ifade edebilecek bireyler olmalıdır. Fenomenoloji araştırmalarında verilerin genelde görüşme yöntemiyle toplanması, örneklem seçiminde de kartopu yönteminin kullanılması uygun olur (Yazıcıoğlu, Erdoğan:2014). Kartopu örneklemede araştırmacı, araştırma alanında kaynak kişilerden diğer görüşülecek kişilere ulaşılması ve bir kartopu gibi, ilerledikçe yeni kişilere ulaştıkça örneklemin büyümesi ile oluşmasıdır (Kümbetoğlu:2012). Araştırmanın örneklem grubunu Karaman'da ikamet eden 15 farklı ev hanımı oluşturmaktadır. Bu ev hanımlarının gündelik hayat ve dijitalleşme durumunun araştırılması için belirlenen temalarda, sahip olunan ekonomik durum ve statü gibi belirleyiciler çalışmamız için önem arz etmektedir. Bu nedenle farklı gelir seviyesinde

yer alan, 5'er toplamda 15 ev hanımı ile görüşmeler yapılmaktadır. Elde edilen verilerin, belirlenen temalar ve hane geliri ile olan ilişkisini gözlemlemek için bu durum gerekli görülmektedir. Yine çalışma için görüşülecek olan ev hanımlarının yaş aralığı (35-45) olarak belirlenmiştir. Kartopu örnekleme sayesinde, çalışmanın niteliği doğrultusunda gerekli şartları sağlayan örneklemlere diğer katılımcıların önermeleri sayesinde uygunlukları gözetilerek ulaşılmaktadır. Yaş aralığının 35-45 olarak tercih edilmesinin nedeni evli çocuklu ev hanımlığı niteliğinin karşılanma olanağının daha yüksek oluşudur. Ayrıca teknoloji ile olan etkileşimin gözlemlenebilmesi açısından da önemli bir kriterdir. Çünkü alfa ya da z kuşağı olan gençler teknolojinin olduğu topluma doğdukları için ve evli çocuklu ev hanımı kriterlerinin çoğunu karşılayamayacakları için, bu kriterleri karşılayanlara ulaşmanın zor oluşu aşıkardır.35-45 yaş aralığı ev hanımlarının teknolojiyle sonradan etkileşim sağlar ve genellikle çocukları vasıtasıyla bu etkileşim gerçekleşmektedir. Gündelik hayatlarında sonradan yer alan dijitalleşme onların algı ve deneyimlemelerinde çeşitli değişiklikler gerçekleşmektedir. Bu durum çalışmamızın amacına uygunluk sağlamaktadır. Yine çalışmamızda katılımcı 15 ev hanımı için kimlik isimleri haricinde kod isimler oluşturulmuştur (Tablo2).

2.4. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri yarı yapılandırılmış mülakat tekniği ile toplanmaktadır. Nitel veri toplama yöntem ve araçlarından olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği; diğer araştırma teknikleri içerisinde araştırmacıya ve görüşme yapan kişiye esneklik, derinlik sağlayan bir tekniktir (Çakın:2019). Görüşmenin akışına göre daha önceden hazırlanmış olan görüşme formunda değişiklikler yapılabileceği ön görülmektedir. Görüşülmesi planlanan ev hanımları ile önceden kararlaştırılmış yer ve zamana göre verilerin toplanması planlanmaktadır.

Fenomenolojik araştırmalarda veri toplama süreci genellikle, fenomeni deneyimleyen bireylerle gerçekleştirilen mülakatları da içermektedir. Fenomeni deneyimleyen bireylerle yapılan görüşmelerin neticesinde, onların 'neyi' 'nasıl' deneyim ettiklerinden toplanan veriler tüm bireylerin deneyimlerinin özünü

tanımlayan bir betimleme ortaya çıkarmıştır (Creswell: 2021). Bu nedenle çalışmamızda nitel araştırma tekniklerinden en iyi şekilde faydalanmak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmaktadır.

Fenomenolojik çalışmalarda genellikle yarı yapılandırılmış görüşme kullanılır. Yarı yapılandırılmış mülakatlarda görüşmeci sorularını ön hazırlıkla mümkün olduğunca anlaşılır kılmaya çalışır; görüşme boyunca da soruların anlaşılmadığı veya beklenmedik sorunların ortaya çıktığı durumlarda sorularını tekrar düzenleyip katılımcıya yönelir (Polat:2022). İncelenmek istenen konu hakkında katılımcılardan bilgiler toplanmaktadır. Bu yaklaşımda görüşme öncesinde, görüşmeciye rehberlik edecek soruların ya da başlıkların yer aldığı görüşme formu hazırlanmaktadır. Bu sayede toplanan veriler daha sistematiktir. Dolayısıyla verilerin düzenlenmesi ve çözümlenmesi daha kolay olmaktadır.

Çalışmamız nitel yöntem çalışması olacağından ve desen olarak da fenomenoloji kullanılacağından en uygun veri toplama tekniği yarı yapılandırılmış mülakat tekniğidir. Daha önceden hazırlamış olduğumuz ve ev hanımlarının gündelik hayat deneyimlemeleri ve dijitalleşme etkisiyle oluşan değişimlerin algılanması, deneyimlenmesine yönelik soruların bulunduğu soru formuyla görüşmeler gerçekleştirilmektedir.

2.5. Kapsam ve Sınırlılıklar

Araştırma sınırları, araştırmanın kapsadığı alanın belirlenmesi amacını gütmektedir. Böylelikle oldukça geniş çalışma alanları daraltılır ve gerek araştırmacının gerekse okuyucunun araştırma konusuna odaklanması teşvik edilmektedir. Sınırlılık, araştırmanın zayıf yönleri olarak ifade edilir. Bir araştırmada evren ve örneklemin belirlenmiş biçimi, veri toplama araçlarının yeterliliği, insan üzerinde çalışmanın zorluğu, çeşitli coğrafi bölgelere, kişi ve kurumlara erişimin güçlüğü, veri analizinde yaşanan sorunlar gibi araştırmanın geçerliliğine ve güvenilirliğine etki eden çeşitli durumlar sınırlılık başlığı altında sunulmalıdır (Baltacı:2020). Çalışmamızın konusu olan gündelik hayatta ev hanımlığı kendi başına oldukça kapsamlı bir konudur. Çünkü hem gündelik hayat hem de ev hanımlığı konusu

bağlamsal olarak geçmişten günümüze uzanan konulardır. Bu konular pek çok tema ve parametreyi içine alsada çalışmamızda; mekân, mahremiyet, moda, annelik, eğitim ve ekonomi temaları üzerinden çalışma yürütülmektedir. Gündelik hayatı ve ev hanımlığını etkileyen pek çok parametreler vardır elbette sadece bunlarla sınırlı değildir. Normlar, toplumsal yapı, inanç, sosyoekonomik ve sosyokültürel yapılar, hegemonya kurmuş ideoloji ve daha nice si vardır. Lakin araştırmanın sınırlandırılması adına bu temalardan bahsettiklerimiz üzerinden bir araştırma yapılmasına karar verilmiştir. Hem zaman ve maliyet açısından hem de diğer bütün parametrelerle birlikte konunun oldukça geniş kapsamlı oluşundan araştırmanın zorlaşması, araştırmacının zorlanması ihtimaline karşı sınırlandırma yapılmaktadır. Seçtiğimiz temalar haricinde kalan konular da elbette gündelik hayat ve ev hanımlığı konusuyla doğrudan ya da dolaylı ilişkisi olan temalardır. Ancak veri toplama ve analiz etme konusunda, çalışmanın sağlıklı ilerlemesi için belirlenen altı tema üzerinden araştırma yürütülmektedir. Oldukça kapsamlı olan konu belirlenmiş temalar üzerinden çalışmanın normal bir seyirde ilerleyebilmesi için sınırlandırılmaktadır. Yine çalışmamızın bazı kısıtları vardır. Bunlar: Karaman ili Merkez ilçe ikameti, yaş, çocuklu ev hanımı olma ve gelir düzeyidir. Belirlediğimiz temalar için ve çalışmanın amacına ulaşması için veri toplamanın gereklilikleri vardır. Bu kısıtlamalar söz konusu verilerin toplanabilmesi için önemlidir.

Kadın yaşamı ve problemleri pek çok araştırmanın ve çalışmanın konusu olmuştur. Ev hanımlığı konusunda yapılan çalışmalarda bu konular arasında yer almaktadır. Bir olgu olarak ev hanımlığı konusunda; ev hanımlığının normalleştirip sıradanlaştırılması, sorunsuz işleyiş olarak nitelendirilmesi bu konuda çalışmaların daha nitelikli ve daha çok yapılmasını gerekli kılmaktadır. Büyük bir toplumsal dönüşüme neden olan teknoloji, pek çok branşın bilimsel araştırmalarının konusunu oluşturmaktadır. Ev hanımlarının gündelik hayatlarında olan teknoloji ile ilişkisi araştırılması gereken bir başka önemli husus olarak görülmelidir. Dijitalleşmeyi yalnızca sosyal medya üzerinden analiz etmek ve ev hanımlarını da bu mercekte araştırmak oldukça indirgemeci bir davranış olarak görülebilmektedir. Teknolojinin her türlü alanda var olduğunu söylemiştik. Ev hanımlarının gündelik hayatlarında

dijitalleşmenin nasıl var olduğu, yaşam pratiklerini nasıl şekillendirdiğini ve etkileşimlerini araştırmak, ev hanımlarını görünür kılma konusunda oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca araştırmayı yürüttüğümüz Karaman ili için böyle bir çalışmanın daha önce yapılmamış olması bu çalışmayı özgün kılmaktadır.

2.6. Araştırmanın Güvenirliliği

Nitel araştırmalar öznelliğin yüksek olması ve geçerlik ve güvenirliğin düşük olması bakımından eleştirilse de nitekim nitel araştırma yöntemleri, insan yaşamının ve sosyal dünyanın anlam ve deneyim boyutlarını anlamaya yöneliktir. Başka bir ifadeyle nitel araştırma yöntemlerinin doğası, istatistiksel veya ampirik hesaplamalara dayanmaz (Brink:1991). Nicel araştırmalarda geçerlik, güvenirlik ve güç analizi sayısal göstergelerle kanıtlanmaktadır. Ancak nitel araştırmalarda bunu kanıtlayacak sayısal veriler olmadığından bu analizleri yapmak zordur. Bu nedenle nitel araştırma çalışmalarının güvenirliği nicel araştırmaya göre daha çok eleştiri almıştır.

Pozitivizm ve postpozitivizme göre bir araştırmanın niteliğini sağlayan şey kesinliktir. Araştırmanın kesinliğini, bulguların gerçekliğe uygunluğunu ifade eden içsel geçerlik, genellenebilirliğini ifade eden dışsal geçerlik, zaman içinde tutarlı bir şekilde tekrarlanmasını ifade eden güvenirlik ve araştırmacının fenomene mesafeli ve yansız olarak yaklaşmasını ifade eden nesnellik sağlamaktadır (Arastaman vd. 2018). Çeşitleme, meslektaş değerlendirmesi ve denetim izi ölçütleri pozitivizm ve postpozitivizm etkisiyle nitel araştırmalarda kullanılan teknikler arasında sayılabilir (Creswell, Miller:2000).

Nicel araştırmalarda kullanılan geçerlik ve güvenirlik ifadelerinin yerine nitel araştırmalarda inanılabilirlik, sonuçların doğruluğu ve araştırmacının yetkinliği gibi ifadelerden bahsetmek daha doğrudur. Guba ve Lincoln nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenirlik yerine inandırıcılık olmasına dikkat çekmiş ve bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler altın standart olarak literatürde yer almıştır. Guba ve Lincoln inandırıcılık için kriterleri (Tablo 1) dört ana başlık altında toplamıştır (Başkale:2016). Nitel çalışma yapan araştırmacıların örneklemelerinin kabul edilebilir büyüklükte olduğunu ve inandırıcılığını kanıtlamaları araştırmanın kalitesini de artıracaktır.

Tablo1. Nitel Araştırmaların İnanırcılığı İçin Kullanılan Yöntemler

Faktör	Nitel Versiyon	Yöntemler
İç Geçerlik	İnanırlık: sonuçlar inandırıcı mı	Uzun süreli etkileşim Araştırmacı ön yargılarını azaltma ve Katılımcı teyidi Üçgenleme
Dış Geçerlik	Aktarılabirlik: sonuçlar diğer kişi ve durumlara aktarılabir mi?	Amaçlı Örneklem Dahil etme/ dışlama kriterleri Ortamin ayrıntılı tanıtımı Katılımcıların ayrıntılı tanıtımı
Güvenirlik	Güvenilebilirlik: çalışma benzer koşullarda benzer katılımcılarla tekrarlandığında sonuçlar benzer mi?	Denetleme yolu Literatür Araştırma yöntemlerinin ayrıntılı tanıtımı Üçgenleme Başka bir araştırmacının süreç ve sonuçları incelemesi
Objektiflik	Onaylanabilirlik: ön yargılar azaltılarak objektiflik artırıldı mı?	Araştırmacı ön yargılarını azaltma Üçgenleme

Bu bağlamda çalışmamızın güvenilirliği konusunda Creswell'in ya da Guba ve Lincoln'un geliştirmiş ve önermiş oldukları tekniklerde dahil olmak üzere, her türlü teknik dahilinde güvenilir olduğu temin edilmektedir. Çalışmamızın konusu literatür ile desteklenmektedir. Elde edilen bulgular neticesinde literatüre uygunluk durumunun olup olmadığı hususunda gerekli açıklamalar yapılmaktadır. Yine çalışmamızda tercih

edilen araştırma yöntem ve teknikleri literatür ile desteklenerek izah edilmiş, çalışmamız için uygun oluşu ve nedeni belirtilmiştir. Katılımcı bilgileri (tablo 2) detaylı olarak verilmiştir. Görüşme ortamı yine katılımcıların kendi istekleri üzere kendilerini rahat ve güvenilir hissettikleri evlerinde gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler yaklaşık olarak 50-60 dk sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların bilgisi ve izni dahilinde ses kaydına alınmış akabinde araştırmacı tarafından deşifresi yapılmış ve çalışmanın gereğince analiz edilmiştir. Katılımcıların istekleri ve çalışmamız gereğince de katılımcı kimlik bilgileri (ad, soyad vb.) talep edilmemiş ve ifşa olmamıştır. Veri toplamak için araştırmacı 2 aylık bir süreç ile çeşitli gün oturumları vb. ev hanımlarının toplandıkları etkinliklere katılmış, gözlem yapmış, çeşitli notlar almıştır. Bu notlar saha süreci sonrası elde edilen verilerle birlikte literatürle ilişkilendirilerek çalışma kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışma öncesinde görüşme yapılacak grupta güven sağlamak amaçlı hepsine gündelik hayatta ev hanımlığı konusunda araştırmadan bahsedilmiş, konu ile alakalı bilgilendirmeler yapılmıştır. Gönüllülük esasına dayanarak görüşmeler gerçekleşmiş, diledikleri zaman görüşmeyi sonlandırma konusunda ve katılımcıların sordukları her türlü hususta bilgilendirmeler yapılmıştır. Araştırmacı konunun önemini farkında olarak herhangi bir çıkar gözetmeksizin ve yanlılık davranışında bulunmaksızın çalışmasını titizlikle yürütmeyi amaç edinmiştir. Katılımcıların cevaplarını etkileyecek tutum ve davranış sergilememiş, cevapları yönlendirmemiştir. Objektiflik, inandırıcılık, güvenilirlik, geçerlilik, çalışmamızın temel ilkelerindedir. Amacımız bilimsel yollarla literatüre katkı sağlamak, faydalanmak isteyenlere kılavuz olmak, ışık tutmaktır.

2.7. Veri Toplama Süreci: Sahadan Notlar

Araştırmamız gereği katılımcılarla yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. 2 aylık bir süreci kapsayan, özellikle ev hanımlarının katıldığı gün oturumları, yeni doğan bebek görmeleri gibi ziyaretlere katıldım. Ardından söz konusu araştırma için saha aşamasına geçtim. Katılımcılara ulaşmak içinse bir ev hanımı olan ve gündelik hayatında bizzat yer aldığım, tanık olduğum annem yardımcı oldu. Annemin katıldığı gün oturumlarına katılarak çalışma konumdan ve sahaya inme gerekliliğimden bahsederek orada bulunanların yardımcı olması neticesinde hiçbirini tanımadığım

başka bir gün grubuna yönlendirildim. Annemin de içinde bulunduğu gün grubu çalışmamızın yaş standartlarına uymadığından ve diğer başka nedenlerden (istenilen ekonomik seviye, akrabalık, yakından tanıma vb.) dolayı görüşme yapmadım. Yönlendirildiğim diğer gün grubundan bir kişi ile iletişim sağlayarak gün ve saat ayarlaması yapılmasının ardından ilk görüşme gerçekleştirildi. Akabinde görüştüğüm kişilerin önermesi ve iletişime geçmesi sonucunda 15 kişi ile görüşme gerçekleştirildi.

Araştırmamızın örneklemini ev hanımlarından oluştuğu için gündelik işleri ve idareleri çerçevesinde zaman ayarlama hususunda katılımcıların net bir şey söylemeleri için ekstra zaman verilmesi gerekti. Özellikle erkek eşin işe gönderilmesi akabinde çocukların okul saatlerinin hesabı alınması ile katılımcıların çoğu net bir zaman verebildi. Planlanın haricinde gerçekleşen durumlardan dolayı örneğin, erkek eşin eve erken gelmesi ya da çocuğun okula, dershaneye gitmemesi, küçük çocuğun huysuzlanması gibi sebeplerden görüşme aksaklığa uğramış hatta iki katılımcının görüşmesi ileri bir tarihe ertelendi. Yine görüşme için haberleşerek ayarlanan bir katılımcının eşinin izin vermemesi nedeni ile görüşme iptal edildi, yerine bir başka katılımcı bulundu. Bu araştırmamızın seyri açısından olumsuz bir durumdur. Erkek eşin evde bulunması ihtimalinde katılımcılardan rahat cevap veremeyeceğini belirtenler oldu. Bu sebeple müsaitlik durumu fazladan bir çaba gerektirdi. Bütün katılımcılar kendi evlerinde görüşme gerçekleştirmek istediğinden araştırmacı, katılımcıların evine giderek görüşme gerçekleşti. Bu durumun avantaj sağlayan yönleri katılımcıların rahat hissettikleri konfor alanlarında kendilerini ifade edebilmesi ve araştırmacının katılımcıları gözlemleyebilme olanağıdır. Araştırmacı açısından dezavantajlı durum ise hem ulaşım olmuş hem de tanımadığı kişilerin doğrudan ev ortamına dahil olmasının verdiği tedirginlik oluşturdu. Katılımcılara araştırmadan bahsettiğimde konunun kendilerinin ‘uzmanlık alanı’ olduğuna dair, ‘bildiğimiz yerdenmiş’ gibi söylemlerle bir rahatlama söz konusuken, ses kaydı almak için izin istemem sonrası bir tedirginlik oluştu. Ses kaydını verileri toplamak için aldığımı, daha sonra kendimin deşifresini yapacağımı, herhangi bir kimlik bilgisi almayacağımı ve kesinlikle ifşa olmayacaklarına dair çeşitli bilgilendirmeler yapmamın ardından onay verildi. Katılımcılar arasından gelen bir başka talep ise kendi gün arkadaşları ile

birlikte görüşmeye katılma isteğiydi. Soruları hep birlikte ortak olarak cevaplayacaklardı. Lakin bunun çalışmamızın veri toplama tekniğine ve diğer şartlarına uymadığını, sağlıklı veriler elde edemeyeceğimi izah ederek, kabul edemeyeceğimi belirttim. Bunun akabinde anlayış gösterdi ve görüşmemizi gerçekleştirdik. Araştırmanın konusunun elverişli olmasından dolayı görüşmeler uzun süren sohbet havasında geçmiş, yarı yapılandırılmış mülakat formuyla birlikte araştırmanın sağlıklı bir seyirde ilerlemesi için gereken özen ve önem gösterilmiştir. Heyecan verici ama aynı zamanda yorucu bir süreç olan saha evresi öngörülen imkanlar dahilinde oldukça güzel ve verimli ilerleyerek nihayete ermiştir.

2.8. Verilerin Analizi

Nitel araştırma teknikleri ile hazırlanan bir araştırma projesinde veri toplama, analiz etme ve rapor oluşturma aşamaları doğrusal ve birbirinden bağımsız aşamalar değil, birbiriyle bağlantılı, genellikle eş zamanlı devam eden adımlardır (Creswell:2021). Nitel veri analizi, araştırmacının verileri düzenlediği, analiz birimlerine ayırdığı, sentezlediği, biçimleri (pattern) ortaya çıkardığı, önemli değişkenleri keşfettiği ve hangi bilgileri rapora yansıtacağına karar verdiği bir süreçtir (Bogdan, Biklen: 1992). Diğer bir deyişle nitel analiz yapan araştırmacı, alandan toplamış olduğu verilerden hareket ederek bu veriler içerisinde saklı duran bilgiyi keşfetmeye ve ortaya çıkartmaya çabalamaktadır. Dolayısıyla nitel veri analizinin, kuramdan türetilen denence(lerin) sınamasına dayalı nicel veri analiz yöntemlerinden farklı bir analiz yöntemine sahip olduğunu söylemek mümkündür (Özdemir:2010). Nitel veri analizi konusunda en sık karşılaşılan analiz türlerinden birini fenomenolojik analiz oluşturmaktadır. Fenomenolojik analiz ağırlıklı olarak varoluşçu psikoloji içerisinde gelişme gösteren bir yaklaşım olup, (Wade,Tavris: 1990).

Fenomenolojik analiz araştırmacı ile katılımcılar arasında dinamik bir etkileşim sürecinin yaşandığı bir analiz türü olarak da dikkat çekmektedir. Fenomenolojik analiz, insanın bilişsel, duygusal ve bedensel durumlarını bütüncül perspektiften incelemektedir. Fenomenolojik analizin en önemli varsayımı, dil ile insanın duygu ve düşünceleri arasında sıkı bir bağ olduğu

yönündedir. Fenomenolojik analizi uygulayan araştırmacı uygulamada, kişilerin söylediklerine dayalı olarak onların duygu ve düşüncelerini anlamaya ve yorumlamaya çalışmaktadır. (Smith, Eatough: 2007).

Araştırmamızda elde edilen veriler olgubilim (fenomenoloji) yaklaşım dikkate alınarak analiz edilmektedir. Veriler katılımcıların bilgilendirilmesi ve onayı alınması dahilinde ses kaydına alınıp daha sonra araştırmacı tarafından deşifre edilerek bu deşifreler çalışma gereğince incelenip veriler arası farklılıklara, benzerliklere ve bulgulara ulaşılmaktadır.

3.BÖLÜM

GÜNDELİK HAYATTA EV HANIMLIĞI DENEYİMLERİ

Çalışmamızın bu bölümünde araştırmamızın konusu olan Karaman’da ki evli ve çocuğu olan ev hanımlarının gündelik hayatlarına ve gündelik hayatlarını dönüştüren dijitalleşme etkileşimine yer verilmiştir. Ev hanımlarının dijitalleşme ile gündelik hayat pratiklerindeki değişimin araştırması amaçlı olan çalışmamızın temaları; mahremiyet, mekân (evin odaları), moda, annelik, eğitim ve dijitalleşme ile ev hanımlığının ekonomik/ değişimi (sosyal medya geliri) baz alınarak oluşturulan yarı yapılandırılmış mülakat formu ile sahaya inilmiş, sahada katılımcılara yöneltilen sorulara karşılık alınan cevaplar detaylı olarak incelenmiştir. Bu çalışma için farklı gelire sahip, birçoğunun Karaman’ın farklı semtlerinde ikamet eden, 35-45 yaş aralığının bulunan evli ve çocuklu ev hanımları ile görüşülmüştür. Çalışmamızda yer alan sosyal medya üzerinden gelir elde eden, (fenomen, influencer, vlogger vb.), başka evlere temizlik ve yardıma giden, ev içinde ürettiği örgü, gıda vb. ürünleri satan ev hanımları da yine görüşmecilerden bir kısmının taşıdığı özellikler arasındadır. Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucu elde edilen bulgular aşağıdadır.

3.1. Demografik Bilgiler

Tablo2. Katılımcıların Demografik Bilgileri

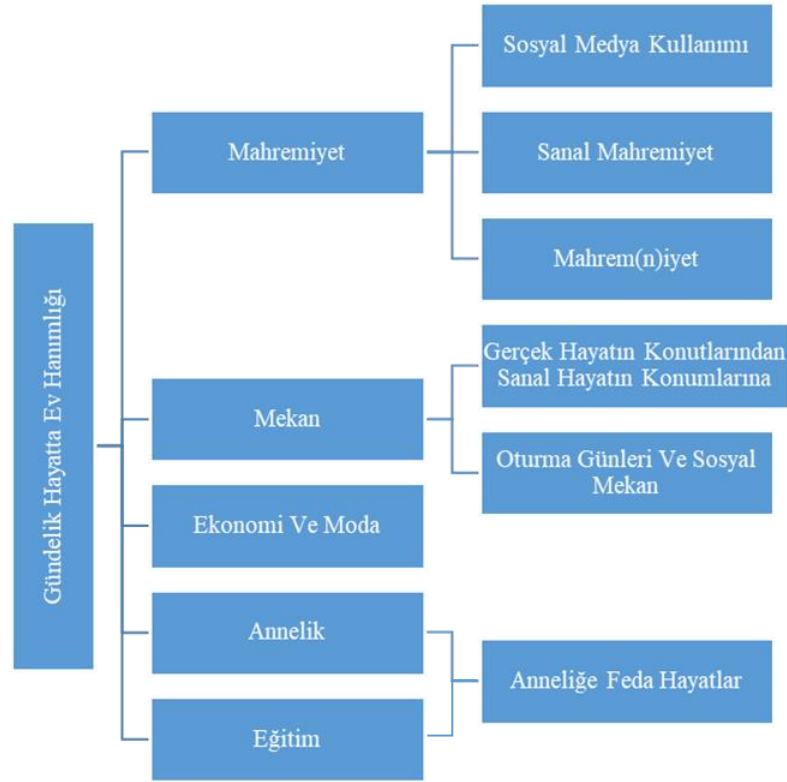
KN	KOD AD	Yaş	Eğitim Durumu	Nereli (Kaç yıl. Karaman’da)	Evlilik Süresi	HHS	Çocuk	Eşinin Mesleği	Hane Gelir.	Sürücü Bel.
K1	Ayşe	35	Lise	Karaman/35	14	6	4 3K 1E	Çiftçi	30 bin+	Yok
K2	Fatma	36	İlkokul	Karaman/17	17	6	4 3K 1E	Emekli	20 bin	Yok

K3	Seda	36	Ortaokul	Karaman/18	18	6	4 2K 2E	Oto galeri- kafe işlet.	50+	Var
K4	Şeyma	37	İlkokul	Karaman/20	20	4	2 K	Çiftçi- emlakçılık	50+	Var
K5	Ebru	38	İlkokul	Karaman/16	16	6	4 3E 1K	Borsa (buğday paz. İşçisi)	20- 30 bin	Var
K6	Kübra	39	Ortaokul	Karaman/21	21	6	4 3K 1E	Fabrika işçisi	19 bin	Yok
K7	Cemre	40	Lise	Karaman/40	20	5	3 2E 1K	Müteahhit	80 bin	Var
K8	Merve	40	Lise	Karaman/40	18	4	2 1E 1K	3 şubeli market sahibi	90- 100 bin	Var
K9	Aysun	41	Lise	Karaman/41	21	5	3 2K 1E	Özel şirket Genel Müdür	60- 70 bin	Var
K10	Emine	42	İlköğretim	Karaman/43	22	4	2 1K 1E	Dolmuş Şoförü	20- 25 bin	Yok
K11	Hilal	43	İlkokul	Karaman/20	20	6	4 E	Sanayi işçisi (Kaynak)	18- 20 bin	Yok

K12	Zehra	44	Lise	Karaman/44	26	6	4 K	Çiftçi	30-35 bin	Var
K13	Tuba	44	Örgün Üniversite okuyor	Karaman/44	24	4	2 1K 1E	Hafriyat iş makine sahibi	100+	Var
K14	Gamze	45	Lise	Karaman/35	24	5	3 2E 1K	Belediye işçisi	20 bin	Var
K15	Filiz	45	İlkokul	Karaman/45	27	5	3 2K 1E	Motosiklet tamircisi	20 bin	Var

3.2 Gündelik Hayatta Ev Hanımları

Çalışmamız kapsamında katılımcılara ev hanımlığı deneyimleri ile ilgili sorulan soruların cevapları incelenmiş olup, bu hususta çalışmanın temaları ile birlikte oluşturulan alt başlıklar tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo3. Çalışmanın Temaları ve Alt Başlıkları

3.2.1. Ev Hanımlığı Algısı

Çalışmamızda “Ev hanımlığını nasıl tanımlarsınız? Ev hanımı denilince zihninizde canlanan ilk şey nedir?” soruları yöneltilmiştir. Verilen cevaplar göstermektedir ki, ev hanımlığı algısına ilişkin katılımcılardan tamamına yakını farklı cümlelerle benzer nitelermelerde bulunmuş ve birbirine yakın cevaplar vermişlerdir. Katılımcı 10’un ifadeleri genel algıyı özetler niteliktedir.

Mesaisi olmayan bitmek tükenmek bilmeyen hizmet sunma durumu. Sabahtan başlayıp yatana kadar süren ev işleri. Yemek, bulaşık, çamaşır, ütü, çocuklar, eş ve daha nicesi. Her gün aynı işler ve uğraşlar. Karşılıksız hizmetçilik. (K10- Emine)

Ev kadınlarının bir evdeki her türlü işin sorumluluğunu alması ve evdeki düzenin işleyişini sağlaması ‘toplumsal yeniden üretim’ olarak adlandırılmaktadır. Kadınların ev içindeki düzeni sağlamaya ve yürütmeye harcadıkları bu karşılıksız emek, toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilmekte ve ataerkil bir kültürün mirası olarak ev işleri kadının görevleri olarak nitelendirilmektedir (Arslanoğlu, Yeşilsoy:2022). Toplumda genel olarak ev kadınları, evin her türlü işleyişinden sorumlu tutulmaktadır. Kamusal alanda, ev dışında iş hayatı olmadığından gününün genellikle tamamını evde geçirdiğinden evin tüm işleyiş ve düzenine, evde ki bireylerin de ‘iyi olma durumunda’ ihtiyaçlarının karşılanması konusunda ve en önemlisi her konuda eksiksiz olma durumundan yine sorumlu tutulmaktadırlar. Bu sorumluluklar kimi zaman ev hanımlarında yorgunluk, stres, sıkılma- bunalma, depresyon ve daha nice fiziksel ve psikolojik problemlere yol açabilmekte iken kimi zaman da bir memnuniyet ve huzura kapı aralamaktadır. Ev hanımlığında alışmışlık ve kabullenme durumları söz konusudur. Gündelik hayatın rutinleşmesi belli bir süreden sonra normal karşılanmaya başlanmaktadır. Çevreden bir başka kişi gelip ev hanımlarına, ev hanımı olduklarını olumlu ya da olumsuz yönden hatırlatacak bir harekette bulunmadığı sürece ev hanımları kendilerini farkına bile varamamaktadır. Çünkü bu senelerce tekrar eden rutin gündelik hayatı normalleştirmektedir. Yine Veblen’e göre ev hanımı vaktini ve çabasının büyük bir kısmını ev işlerine harcar. Kadın evinin dekoratif karakterine dikkat eder. Süslü ve çekici olmalıdır. Renk ve şekil kombinasyonu zevkli olmalı, zevkli bulunmalıdır. Ev hanımının çabası zaman ve madde harcamaktır. Çünkü en itibarlı ve gösterişçi sunumları bunlarla gerçekleştirmektedir. Yine ev hanımının evin reisinin itibarı için bazı şeyleri gösteriş amacıyla tüketmesi gerekir. Kadın erkeğin ürettiği şeylerin törensel tüketicisidir (Veblen:1899).

Ev hanımı olmaktan memnunum aslında. Normalde kendimi kötü ya da eksik hissetmiyorum lakin ev hanımı olmayan, çalışan başka birinin gelip ev hanımı olduğumu söylediğimdeki tavrı bana pişmanlık ve eksiklik hissiyatı verdirebiliyor. Çevre tarafından eksiklik olarak görünmesi ev hanımlığına hakarettir bence. (K5-Ebru)

Katılımcılar vermiş oldukları cevaplar itibariyle ev hanımı olmaktan genel anlamda memnun olduklarını ifade etmektedirler. Akabinde de olumlu ve olumsuz yönlerine dair yorum yaparken olumlu yönde büyük çoğunluğunun vermiş olduğu cevap ise konfor alanı ve çocuklarla vakit geçirme durumudur. Onlar için evde olmak güvenli ve kendi konfor alanlarında olmak demektir. İş veren, iş sahibi bir patronla ve diğer iş arkadaşları gibi faktörlerin olmaması uyulması gereken katı kuralların, kamu disiplininin olmaması oldukça rahat hissettirmektedir. Çocukların evde olması, okul vb. gittikten sonra tekrar eve gelmesi ev hanımı anneler için endişeye mahal vermeyen, huzurlu hissettiren bir durumdur. Çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde bu konuya daha detaylı değinilecektir.

Ev hanımı olmanın en olumlu yönü evde olmak sanırım. Evet bundan rahatsızlıkta duyuyoruz lakin her şey ölçülü olmalı. İş bölümü olsa ev işlerine her şeye sürekli ben koşmasam kendime vakit ayırırsam çok daha güzel olur tabii. İnsanlarla uğraşmak çok zor, patron, iş arkadaşı gibi kişilerle her gün saatlerce çalışmak bana göre değil. Kendi evimde çocuklarımla rahat rahat yaşıyorum, oh mis! (K15- Filiz)

Katılımcılar, çalışmamızda değindiğimiz ev hanımlığının genel tanımına uygun nitelendirmeler yapmaktadır. Bu hususta çalışmamız literatür ile uyum sağlamaktadır. Hemen hemen hepsi bir gününün nasıl geçtiğinin tarifini yaparlarken, iş örüntülerinden, annelik ve eşlik görevlerinden bahsetmektedir. Burada ki “görev” den kastımız toplumsal normların belirlediği ve toplum tarafından kabul gören görevlerdir. Gündelik hayatlarında kendi yaşamsal pratikleri ev hanımlığı rutinleridir. Sosyalleşme bağlamında yapılan aktiviteler ise komşuluk- arkadaşlık ilişkilerinden ibarettir. Kafa dağıtmak, nefes almak gibi isimlendirmelerle yapılan sosyalleşme gayreti ise genellikle komşuluk- arkadaşlık ilişkilerinden ibarettir.

Ev hanımlarının her yükü omuzlarında hissetmeleri, evde iş bölümü ve eş desteğinin olmaması onları ‘ev hanımı olmanın olumsuz yönlerini’ nitelendirmelerine neden olmaktadır. Oysa bu ev hanımlığından ziyade hangi alan olursa olsun ev işlerinde tek başınalığın vermiş olduğu bir iyi hissetmeme durumudur. Bu durumu Ulusoy (2021)

“Takdir desteği kişinin kendi değer ve görüşlerinin eşleri tarafından onaylanmasıyla sağlanan destektir. Eş tarafından sağlanan takdir desteği ile birey kendini önemli ve değerli hisseder ve bu durum evlilik kalitesini de olumlu yönde etkiler. Maddi destek, bireyin maddi konularda ihtiyaç duyduğu desteğin eşi tarafından sağlanması iken, bilgi desteği, bireyin bilgi eksikliği hissettiği ya da yetersiz kaldığı durumlarda eşi tarafından destek görmesidir. Bilgi desteğine rehberlik ve danışmayı da dahil etmiştir. Son olarak, sosyal ilgi desteği ise, bireyin boş zamanların da eşiyle birlikte eğlenmek ve sosyalleşmesi için sosyal destek verebilecek diğer kaynakların da sağlanmasını içeren eş desteğidir” şeklinde özetlemiştir.

alışan kadın, ev hanımı, ya da tam tersi çalışan- çalışmayan erkek eş, evde ki bütün sorumlulukları tek başına üstlenmesi durumunda yardım, takdir ve karşılık almıyorsa her şekilde kendini kötü hisseder ve bulunduğu konumu olumsuz olarak niteler. Fazla sorumluluğun getirdiği fazla özveri beraberinde ‘yetersizlik’ duygusunu ve korkusunu da getirecektir. Bu durum daha zor günlerin ve ilişkilerin habercisi olabilir. Bu nedenle otokontrolü yitirmeden, destek ve takdirde, iş bölümü ile daha sağlıklı ilişkiler ve yaşamdan olumlu yönleri görme, hissetme oranı da artacaktır.

3.2.2. Ev İçi Emek

Ev hanımlarının gündelik hayatta ev içinde sarf ettikleri emeğe ‘ev içi emek’ denildiğine değinmiştik. Ev içi emeğin bir maddi karşılığı yoktur. Bu nedenle de bu emekler fark edilmez ve değersiz görülmektedir. Ev hanımı katılımcıların çoğunun en mustarip oldukları konulardan birisi de ev içi emeğin değersiz görülmesidir. Sabah uyanıp akşam yatana kadar devam eden ev içi hizmeti karşılayan ev hanımları bu durumun onların yapması gereken zorunlu bir görev ve sorumlulukmuş gibi görünmesinden ve bu değerin maddi olmadığı gibi manevi bir değer atfedilmemesinden oldukça rahatsız olmaktadır.

Evet sabahtan akşama kadar onların her türlü ihtiyaçlarını karşılıyorum, ev işlerini yemeklerini ve daha bir sürü işleri hallediyorum ama bir değerim yok gibi hissediyorum. Bütün bunları yapmak zorundaymışım gibi davranıyorlar. Maddi olarak bir karşılık alsak böyle değersiz görülmezdi yaptıklarımız. Ama biz manevi bir değer bile göremiyoruz ki. Bazen ellerine sağlık bile demiyorlar. Yaptığın işler çok zor farkındayız sağ ol deseler bizim için dünyalara değer. Maddi karşılıktan bile daha önemli hatta. (K1-Ayşe)

Ev hanımlığı konusu da tıpkı bir zamanlar gündelik hayat konusu gibi çok fazla araştırma konusu olmamıştır. Bunun temel nedenlerinden birisi ev hanımlığının, ev içi emeğin görünmez oluşu diyebiliriz. Tasouji (2013) bu durumu “gündelik hayatın rutini içinde sıradan yaşantıların sahibi insanlar arasında bu rutine dahil olan kadınlar özel ve kamusal alanda, ev içinde, çalışma hayatında, her halleriyle yaşamın en içinde olanlardır. Bu kadar gündelik hayatın içinde olmalarına rağmen emekleri bi o kadar görünmez olan kadınların gündelikliğin sıradan akışına nasıl dahil olukları bu kadar varken nasıl yok sayıldıkları dikkat çekidir” şeklinde özetlemektedir. Yaptığımız çalışma neticesinde ev hanımlarının ev içi emek konusunda manevi değer haricinde en çok bekledikleri husus devlet tarafından maddi bir gelir elde etme isteğidir. Mevcut iktidar dahilinde sunulan, ev hanımlarına emeklilik, maaş, kredi imkânı gibi çeşitli vaatlerin gerçekleştirilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bunun zaten olması gerektiği çünkü ev hanımlarının da kamusal alanda çalışan kadınlardan bir eksikğinin olmadığı, aile birliğı içinde kendilerini feda ettikleri ve bunun bir karşılığının olması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Kamusal alanda çalışan kadınların sigortası var bu yüzden hem maaş alıyorlar hem de emekli oluyorlar. Devlet ve diğer insanlar onları görüyor ama bizi görmüyorlar. Bizde evde çalışıyoruz gecemiz gündüzümüz yok çok çalışıyoruz ama ne maaş var ne de bir emeklilik var. Ölene kadar ev hanımı olacağız ve bunun içinde bir lira dahi alamayacağız. (K3- Seda).

Geçmişte ve günümüzde ev hanımlarının bu serzenişlerini duyan, bilen ve bunun için bir araya gelen çeşitli kurum ve kuruluşlar vardır. 1966 yılında Samiha Ayverdi

tarafından açılan Türk Ev Kadınları Derneği 1970 yılında kamu yararına çalışan dernekler arasında yer alıp 1973 yılında Türk Kadınları Kültür Derneği adıyla Türk kadınlarını temsil eden ilk sivil toplum kuruluşu olmuştur (turkkad.org). Onun ifadesiyle:

“Kadın döl veren ve doğurduklarıyla beraber bütün aileyi bir görenek ve gelenekler nizamı içinde toplayıp birleştiren mesul şahıs, cemiyet ahenginin ipuçlarını elinde tutan ve aile kavramını petekleyip dolduran sırlı kuvvettir” şeklinde değerlendirmektedir. 2006 yılında kurulan Ev Kadınları Kültür ve Dayanışma Derneği (evkad.org), 1976 Yılında kurulan Türkiye Kadın Dernekleri Federasyonu'nun (TKDF (tkdf.org.tr), gibi çeşitli STK'lar ev hanımlarının ev içi emeklerinin maddi manevi karşılığının olması, kendilerinin ve toplumun ev hanımlığı algılarının pozitif yönde olmalarını sağlamayı temel misyon edinmektedirler. Katılımcılar özellikle devlet destekli uygulamalarla ev hanımlarının maddi gelir elde etmesini sağlaması sonucu görünür olabileceklerini savunmaktadır. Ev içi görünmezlik durumunun da bundan etkileneceğini düşünmektedirler. Katılımcıların tamamına yakınının vermiş olduğu “*Bir gelirim olsaydı böyle değersiz görülmezdim, yaptığım ev içi emeğin, işlerin karşılığını para olarak alsaydım eminim çok değerli olurum*” cevapları bu savımızı destekler niteliktedir.

Yukarıda bahsettiğimiz ev hanımlığının olumsuz yönleri konusunda katılımcıların küçük bir kısmı ise hiç bahsetmemiş ‘ev hanımı olmaktan memnunum, olumsuz bir yönü yok benim için’ diye cevap verenlerde olmuştur. Bunu daha detaylı izah etmesi talep edildiğinde ise:

Evdeki herkes kendi görev ve sorumluluklarını farkında. Bana yardımcı oluyorlar ve benim onlar için yaptıklarımın da farkındalar. Bunun için sık sık takdir alıyorum. Eşim tarafından da her türlü konuda destek alıyorum. Bana psikolojik ya da ekonomik olsun şiddetin hiçbir türünü uygulamıyor. Kendimi her yönden rahat hissediyorum. Gün sonunda yorgun ya da bunalmış hissetmiyorum. İş bölümü olduğu için kendime vakit ayırabiliyorum ve enerjim de kalmış oluyor, tükenmiyorum. Değer ve takdir gördüğüm içinde ev hanımı olmak, iş yapmak vb. diğer tüm gündelik pratiklerim beni rahatsız etmiyor. (K12- Zehra)

Azınlığın verdiği cevap çoğunluğun verdiği cevaptan farklı gibi görünse de temelinde aynı öz vardır. Ev hanımlığının olumsuz yönlerinden bahsedenler ev içi emeğin maddi manevi karşılığının olmamasına özellikle de evin diğer fertleri tarafından değer görmeyişlerine, iş bölümü, yardım, destek olmayışından sebeple olumsuz olarak değerlendirirken, ev hanımlığının olumsuz yönünün olmayışına değinen katılımcılar diğerlerinin çektiği bu yoksunlukların (iş bölümü, değerli hissetme, görev ve sorumluluk paylaşımı, kendine vakit ayırabilme) kendi aile hayatlarında ve gündelik hayatlarında yer almamasından kaynaklı bir memnuniyet yaşamaktadırlar. Aile içi desteğin özellikle eş desteğinin, iş bölümünün ev hanımlarının gündelik hayatlarını ve kendi sürdürdükleri yaşamı nasıl etkilediğini çalışmamız ortaya koymaktadır. Ev hanımının tek hayatı ev ve iş döngüsü değildir, olmamalıdır. Kadınla eşleşen ev görev ve sorumlulukları bu sonuçların temel nedenidir. Çalışan- çalışmayan, kadın- erkek fark etmeksizin bazı zamanlarda eve temizlik için çağırılan yardımcı bile çoğunlukla kadındır. Eve çağırılan yardımcı denildiğinde bile zihinlerde oluşan tasavvur bir kadın profilidir. Ev içi işler kadınların üzerine yapışmış bir kimliktir. Katılımcılar bu durumu farkındadır ve hatta kabullenmektedirler. Ancak bu durumun karşılıksız oluşundan şikâyet etmektedirler. Ev içi emeğin değersiz oluşu, ev içinde yaşayan diğer aile fertlerin onlara davranış şekilleri ev hanımlarının kendilerini algılama biçimlerini etkilemektedir. Bu algılardan kendilerini soyutladıklarında ev hanımlığından memnuniyet söz konusuysa bu etkenler dahil olduğunda ev hanımlığının olumsuz yönleri ve kendilerini algılama biçimleri ortaya çıkmaktadır. Kendilerinin maddi bir gelirinin olmaması ve buna binaen değersiz hissettirmeleri sonucunda kendilerini özellikle kamusal alanda çalışan hemcinslerine ve diğer tüm kişiler karşısında buna eşi de dahil olmak üzere güçsüz görmektedirler. Ev hanımları bunlarla sınırlandırılacak bir şey değildir. Onlar düzeni, sağlayan gizli bir el, nesli ve insanlığı yetiştiren birer kadındır.

3.3.Sosyal Medya Kullanımı

Hayatımızın her alanına sirayet eden teknoloji ile gündelik hayat dijitalleşmektedir. Evde kullanılan ürünlerin dijitalleştikçe lüksü ve konforu arttırdığı algısı oldukça yaygındır. Ev hanımları da teknolojinin bu nimetlerinden

faydalanmaktadır. Ev içi işlerin teknolojik eşyalarla kolaylaştığı aşıkardır. Elbette kullanım amacı farklılaşmamıştır, iş yine iştir lakin birkaç tuşla hallolabilecek nokta da pratiklikler söz konusudur. Ev hanımları bu dijital iş yapma tekniğini gündelik hayatlarına ekleyerek iş yükünden kurtulamadıysa da pratikleşmenin sunduğu rahatlığın ve özellikle de sağladığı zaman tasarrufunun faydalarından yararlanmaktadırlar. Bu makinelerin kullanımı ve takibi elbette yine ev hanımlarındadır. İş değişmemiş, işin fonksiyonel gerçekleşme biçimi değişmiştir sadece. Peki ev hanımlarının dijitalleşen gündelik hayatlarındaki teknoloji ile etkileşimi sadece evde ki makinelerle mi sınırlıdır? Elbette hayır. Ülkemizde hemen hemen gencinden yaşlısına herkes akıllı telefon kullanmaktadır. Akıllı telefonlar, tabletler ve bilgisayar türevleri dünyayı evinize getirmektedir. Bu oldukça yaygın bir cümledir. Günümüzde ise bu hizmet karşılıklı bir hal almış durumdadır. Daha açık izah edecek olursak nasıl ki dijitalleşme ile dünya evinize geliyorsa yapılan içerik paylaşımları ve verilen izinlerle evinizde artık dünyaya açılmış durumdadır. Çalışmamızın başında bahsettiğimiz mahremiyetin teşhiri ev hanımlarının gündelik hayatlarında kullandıkları sosyal medya hesaplarında da kendisini göstermektedir. Yaptığımız çalışma gereğince elde edilen verilere göre 15 katılımcı ev hanımının hepsi akıllı telefon kullanmakta ve sosyal medya hesapları bulunmaktadır. Bu sosyal medya araçlarından en yaygın kullanılanı WhatsApp olup diğerleri sırasıyla Instagram, Facebook ve Tik Tok'tur. Katılımcıların hepsinin WhatsApp hesabı varken tamamına yakınının Instagram ve Facebook hesapları az bir kısmının ise Tik Tok hesabı vardır. Ortalama geçirilen süre ise 3-5 saat aralığındadır. Katılımcılardan 40 yaş üstünün sosyal medya uygulamalarını ve hesaplarını çocukları açarken 40 yaş altında ki katılımcıların kendileri açtığı elde edilen veriler arasındadır. Yapılan içerik paylaşımı ve takip edilen hesapların içerikleri hakkında bilgiler ise katılımcıların tamamına yakını annelik (ör. Hatice Kübra Tongar), ev işleri, mutfak püf noktaları, yemek tarifleri (ör. Aslı gül kutlu), dini ve komik mizahi sayfalardır. Fenomen takibi yapan kitle ise katılımcılar arasında oldukça azdır. Takip edilen bu fenomenleri sadece popüler oldukları için takip ettiklerini, onların yaşantısından etkilenmediklerini ifade etmektedirler. Sosyal medya hesabı açma nedeni ise yine tüm katılımcılarda *“çocuklarla iletişim sağlamak, okul sınıf gruplarından ödev takibi yapmak, çevre*

ilişkilerden ve gündemden haber almak, herkesin hesabı var benim de olsun geri kalmayım, kim ne paylaşıyor ne yapıyor göreyim” şeklindedir. Ev hanımlarının görev sorumlulukları yüklediği misyonlarca farklılaşmakta ve artmaktadır. İlk başta eş olarak başladığı ev hanımlığına belirli bir zaman sonra dahil olan çocuk ile ev hanımı anne olarak devam etmektedir. Elbette bu süreçte eş olma durumundan muaf değildir. Hem eş hem anne hem de ev hanımıdır. Tüm bu görevleri layığınca ve en iyi şekilde yerine getirmek genel itibariyle çoğu evli, ev hanımı annelerin ortak gayesidir. Hem evinin kadını hem de çocuklarının anası olmak kültürel olarak beklenen ve olması gereken olarak görülen temel misyondur. Çağın getirileri değişse de bu misyon değişmemektedir. Ev hanımı annelerin gündelik yaşamlarında teknolojiyi sindirdiği alanlardan birisi de anneliktir. Teknolojiyi çocuklarıyla iletişim de kullanmak başta olmak üzere onlara dair kişisel gelişim, sağlık, eğitim, vb. pek çok alanda bilgi edinmek için kullanılmaktadır. Teknolojiyi kullanmayı bilmeyen anneler, teknolojinin sağladığı bu faydalardan yararlanmak için kendilerini bir eğitime tabi tutmaktadırlar; ‘dijital eğitim’. Telefonu ‘sadece alo desin yeter’ amacıyla kullanımından ziyade çocuklar için fayda sağlamak ve güvenliğinden emin olmak için kullanmayı öğrenmeye çabalamaktadır. Ev hanımı anne yemek tarifi araştırmanın yanı sıra artık, çeşitli uygulamalar, internet siteleri ve daha nice siyle tanışmakta, teknolojiyi amaçları ve öncelikleri doğrultusunda kullanmaya başlamaktadır.

3.3.1. Sanal Mahremiyet

Günümüz de yaygınlaşan teknoloji ile bireyler istedikleri her an her yerde, zaman ve mekân fark etmeksizin internet erişimi sağlayabilmektedirler. Bu da kullandıkları sosyal medya hesaplarından takip edilen kişileri ve takipçileri paylaşımlarla anlık haberdar etme, bildirme durumunun süreğenliği sağlamaktadır. İnternetin sunduğu bu imkanları insanlar kullanarak kendilerine ait mahremiyet unsurlarını sosyal medya ortamlarında gönüllü olarak paylaşmakta ve ifşa etmektedirler. Günümüz gösteriş toplumunda, iletişim şekillerini ve tutumlarını belirleyen sosyal medya araçları vasıtasıyla bireyler görünür olma, takip edilme arzusuyla kendi mahremlerini ifşa edebilmektedir. Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşmasından dolayı 21. yüzyıl tüketim çağına dönüşmüş ve tüketimin temel öznesi de insanın sahip

olduğu her şeyi başkalarına göstermesi olmuştur (Vardi:2015). Sosyal medya uygulamalarının kullanım sınırı ve teftişi olmadığından bu paylaşım yapma, gösterme, bakma durumu gün geçtikçe yaygınlaşmakta, çığ gibi büyümektedir. İnsanlar istedikleri her türlü alana dair (buna müstehcen içerikler dahil) paylaşımlara yine bu platformlarda erişebilmektedir. O anki ruhsal durumlarına göre izlemek, dinlemek, görmek istedikleri içeriklere dair paylaşım yapan hesap-hesaplar mutlaka vardır. Yapması gereken uygulamanın arama kısmına erişmek istediği kelimeyi yazmasıdır. Sağlanan kolay erişimlere binaen uygulamaların kullanıcı yaş aralığı orta yaş üstünü hatta yaşlı kesime kadar ulaşabilmektedir. Çocuğundan, gencine ve yaşlısına kadar herkes görünür olmak istediğinden sanal kimlik oluşturarak sanal dünya da yer edinmektedirler. Aydın (2013) bu durumu şu şekilde özetlemektedir;

Dünyada olduğu kadar Türkiye'de de büyük ilgi gören sosyal medya, televizyon gibi diğer kitle iletişim araçlarıyla birlikte, artık gündelik hayatın serbest zamanının büyük bölümünü kaplamaya başlamıştır. Gündelik hayatın içinde yaptığı neredeyse her türlü edimi ve kişisel alışkanlıklar ile zevkleri sosyal medya hesaplarında takipçileri ya da arkadaş listesiyle paylaşan sosyal medya kullanıcıları, böylelikle kendilerinin ve hayatlarının başkaları tarafından geniş ölçüde bilinmesini sağlarken; hem kendileri başkalarının ilgi nesnesi olmakta; hem de kendisi için ilgi nesnesi haline dönüşmüş başkalarını/başkalarının hayatını sosyal medya hesaplarında takip etmekte, gözetlemekte; hatta neredeyse "dikizlemektedir". Dikizleme kültürü toplumda yaygınlaşır, yaygınlaştığı oranda da normalleşir. Mahrem olan ile olmayan, kamusal ile özel alan arasındaki ayrımların giderek muğlaklaştığı böylesi bir toplumda insan için, kendi varlığının ve mahreminin sınırlarını çizmesi o ölçüde güçleşir.

Yürüttüğümüz çalışmada katılımcıların tamamının sosyal medya hesabının olduğuna değinmiştik. Takip ettikleri sayfalar sahip oldukları durumlara göre değişkenlik gösterse de sanal dünya da var oluş gerçeğini kanıtlar niteliktedir. Katılımcıların çoğu sosyal medya kullanımlarını “Bizim de tek hobimiz, sosyalligimiz, eğlencemiz, kendimizi gösterdiğimiz yer bu telefon işte...” (K2-Fatma) şeklinde nitelendirmekte olup sosyal medyayı bir sosyalleşme aracı olarak tasvir etmektedirler.

Katılımcılarla yapılan görüşmeler sırasında yöneltilen ‘sosyal medya hesaplarınızda paylaşımlar yaparken gündelik hayatınızda mahrem olarak gördüğünüz ve paylaşmadığınız içerikler nelerdir?’ sorusu üzerine katılımcıların cevaplarında farklılıklar görülse de ortak mahrem olarak görülen alan ‘yatak odası’dır. Katılımcılar eşlerini çocuklarını evin diğer odalarını kendilerini, buldukları ortamı paylaşabilmekte lakin yatak odasını kesinlikle mahrem görmektedirler ve sosyal medya hesaplarında paylaşmamaktadırlar. Katılımcılar belki de bu zamana kadar sosyal medya ve mahrem ilişkisini kendi açılarından hiç sorgulamamış olabilirler. Çünkü kişi var olduğu ve büyüme kapıldığı, saatlerce vakit geçirdiği ortamı sorgulama davranışından kaçınmaktadır. Çalışmamızda bu hususta elde ettiğimiz bulgular, literatür ile uyumaktadır.

Sosyal medyanın gündelik hayatın büyük bir oranının kaplamasının sonucunda mahremiyet algıları mekânsal boyutta farklılaşmaktadır. Teknoloji ile istenilen her şeye erişimin kolaylaşması yine karşılıklı olarak istenilen her şeyin de erişime açılmasına sebebiyet vermektedir. İnsanın merak etme duygusu, teknolojinin sunduğu keşfetme olanağı ile birleştiğinde bu erişime sunma ve erişim sağlama durumunun bir ölçütü kalmamaktadır. Dolayısıyla kişiler bu sınırsız ağ dünyasının içinde oluşturdukları sanal kimlikle yer edinme çabasında, sosyal medya ve mahrem ilişkisini sorgulamaktan kaçınabilmektedir. Modern çağla birlikte yavaş yavaş dış dünyanın farkına varılması, başkalarına duyulan merak, görme kadar görünme isteği artıkça bedende ev ve aile gibi dış dünyaya sunulmaya başlanmıştır. İnternet ve sosyal medyanın insan hayatına girmesi beden mahremiyetinin dışarıya sunulmayan, gösterilmeyen anlamını değişime uğratmıştır. Dijital çağda artık bireyler kendi bedenlerini çekinmeden tanımadıkları insanlara sunabilmektedirler. (Kulluk:2022). Bu durumun yaygınlaşması sonucunda normalleşmesi de kaçınılmazdır. Kişilerin sınırsız paylaşım içeriklerinin sürekli içinde bulunması, maruz kalma ile doğru orantılı olarak normalleştirmeyi kaçınılmaz kılmaktadır. Kişiler de bu durumun büyüme kapılarak, içinde yer alarak normalleştirme sürecine girip akabinde de bu tür içeriklere katkı sağlamaya başlamaktadır. Bu süreçte gerçekleşen sosyal medya da mahremiyet teşhiri akıllara gelmemektedir.

Sosyal medya uygulamalarının sunmuş olduğu hizmetler arasında yer alan haberleşme alanı (mesaj, sesli-görüntülü arama) kullanıcıların iletişim ağı üzerinden sosyalleşmesini sağlayan bir başka araçtır. Oldukça yaygın olan bu haberleşme sistemi ile kullanıcılar arkadaş, akraba ve diğer kişilerle iletişimlerini yine bu uygulamalar üzerinden gerçekleştirmektedir. Yaptığımız çalışma neticesinde katılımcıların büyük çoğunluğunun arkadaşları ile görüşme, haberleşme ilişkilerini çoğunlukla sosyal medya üzerinden sağlarken yüz yüze görüşme durumunun çok azalmış olduğu, akrabalarla daha çok yüz yüze görüşme sağlandığı tespitlerimiz arasındadır. Pandemi döneminde sosyal medya uygulamaları sundukları bu bahsi geçen haberleşme alanlarından dolayı milyonlarca aboneye ulaşmıştır. İnsanların sağlığı için evde kaldığı bu dönem hem gündelik hayatta vakit geçirme hem de haberleşme, gündemi takip etme amaçlı birçok kişinin kullanıcı olmasına neden olmuştur.

Benim sosyal medya hesaplarıyla pek aram yoktu öyle girer kim ne paylaşmış bakar çıkardım ama pandemiyle birlikte bir yere çıkamadığımızdan arkadaşlarımla, çevremle bu uygulamalar ile görüştüm. Ondan sonra da öğrenmiş ve alışmış oldum. Şimdi neredeyse hep bu uygulamalardan görüşüyoruz. Kahve yapıp karşılıklı içiyoruz konuştuğumuz kişiyle. Dışarı çıkıp bir araya gelmemize gerek kalmıyor. (K7-Cemre)

Ev hanımları gündelik hayatlarının büyük bir kısmını bazen ise tamamını evde geçirdiği için sosyal medya onlar için kendilerinin de ifade ettiği üzere bir sosyalleşme alanıdır. Evden çıkıp sosyalleşmek yerine sosyalleşmeyi eve getirmektedirler. Bunun sağlamış olduğu zaman ve ekonomik tasarruf yine temelinde teknolojinin bulunduğu bir durumdur. Gılman (2022) 'ın doğumundan ölümüne kadar ortamının ev olduğu kadınlar için, sosyalleşme aktiviteleri de dijitalleşme ile ev ortamında yerini almaktadır ifadesi elde ettiğimiz bulguyu desteklemektedir.

3.3.1.1. Mahrem(n)iyet

Mahrem kelimesi Arapça "haram" kelimesinden gelmektedir. "Mahrum", "hürmet", "muharrem", "Tahrim" gibi kelimeler de aynı kökten gelirler. Yasaklamak, men etmek, mahrum etmek, mümkün olmamak, el sürmemek, herhangi bir şeyi terk etmek, kişinin namusunu koruduğu yakınları, saygı gösterilecek şey; kadın ve

kendileriyle evlenmenin haram olduğu yakın akraba gibi anlamlar içerir. Mahremiyet ise, aynı kökten gelip, gizlilik, bir şeyin (mahrem) gizli hali, bir şeyin gizli yönü demektir. Bir anlamda buna insanın dokunulmazlığı da denebilir (Diler:2014).

Modern öncesi veya geleneksel toplumsal yapılarda birey, kendisini veya diğeri onu, mensubu bulunduğu toplumsal gruba göre tanımlar ya da konumlandırır. Bu şekildeki bir insan yaşamı tasarımı veya insan yaşamının bütünselliği, modernleşme koşullarında varlığını yitirir. Bu durum, modernleşme koşullarında bir kayıptan ziyade bir kazanç olarak görülerek geleneksel toplum yapısındaki bireyleri sınırlandıran hiyerarşilerin, değerlerin ve inançların alanından kurtulmayı sağladığı ve bireyin doğuşunu gerçekleştirdiği için olumludur (MacIntyre:2001). Modernleşme sürecinde fiziksel mekfuldaki maddi gelişmenin ilk belirtileri, söz konusu alana, ilkin yatak odasının ardından da oturma odalarının eklenmesi olmuştur. Oturma odaları, süreç içerisinde aile büyüklerinin kalabalıktan ve gürültüden kaçabildikleri muhtemel bir alanı oluşturmuştur (François:1986). Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişme ile sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanlarda gözlenen yoğun değişimin, bireylerin çok önem verdikleri özel yaşam ya da mahrem alanlarını ciddi ölçülerde tehdit eder hale gelmiş olduğu söylenebilir. Hızlı bir şekilde, kişinin özel yaşam veya mahrem alanının daralmakta olduğu bir döneme girmiş bulunuyoruz. Neredeyse bütün insanlar, her zaman ve her yerde gözetlenebilir hale gelmektedirler (Yüksel:2003). Sosyal medya hesaplarının yaygınlaşması ile hız kazanan mahremiyet teşhiri, normalleşme boyutuna evrilmektedir. Çeşitli TV programları ya da kişilerin kolayca erişim sağlayacağı her türlü platformda yayınlanan programların da etkisiyle bu normalleşme daha da hız kazanmaktadır. İlk başta kullanıcıların kendileri başta olmak üzere diğeri üyelerde sorgulamadan içerik izleme ve üretme durumu olmaktadır. Bu paylaşımda ki amaç nedir? Kazanım nedir? Kaybedilen nedir? Ve tabi konumuzla alakalı olan mahremiyete uygunluk elbette artık sorgulanmamakta ve dahi önemsenmemektedir.

Kişiler sosyal medya hesaplarında beğenilmek (like almak) arzusu ile bir içerik üretimi gerçekleştirebilir. Bunu daha ileri taşıyarak bir meslek haline de getirebilir. Daha önce bahsettiğimiz influencer, vlog videoları, vb. çeşitli isimlendirmelerle ciddi

meblağlarda kazanç elde edilmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinde ortaya dökülen mahremiyet aslında paraya dönüşmektedir: “Önemli” bir insan, bir “yıldız” gibi görünme ihtiyacı ve önemli bulunan insanlara yakın görünme güdüsü de sosyal medya davranışlarının bilinçaltı nedenleri arasındadır (Uygur: 2009). Takip ediliyor olmak, söylediklerinin dinleniyor, tepki alınıyor olması bireyleri mutlu etmekte ve buna bağımlı kılmaktadır. Ancak anlatılanların orijinalliği kayboldukça teşhirin de çıtası yükselmektedir. Bu durum mahremiyete dair sosyal normların değişimini beraberinde getirmektedir (Uyanık:2013). Sosyal medya takipçisi arttıkça kendini daha görünür hisseden kişiler yine gerçek hayatta yansıtamadıkları asıl görünmek, algılanmak istedikleri şekilde kişi olmayı dijitalleşmenin sunduğu kolay erişim ve kullanım kolaylığı ile sosyal medya uygulamalarında gerçekleştirmektedir.

Geçmişten günümüze varlığını koruyan, bazı dönemlerde keskin sınırlarla belirliken bazı dönemlerde bu sınırın esnediği mahremiyet; dijitalleşme ile sanallaşarak bir değişime uğramıştır. Kendi toplumumuzun bağlamı açısından özetlenirse; Osmanlı döneminde gündelik hayat akışında dahi çok keskin bir şekilde belli olan, korunması gereken ve bunun içinde önem ve özen gösterilen bir mahremiyet söz konusuydu. Misal en basit oturma alanlarında dahi ‘haremlik ve selamlık’ ayrımının olması, evin mimari yapısı olarak dışarıdan gelen kişinin cinsiyetine göre yapılan yapılara kadar ‘karşı cinse’ yönelik korunan mahremiyet, yine sahip olunan kültüre göre de ‘ev içi, ev mahremiyeti’ söz konusuyken Cumhuriyet ve Modernleşme ile bir değişim başlamıştır. Bireyselliğin ve bireysel hakların ön plana çıktığı bu süreçlerde mahremiyet, yasal boyutta da korunması gereken, ihlal edilmemesi gereken, kişilerin doğrudan yaşamlarını, kimliklerini etkileyen daha şahsi bir konu haline gelmiştir. Teknoloji ile gelen değişim ise mahremiyeti daha farklı bir boyuta taşımıştır. Yine yasalarla korunan mahremiyet, dijitalleşme ile bizzat kişiler tarafından kendi kendilerini teşhir boyutuna gelmiştir. Yukarı da bahsettiğimiz bu husus gündelik hayatta rutin haline gelen dijitalleşmenin en büyük ‘götürdükleri’ arasında yer almaktadır. Fark ettirmeden, sorgulatmadan ve normalleşerek ilerleyen, sınırların korunmadığı, teşhir olan bir mahremiyet günümüzde söz konusudur. Çalışmamız da elde edilen veriler bu savımızı doğrular niteliktedir.

Katılımcı ev hanımlarının sosyal medya paylaşımı yaparken mahrem gördükleri alanın sadece yatak odası olduğuna değinmiştik. Evin diğer odaları eve gelen misafirler için mahrem sayılmadığı için takipçilerinin görmelerinde de bir sorun olmadığını ifade eden çoğunluk için eş ve çocuklarını sosyal medya da paylaşmanın da mahremiyete zarar verdiği düşünülmemektedir. Kendi paylaşım amaçlarının temelinde iyi niyet olduğunu düşündükleri için bu durumdan herhangi bir zarar görmeyeceklerini düşünmektedirler. Bu paylaşımları da bir mahremiyet teşhiri olarak nitelendirmemektedirler. Yukarıda değindiğimiz sosyal medyanın yaygınlaşmasından kaynaklı mahremiyetin ifşası da yaygınlaştığından bu artık herkese normal gelmeye başlamaktadır. Yapılan mahremiyet ve kişisel veri paylaşımlarını kimse fark etmemektedir. Çünkü bunu ‘herkes’ yaptığından kendileri içinde normal gelmekte ve sorgulamamaktadır.

Evim misafir için her zaman uygundur. Sadece yatak odam mahrem alan olduğu için misafire ve paylaşıma müsait değildir. Bu nedenle sosyal medya ortamında da asla paylaşmam. Çocuklarımı ve eşimi de özel günlerde paylaşırım. Herkes paylaşıyor. Doğum günü, yıl dönümleri gibi. Paylaşma niyetimde onların özel günlerinde hatırladığını bilsinler isterim. Mahremin teşhiri olarak düşünmem bunu. Takipçilerimle özel ve mutlu gün olduğu için ailem değerli hissetsin diye iyi niyetle paylaşırım. (K9- Aysun)

Lakin katılımcıların küçük bir kısmı yatak odası dahil evin her alanını mahrem olarak gördüklerini ifade etmekte, bu ifade de bulunanlar eş ve çocuklarını paylaşmanın da mahremiyetin ifşası olduğunu düşündüklerini dile getirmektedir. Katılımcılar arasında mahremiyet algısına vurgu yapan kişi sayısının az oluşu da yine ‘mahremiyet teşhirinin’ ne kadar yaygın ve normalleşmiş olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bunun sebebi ise mahremiyet tanımının ve algısının dönüşmesidir. Kişiler kendilerine anormal gelen mahremiyet ifşasını ilk başta biraz yadırgasa da daha sonra maruz kalma oranının artması ile normalleşme süreci de başlamaktadır. Böylelikle geniş kitlelerce gerçekleştirilen mahremiyetin tanımı ve algısı değişime uğramakta, mahremiyet ifşası ise artık kişinin rahatsız olabileceği bir durum olmaktan çıkmaktadır.

Evimin hiçbir alanını özellikle de yatak odamı asla sosyal medya da paylaşmam. Paylaşanlara da anlam veremiyorum. Ev dediğin mahrem alanıdır. Telefon başında oturanlar oturdukları yerde benim evimi hele ki yatak odamı göremezler. Ben eşimi, kendimi ve çocuklarımı da paylaşmam. Onların da bir yaşantısı, mahremiyeti var. Onlarda beni paylaşmazlar izin vermem. Kim neden görsün benim eşimi, çocuklarımı, onlarla ne yaptığımı? Bu tür paylaşımlar yapmak bana kendimi pardösüsüz dışarı çıkmışım gibi hissettirir. (K12- Zehra).

Sosyal medya kullanıcılarının, sosyal medya uygulamalarında geçirdikleri vakit maruz kalma oranı ve mahremiyet ifşasının normleştirilme süreci ile doğru orantılıdır. Ne kadar çok vakit geçirilirse o kadar çok maruz kalma artmakta ve bunun akabinde de normleştirme süreci gerçekleşmektedir. Bu durumda mahremiyete yüklenen anlam da değişime, dönüşüme uğramaktadır. Sanal dünya haricinde asıl yaşamın devam ettiği gerçek dünyanın alanı olan gündelik hayatlarda, mahremiyet korunması gereken bir durumken, insanlar en başta söylemleri olmak üzere pek çok gösterge ile bunu sağlamayı hedeflerken, sanal alemde bu istikrarlı koruma durumu yavaş yavaş sekteye uğramakta ve hatta kaybolmaktadır. Kullanıcıların bu durumu sorgulamama nedenlerinden bahsetmiştik. Çevresinden gelen uyarılar dahil olmak üzere sorgulamaya davet edilmiş aşamasında ise ‘niyet’ söylemleri dahil olmaktadır. Kişi ilk başta kendisi olmak üzere çevreye yaptığı açıklama da yaptığı paylaşım içeriğinin mahremiyet ifşası olmadığını savunmaktadır. Bunun bir ileri aşaması ise kendisinin bu paylaşımı başka bir niyetle (ki bu daha temiz, iyi bir niyettir) paylaştığını, paylaşım amacının farklı olduğunu dile getirmektir. Kişi böylelikle açığa çıkan mahremiyet ifşasından dolayı bir savunma gerçekleştirilmektedir.

Teknoloji, dijitalleşme, sunum ve sergi gibi kavramlar alenen görünür olmayan lakin dönüşüme uğrayan bir başka konuyu ‘mahremiyeti’ akıllara getirmektedir. İnsanların dijitalleşme ile yer aldıkları sanal dünyada oluşturdukları kimlikle gündelik hayatlarını paylaştıklarına değinmiştik. Bunları yaparken her ne kadar dikkat ediliyormuş gibi yapılsa da bir mahremiyet ifşası söz konusudur. Bu hususta Kaya (2022)’nin yapmış olduğu ‘Dijitalleşme ve Mahremiyet: Özel Hayatın Değişen Dinamikleri’ adlı çalışma söz konusu durumu kişisel verilerin korunması kanunu

(KVKK) boyutunda daha çok hukuksal bir zeminde araştırma olsa da çalışmada yer alan bazı noktalar çalışmamızın değinmek istediği konuyu açıklamada yardımcı olması beklenmektedir:

Kişisel olarak kullanılan teknolojik ürünler özel bilgilerin kaydedildiği dijital ortamlardır. Fakat ücretsiz kullanıma sunulan uygulamalarda kişilerin özel verilerinin siber saldırıya uğraması söz konusu olabilmektedir. Bir başka deyişle ücretsizliğin altında yatan gizli maliyet mahremiyettir ki bu da kişinin özel hayatına dair haklarını tehdit etmektedir. Teşhir edilmek bu noktada normalize edilen bir durum haline getirilmiştir. Bireylerin benliklerini adeta bir sahnede gibi sergilemeleri siber ortamda var olan panoptikona kucak açmaktadır. Burada tıpkı Bentham'ın hapisanesi gibi bireylerin sürekli olarak izlendiği ve etkinliklerinin belgelendiği bir toplum söz konusudur. Dave Sifry'nin ifadesinde de görüldüğü gibi mahremiyet keskin bir kılıcın darbesine maruz kalmıştır. Bilhassa sosyal medya gözetim ve gözetlenme amacıyla kurulan mecralardır. Burada imaj profillemesini mahremiyetin önünde tutan çoğu insanın daha çok beğeni almak uğruna gizlilik kavramlarını görmezden geldiği ortadadır. Mahremiyet kavramı sahip olduğu anlamın çok ötesinde kalarak günümüz dünyasında şeffaf bir hale gelmiş, hayati önemini yitirmiş ve bireyler hakkında elde edilen sınırsız bilgilerin kolay bir şekilde dokümanite edildiği görülmektedir. Mahremiyet ise her insanın en önemli haklarından biridir. Farklı kültürlerde farklı tanımlamalar ve sınırlar çizilse de özel hayat ve mahremiyet; en genel anlamda bireylerin kendilerini alakadar eden konularda başkalarının ne ölçüde haberdar olacağına karar verebilme yetisi olarak nitelendirilebilir” (s.20).

Gündelik hayat yaşamın akışının ve kişilerin benliklerinin hem oluşması hem de bu benliklerin sunulması açısından bir alan görevi görürken teknolojinin de gündelik hayatta yer alması ile bireyler bu benlik oluşumu ve benlik sunumlarını sosyal medya hesaplarına da taşımaktadır. Bu nedenledir ki kişiler beğeni alma, takdir görme, örnek alınma ya da kendisine özenilmesini isteme gibi güdülerden dolayı sosyal medya hesaplarında, gerçek hayatta olduğu kişiden çok farklı bir benlik sunumu

gerçekleştirmektedir. Çünkü sosyal medya hesapları, kişinin kendisini nasıl görmek istiyorsa, insanlar tarafından nasıl görünmek istiyorsa öyle bir sunum sağlayan uygulamalardır. Yani kişinin benlik sunumunda ki niyetine ve isteğine göre bir içerik oluşturma olanağı sunmaktadır. Bunun içindir ki pek çok yan uygulamalar kullanıma sunulmaktadır. Yaygınlaşmış güzellik standartlarına göre fotoğrafları düzenleyen, efekt vb. şeylerle kişiyi yine görünmek istediği halde gösteren uygulamalardır bunlar. Bireylerde bulunan beğenilme, görülme, özenilme isteği duygusu bu uygulamalarla desteklenmekte akabinde sosyal medya hesaplarında takipçi kitlesine sunulmaktadır. Katılımcımız Seda Hanım'ın ifadesi konuyu destekler niteliktedir.

“Paylaşım yaptıktan sonra gün içinde sıklıkla girip beğeni ve yorumları kontrol ediyorum elbette, kim beğenmiş, kim yorum yapmış bunların sayısı benim için önemli”
(K3-Seda)

Bu durumu Ayşegül İpek (2021) yüksek lisans tezinde oturma günleri bağlamında Goffman'a atıf yaparak şu şekilde değerlendirmede bulunmuştur; Gündelik hayatın her alanında insanlar girmiş oldukları iletişim ortamlarında benliklerini sunmaya yönelik hareketlerde bulunurlar. Kadın günlerinde benliğin sunumu gündelik hayatın her alanında olduğu gibi kişilerin statüleriyle şekillenen bir rol sahnelemesi ile gerçekleşir. Benliğin sunumuna dair her bir hareket, söz ya da mimik belli bir rolü gerçekleştirmeyi de içerir. Çalışmamız kapsamında bu ifadeyi değerlendirecek olursak, teknoloji ile sosyal medya hesaplarında paylaşım yapan ev hanımları için aslında her bir paylaşım birer gün sunumudur. Misafirler, hesaplarında bulunan takipçileridir. Hesap sahipleri çeşitli sunumlarla yapmış oldukları içerik üretimi ile oturma günlerinde ki benlik sunumlarını sanal alemde gerçekleştirmektedir.

Goffman 'Gündelik Yaşamda Benliğin Sunumu' adlı eserinde performans, set ve vitrin gibi kavramlarla benliğin dışa sunumunu dramaturji üzerinden betimlemeye çalışmaktadır. Bir kimsenin belli bir gözlemci kümesi önünde sürekli bulunduğu bir süre boyunca gerçekleştirdiği ve gözlemciler üzerinde biraz da olsa etkisi olan tüm faaliyetler için performans adlandırmasını, bu performansın gerçekleşmesi aşamasında kullanılan standart donanımlar için vitrini, sürekli sergilenen insan faaliyetlerinde

ortam ve sahne sunan dekor, mobilya vb. geri kalan şeyler içinde set kavramını kullanmaktadır. Kişi benlik sunumunu gerçekleştirirken görünüş ve tutum arasında karşılıklı olarak birbirini onaylayan bir tutarlılık olması beklenir. Bunun yanında set, tutum ve görünüş arasında da bir tutarlılık beklenilir (Goffman:2014). Ev hanımları da çeşitli vitrin ortamlarında performanslarını gerçekleştirirken sahip oldukları ya da dış çevrenin sahip olduğuna inanmasını istediği şekilde setlerle destek alarak benlik sunumu gerçekleştirmektedir. Dijitalleşme ile sosyal medyada kullanılan sanal kimlikler, orada sunum yaptıkları diğer kişilerin, kendisini nasıl görmesini istediğiyle doğru orantılı ilerler. Sosyal medya günümüzde son derece yaygın ve popülerliği gittikçe artan bir iletişim ortamıdır. Sosyal medyada bireyler kendilerini nasıl göstermek, sunmak istiyorsa o yönde paylaşımda bulunmaktadır. Stanford Üniversitesi'nde kişilerin hayatlarına dışarıdan bakıldığında hiç çaba göstermeden başarılı ve mutlu olduklarının görülmesine "ördek sendromu" tanımı yapıldı (Gürsoy Atar, Gürsoy Ulusoy:2020). Kişiler oluşturdukları sanal kimlikle, geçirdikleri gündün kesitler paylaşarak takipçi kitlesini haberdar etmektedir. 'Şurada şununla şöyle yapıyorum' cümlesinde ki kelimeleri dolduracak etiketler ve konum belirtmeleriyle, o anki durumlarını belirterek, göstermek istedikleri asıl metaya vurgu yaparak bu haber etme işlemini tamamlamaktadır. Sosyalleşme adı altında gerçekleşen bu durum aslında pek çok meta üzerinden belirli kitlelere hitap eden mesajlar içermektedir. Birlikte vakit geçirilen kişinin sosyoekonomik ve sosyokültürel durumundan tutunda, paylaşılan karede yer alan tüketilen ya da var olan nesnelere marka değeri ve gösteri toplumunda ne ifade ettiğine kadar çoklu göndermeler söz konusudur. Sosyal medya hesabı açarak çeşitli uygulamalarda profil sahibi olan ev hanımları da bu duruma ayak uydurmaktadır. Ev içi dekorasyonu, eş-çocuk-aile ilişkisine dair içerikler, kombin, yemek tarifi, sunum vb. 'özendirici- dikkat çekici- kalite gösterici' paylaşımlarda bulunarak sahip olduğu ya da sahipmiş gibi görünmek istediği hayatı sosyal medyada takipçi kitlesine sunmaktadır. Kimse aile içi kavgalarını, anlaşmazlıklarını, özentisiz hazırlanmış sofrayı ya da gösterge değeri olmayan kişi ya da nesnelere paylaşmak istememektedir. 'Ördek sendromuna' uygun, dikkat çekici, statü gösterici, üst seviye de bir yaşam ve insan ilişkileri varmış gibi görünmek asıl amaçtır. Bu da beraberinde

mahremiyet ve mekân ifşasını, moda algısını, ekonomik durumun görünmesini istediği seviye de yansıtılmasını ve daha nice gündelik hayat sunumunu getirmektedir.

Göz önünde olma, başkaları tarafından takip edilme, beğenilme isteği bilinçli hatta gönüllü olarak mahremiyeti gözler önüne sermektedir. Kullanıcı hesaplar üzerinden an ve an takip edilmekte ve bundan rahatsız olmaktan ziyade mutluluk duymaktadır (Atalay,2019). Sosyal medya uygulamalarının mahremiyetle ters düştüğünü uygulama içi tabirler bile göstermektedir. Örneğin arkadaş ekleme çıkartma olarak karşımıza çıkan ‘takip et’ özelliği. Gerçek hayatta takip edilme durumunun son derece rahatsız edici ve güvenlik başta olmak üzere pek çok hususta ki tedirginliğin arasında mahremiyete zarar gelmesi de bulunmaktadır. Sosyal medya da takip edilen asıl durum ise ifşa edilen mahremiyetin ta kendisidir.

3.4. Gerçek Hayatın Konutlarından Sanal Hayatın Konumlarına

Araştırmamızın bu bölümünde ev hanımlarını mekân ilişkisi üzerinden analiz edeceğiz. Çalışmamızın öznesi olan ev hanımları, isimleri üzerinden bile bir mekân vurgusu yapmaktadır. Herhangi başka bir meslekte bulunmayan mekân tanımlaması ev hanımlarında vardır. Bu durum onlara bir aidiyetlik tanımlamaktadır. Cinsiyete bağlı olarak kadınsın/ hanımsın ve mekân olarak da evdesin, ‘ev hanımı ’sın. Toplumumuzda ve gündelik hayatımızda çok sık kullanılan ve aşına olunan, iki kelimenin birleşerek oluşturduğu bu nitelendirmenin ifade ettikleri aidiyetlik kimlik oluşumunu ve kişinin kendisini, çevresini tanımlamasında önemi büyüktür. Ev hanımının yeri evdir. İlgisi, alanı, uğraşı, özel alanı, sosyal alanı ve daha nice evdir. Ev hanımlarının gündelik hayat mekanları da evdir. Güne evde başlayıp çeşitli ve genellikle günlük tekrar eden iş döngüsüyle günü yine evde tamamlamaktadırlar. Bazen market ve komşu dahil hiçbir yere çıkmadan günlerce evde kalmaktadırlar. Bu normal kabul edilen olağan bir durumdur. Çünkü ailenin diğer fertlerinin yaşamlarını aksatacak, anormalliğe sürüklenecek bir durum değildir. Ev hanımlarının sebep oldukları aksaklıklar ancak görev olarak nitelendirilen şeylerin yapılmaması, yerine getirilmemesi durumunda fark edilmektedir. Kadın, bedeniyle hem kendisi hem de başkası için anne olarak, eş olarak, partner olarak bir mekân sağlar (Chanter 1995’den

aktaran; Başaran:2023). Kadınların nesnelere, insanlarla, mekânla, içeride ve dışarıda kurdukları ilişkiler, toplumsal sınıfların cinsiyet boyutunu olduğu kadar kültürel boyutunu da öne çıkarabilir (Durakbaşı:2008). Toplumsal, kültürel normlar, beklentiler, görevler ve sorumluluklarla kadın ona tanımlanmış kimlikler ile beden, fiziksel, zihinsel, cinsel, eylemsel vb. pratiklerle evin diğer fertlerine mekân olmaktadır. Onları barındırarak daha iyi koşullarda barınmaları için de mücadele etmektedir.

Gündelik hayat da mekanları ev olan ev hanımları için yaşam alanları çok önemlidir. Ekonomik durum, ruhsal durum, modernlik, geleneksellik, inanç, temizlik ve uyum, sadelik ya da gösterişçilik gibi sahip olunan her şey eve yansımaktadır. Mekân olarak incelemeye tabi tutulan bir ev, o evde ki yaşantı hakkında çok önemli mesajlar vermektedir. Her insan iyi olana sahip olmak ister ve yine bu sahip olunanın diğer kişiler tarafından bilinmesinin hevesini taşımaktadır. Ev hanımları için bunun en iyi şekilde gösterilebileceği alan evidir. Çünkü kadının bütün çabalarını, emeğini, hevesini, sarf edeceği tek yer evidir. Türk gelenek ve göreneklerinde aynı zamanda Müslümanlığın da öğütleri arasında yer alan komşuluk, ilişkileri, sıla-ı rahim, misafirperverlik bizim toplumumuzun temel özellikleri arasındadır. Günümüzde hâkim olan kapitalist sistemin dayattığı tüketme ve gösteriş çılgınlığı toplumların sahip oldukları kültürlere sirayet etmiş ve harmanlanmıştır. Elbette toplumda yer alan her aile böyledir dememiz hatalı bir genellemeye yol açar. Lakin yaygın olan durum budur. İnsanlar zorunlu tüketim haricinde gösterişçi bir tüketime doğru evrilmektedir. Ev hanımları içinde gösterişçi tüketimin sembolleri arasında yer alan mekân; hem gerçek hayatta ki gündelik hayatın konumu olan konutları hem de sanal hayatta paylaşım yaptıkları diğer mekân konumlarını bir dönüşüme tabi tutmaktadır. Gerçek hayatta misafirler, sanal alemde takipçiler, bu gösterişçi tüketimin izleyicileri, takipçileridir.

Sosyal medya ile etkileşim geçiren her türlü değer ve normlar sekülerleşmeden nasibini alır. Çünkü sosyal medyanın kendisi sekülerlik üzerinedir. Dini ve geleneksel, muhafazakâr değerlerin sosyal medya ile etkileşimi sonucunda özünün bozulmaması için çok mücadele verilmektedir. Lakin bu değerlerin sanal aleme taşınması itibari ile

bir mahremiyet kaybı başlar. Sosyal medya kültürü kişinin evine teknolojik aletlerle yansiyarak girmeye başlamaktadır. Hesap kullanıcısı kendi değer ve inançları üzerine o hesabı açmış ve bu amaçla kullanmayı planlamıştır elbette. Lakin sanal alemde yer alan yüzlerce farklı kültürün, binlerce kullanıcısının sunmuş olduğu içerikler, kişiyi elbette etkileyecek ve gündelik hayatının büyük bir alanını kapsayan sosyal medyalar aracılığıyla bir değişime tabi tutacaktır. Geçer (2023) bu durumu şu şekilde tasvir eder;

Geleneksel olarak örtülerek korunan beden, kapısı kapatılarak bir iç mekâna dönüşen ev, belli bir yüksekliğe konularak ulaşılmaz kılınan kutsal şeyler, sanal mekân içine hapsolarak seküler kamusal alanın bir parçası haline gelir. Gerçek hayatta mahrem olarak işaretlenen ne varsa, kendilerine geleneksel hayatta tahsis edilmiş yerlerinden çıkarak seküler kamusal alanın bir parçası olan sanal mekânda görünür olur. Kişi kendini sınırlandıran muhafazakâr mahrem katılıkların baskısından bu mekân içinde kurtularak, seküler iç mekânın kendisine sunduğu sınırsız bir estetik ve modanın süreksizlik içinde üretildiği bir alana geçiş yapmış olur ve dolayısıyla, kişi kendi benliğini bir kolaj içinde, farklı kültürel fragmanlarla biçimlendirme imkanına kavuşur. Bir iç mekân anlayışı olarak sekülerliğin sanal mekânın akışkanlığı ile uyumlu olduğu söylenebilir. Sanal mekânın akışkanlığı, her şeye dokunabilme, herhangi bir kutsal tanımama anlayışı üzerine bina edilen seküler yaşam biçimine bu alanda sınırsız kredi açar.

Bu husus dikkate alınarak sosyal medya hesaplarında konu ile alakalı hesaplara bakıldığında geleneksellik ve din üzerine yapılan paylaşımlarda, mahrem olan ev ve ailenin diğer üyelerinin paylaşıldığına rastlamak bir hayli ulaşılabilir. Misal dini inanca göre ev nasıl olmalıdır adı altında oluşturulan içeriklerde hesap sahipleri kendi evlerinin görsellerini paylaşıırken yine dini inanca göre çocuk nasıl yetiştirilmeli, giyindirilmeli başlığı altında da oldukça fazla çocuk görsellerine erişim sağlanabilmektedir. Dinin öğütleri arasında yer alan eş ilişkileri başlığında da muhabbete ve mütevazi görünümlere dayanan pek çok eş ilişkisine dair içeriklerde yine oldukça fazladır. Bu saydıklarımız sadece inanç boyutunda değildir elbette. Kültürel gelenekler, örf ve adetler, kıyafetler gibi pek çok başlıkta yine içerik üretimleri ve bunlara dayalı mahremiyet teşhirleri bulunmaktadır. Sanal hesap sahipleri bu tür paylaşımları yaparken diğer kullanıcılara hem dini hem kültürel

yönden öğretici ve yönlendirici olmayı hedeflemektedir. Lakin bu paylaşımların arkasında yatan mahremiyetin teşhirini görmemekte ya da görememektedir.

Genelde ev ile alakalı olan paylaşımlar dikkatimi çeker. Özenme olarak değil ama fikir sahibi oluyorum bu tür paylaşımlardan. O şunu şöyle yapmış güzel olmuş bende yapayım diyorum. Ya da şunu alsam demek ki güzel olacak, hoş görünecek diyorum ve o şekilde alıyorum en çok ev içi ürünler hele ki mutfak ürünleri çok dikkatimi çeker. (K1- Ayşe)

Sosyal medya kullanıcıları evin içini dışarıya paylaştıkları gibi dışarıyı da evin içine almaya başlamaktadır. Etkilemeyi hedefledikleri kitleden etkilenmeye de başlarlar. Bunu araştırmamızın örneklem grubu olan ev hanımları üzerinden örnekleyecek olursak; ev içi paylaşımlara zaten yukarıda değindik. Etkilendikleri boyut ise örnek alınan nesne ve duruma göre değişmektedir. Misal mobilya ve döşemelerde oldukça yaygın olan bohem tarz mobilya ve dekorlar sosyal medya da çok fazla beğeni ve etkileşim aldığı için ev hanımlarının dikkatini çeken bir husus olmakta ve yavaş yavaş evlerde yerlerini almaya başlamaktadır. Yine mutfak, vestiyer vb. dolaplarını boyayarak ve duvarlara çıta ekleyerek daha modern bir tarz yakalamak amaçlanmaktadır. Özellikle geniş kitleye sahip fenomenlerin iş birliği adı altında tavsiye niteliğinde yaptıkları nesne paylaşımları takipçilerin tükettikleri başlıca şeylerdir. ‘Sosyal medyada moda’ cümlesi adı altında ünlü her türlü nesne için evlerde mutlaka bir yer bulunmaktadır. İnsanlar kendi kültür ve isteklerine göre düzenledikleri evi sosyal medyada trend olan nesnelere ile biçimlendirmeye başlamaktadır. Mekândaki değişim gözle görülür haldedir artık.

Mekân ve kültür bağlamında ev için verilecek en iyi örnek Amerikan mutfaklar olabilir. Adından bile bizim kültürümüze ait olmadığı belli olan bu tarz mutfaklar mahremiyete doğrudan atıf yapmaktadır. Türk- İslam adetlerine göre mutfak kadınlar ile özdeşleşen bir mekân olduğundan haremlik ve selamlık durumları da göze alındığında, mutfak evin oturma alanından bağımsız, duvar ve kapı gibi sınır koyucu, örtücü korunaklı olmalıdır. Amerikan mutfakları ise bu bahsettiğimiz tam zıttı bir tarzdadır. Mutfağın ve oturma alanının aynı ortamda olduğu mahremiyete ve tabi ki

yemek yapılan alanın dağınıklığı vb. durumları örtmeyen her yönden aşikâr olan bir mutfaktır. Lakin bu da kültürümüze girmiş, sosyal medya fenomenleri tarafından gündemde tutulmuş alternatif isim ve çözümlerle (ör. Bar tarzı oturma nesnelere, dizaynı), takipçilere sunulmuştur. Bu durum mimari açıdan bir değişimdir elbette. Lakin mekân bağlamında düşünüldüğünde dönüşümün gerçekleştiği yer evdir. Sosyal medyanın burada ki asıl rolü ise ‘normalleştirmek ve yaymak’ tır. Sosyal medya da paylaşılan, fonunda etkileyici huzur verici, dinlendirici ya da tam tersi hissiyatları uyandıran ev dekor ürünleri paylaşımı takipçiler için bir algı operasyonudur. Çünkü paylaşım yapan hesap, takipçilerde hangi duyguyu uyandırmak istiyorsa ona göre bir içerik üretimi gerçekleştirir ve o nesne alındığında uyandırılan hissin de mutlaka yaşanacağı düşündürülür böylelikle mekânsal değişimin ilk adımı atılır. Yine verebileceğimiz bir başka örnek ise sofraya sunum ürünlerinden olan ve toplumumuzun gelenekleri arasında kültürel önemi çok büyük olan gelin çeyizlerine kadar sirayet eden Amerikan servis suplalardır. Yemek kültürüne ve sunuma çok önem veren ev hanımları sosyal medya da trend haline gelen bu servis malzemelerini kendi sofralarına taşımakta ve mekânsal bağlamda bir değişime ve etkileşime daha örnek oluşturmaktadır. Ev hanımlarının dijitalleşen gündelik hayatlarında mekânsal değişime verebileceğimiz örneklerden bazıları bu şekildedir.

3.4.1. Oturma Günleri ve Sosyalleşme Mekanları

Evler, ev hanımları için sosyalleşmenin de temel mekanıdır. Ev hanımlarında sosyalleşme denildiğinde akıllara gelen ilk aktivite oturma günleridir. Oturma günlerinin mekânı olan evlerin toplumumuzda geçmişten günümüze süregelen misafir odası olan ‘salon’u bulunmaktadır. Burası misafir için özel ve özenle dekor edilmiştir. Bu nedenle de oldukça korunaklıdır. Evin diğer fertleri hele ki çocukların bu odaya girmeleri ve kullanmaları yasaktır. Kapısı kilitli olup sadece misafirler için açılmaktadır. Salonda mobilyaların, dekor eşyalarının, vb. en güzeli ve en iyisi bulunmaktadır. Katılımcımız Cemre Hanım’ın iadesi salona verilen önemi özetler niteliktedir.

Evimde salon var her zaman derli toplu ve güzel görünmelidir orası. Gelen misafir o odaya oturur. En güzel mobilyalarım, eşyalarım o odadadır benim. Günümüzde özellikle yeni evlenen nesilde pek kalmadı bu salon ama benim için önemli. Evde salon değil misafir odası diye geçer o odanın adı bizde. (K7- Cemre).

Mekân sunumu böyleyken ikramlık sunumunda da mutlaka misafirlere özgü bir yemek ve kaşık takımı kullanılmaktadır. Çeşitli ikramlıklar bu sunum malzemeleri ile en güzel şekilde misafirlere servis edilmektedir. Mekân, ikramlık sunumu ve ev sahibi üçgeninde ki ev sahibi hazırlanması ise en güzel kıyafetlerle ve takılarla (marka, ziynet eşyası) tamamlanmaktadır. Bu hususta Fatma Hanım'ın ifadesi katılımcılar arasında verilen en yaygın cevabı nitelemektedir.

Misafirlerim için ayrı tabağım, kaşığım vardır. Sadece onlara özeldir ve gündelik kullandığımdan daha güzel ve kalitelidir. Misafir geleceğinde hem evim hem sunumlarım hem de kendim için özenle uğraşırım. Misafir dinimizde de kültürümüzde de çok önemlidir (K2- Fatma).

Ev de oturma günü yapmak, gösterişin gerçekleşeceği en uygun alandır. Gösterilmek istene her şey evin bir yerinde yerini alıp gelen misafirler için sergilenmektedir. Ev dekorları, mobilyalar, sunum malzemeleri ve şekli, ev sahibinin sahip olduğu ziynet eşyalar ve daha nicesi söz konusu bu sergiyi oluşturmaktadır. Oturma günlerinin bir başka boyutu ise ekonomidir. Günler ev hanımları için sosyal bir etkinlik olduğu kadar ekonomik bir etkinlik olma özelliği de taşımaktadır. Ev hanımları bir araya gelerek gerçekleştirdikleri oturma günlerinde birbirlerine kararlaştırdıkları miktarda para ya da altın getirmektedir. Böylelikle toplu meblağ şeklinde tasvir edilen bir birikim oluşarak normal gün oturmasının ekonomik boyutunu ortaya çıkarmaktadır.

Tüketim ve gösteriş çağının yaşandığı günümüz toplumunda, ücreti mukabilinde her şeyin bir alternatif yolu bulunmaktadır. Örneğin ev hanımlarının evlerinde yaptıkları gün oturmaları artık dışarı alanlarda da yapılmaktadır. Kafe ve restoranlar artık birer gün mekanları olmuştur. Gün sırası kimde ise onun organize etmesi ve hesabı üstlenmesiyle gün programı belirlenmektedir. Burada gösteriş ise tercih edilen

mekânın popülarlığı ile doğru orantılı olmaktadır. Ev sahibi gösteriş yapmak istediğı malzemeleri taşınabilir boyutta olanlarla (ziynet, marka giyim, vb.) gerçekleştirmektedir. Gidilen mekânın sahip olduğı özellik gün sahibinin vermek istediğı mesajı doğrudan iletmektedir. Hal böyle iken ev hanımları için görsel sergi (gösteriş şöleni), evde başlayıp dışarı alanda devam etmektedir. Mekân değişir, mesaj değişir lakin amaç aynı kalmaktadır. Bu alternatif gün yapma seçeneğı ile hem ev hanımlarının işleri kolaylaşmakta hem de yapılması hedeflenen oturma günleri ve niyete göre gösterişler yapılmaktadır. İnsanların mütevazî olanı makbuldür kanaatine aykırı düşmek istemeyen ev hanımları gösterişçi kimlikleriyle bu durumu sentezlemektedir. Katılımcımız Tuba Hanım'ın ifadesi bu durumu özetlemektedir.

Gösteriş yapmayı sevmem ama sahip olduğum iyi olan şeyleri de göstermek isterim. (K13- Tuba)

Teknoloji, kapitalizm, modernite gibi dünya da çok büyük değişimler yaratan ve çağımızı gösteri ve tüketim toplumu olarak nitelendirilmesine neden olan bu durumlar, tüketim alışkanlıklarını değiştirmiş, neyin nasıl ve ne kadar tüketildiğı statü göstergesi haline gelmiştir. Ev hanımı sahip olduğı ev hanımı kimliğini en iyi şekilde evinde temsil etmektedir. Tercih edilen mobilyalar, kullanılan büyük küçük ev eşyaları, ev araç gereçleri, dizayn şekli, renkler, bütün bunların hepsi sahip olunan sosyoekonomik ve sosyokültürel statünün sergi halidir. Kullanılan büyük eşyalardan tutun da ev içi terlik markasına kadar her şey detaylı küçük hesaplamalar demektir. Söz konusu bütün bu göstergeler teknoloji ile takip edilen trendlerin ve markaların ürünlerinden olması en çok arzu edilen kriterler arasındadır. Eve gelen misafirlere yapılan bu sergi sadece bu mekânda sınırlı kalmayıp dijitalleşme ile sosyal medyalarda çeşitli başlıklarla sunulmaktadır.

Antik Yunan'da soylular nadire kabinlerinde diğeri bir adıyla merak odalarında egzotik, değerli objeler ve canlı cansız ilgi çekebilecek nesnelere toplamışlardır. Sadece kişinin kendisinin görebildiğı bu nesnelere saray ve evlerde gösterilirken zamanla ve sanayi devriminin etkisi ile halka açık alanlarda da sergilenmeye başlanmasıyla müzecilik faaliyetleri başlamıştır. Toplumun her kesimine sunulan bu faaliyet hızla gelişmiş ve günümüzde gelişen teknoloji ile internet

üzerinden sosyal ağlarla sergilenme imkânı sunmaktadır. Hızla değişen ve gelişen teknolojik gelişmelerle birlikte eserleri gözlemlemede karşılaşılan zorluk yerini dijital dünya sayesinde kolaylığa bırakmıştır. Dijitalleşmenin bu alanda sağladığı en büyük katkı ev müzeciliğinden internet sergiciliğine geçiş olarak karşımıza çıkmaktadır (İlden, Tıngır:2021).

Tıngır ve İlden (2021)'in yapmış oldukları 'Ev Müzeciliğinden Çevrimiçi Sergilere' adlı çalışmada değindikleri bu husus ev hanımlarının ev içi mekanları ve faaliyetlerinin evde sınırlı kalmayarak dijitalleşme ile nasıl sanal bir sergiye dönüştüğünü açıklama da yardımcı olacağı düşünülmektedir. Çünkü konular ve örneklem farklı olsa da izah edilen durum ev hanımlarının sadece kendilerinin ya da eve gelen misafirlerin görebileceği ev içi mekân ve faaliyetleri dijitalleşme ile dünyanın diğer ucundaki kişilerin erişimine sunmaktadır. Yani mekân; dijitalleşme ile ev müzeciliğinden çevrimiçi sergiye dönüşmüştür.

Ev hanımlarının gün oturmaları için tercih ettiği mekanların sosyal medya hesapları paylaşımlarında önemi çok büyüktür. Konum özelliği kullanılarak oluşturulan içerikler kişilerin takipçi kitlelerine sunulmaktadır. Bu sebeple gün sahibi ve gün oturmasının diğer katılımcıları için ve hatta takipçiler için de tercih edilen mekân oldukça büyük önem arz etmektedir. Çünkü sosyal medya kullanıcıları her ne kadar bedenen sadece kendileri orada bulunsa da aslında telefonlarındaki sosyal medya uygulamaları ile kaç tane takipçiye sahipse o kadar kişi olarak orada yer almaktadır. Sosyal medya da takipçilerini haberdar etme temel görevler arasında sayılmaktadır. Nerede kiminle ne yapıldığına dair içerikler, anlık olarak takipçilerle paylaşılmalıdır. Gittiğin yerin küresel önemine ve toplumsal algısına göre konum paylaşarak o yerin sahip olduğu algının bir mensubu olduğu kanıtlanmalıdır.

Ev oturmaları mekân bağlamında iç-dış olarak karşılıklı bir dönüşüm içerisindedir. Günler ev mekânından dışarı mekanına doğru geçiş yaparken, dışarı oturma mekanları da yavaşça ev içerisine girmiş ve evler kafeleşmeye başlamıştır. Bu dönüşüm sosyal medya uygulamaları üzerinden en dikkat çeken dönüşümler arasında yer almaktadır. 'Ablan, kuzenin, yakın arkadaşın vb. evlenmiştir ve en güzel kafe artık onun evidir'

şeklinde başlıklarla kafe tarzı hazırlanmış (nargile, kahve, meyve- çerez tabağı vb.) yiyecekler paylaşılarak bir akım oluşturulmaktadır. Sosyal medyada oluşturulan her akım gündelik hayatta kendisine yer bulmaktadır. Çünkü gündelik hayatta olan aktiviteler çeşitli uygulama değişiklikleri ile sosyal medya da akım olmaktadır. Kafede tüketilebilecek her yiyeceğin evde bulunuyor olması bu değişimi destekler niteliktedir.

Gerek değişen toplum yapısı gerekse teknoloji ile mekânın sınırları kalkmıştır. Herkes her an istenilen kişi veya yere erişim sağlayabilmektedir. İmkânsızlık, zaman algısı, sınırlamalar, mekânsal şartlar gibi pek çok nitelik artık zorluğunu yitirmiştir. Ev hanımları evlerini istedikleri zaman istedikleri şekilde istedikleri mekâna dönüştürebildikleri gibi yine istemedikleri mekândan da evlerini ayrıştırabilmektedir. Bunda elbette tüketimciliğin, gösterişçiliğin ve teknolojinin payı çok büyüktür. Teknoloji ile değişen toplum yapısının, ev hanımlarının gündelik hayat rutinlerini de değişime uğrattığı görülmektedir. Eskiden misafir oturmaları için önemi büyük olan salon odalarından günümüz dijital oturmalarına doğru bir değişimin gerçekleşmesi yine mahrem sayılan ev içi düzenin, ya da sadece gelen misafirleri ilgilendiren sunum vb. hazırlıkların sosyal medya hesaplarınca yüzlerce kişiye sunulması bu hususta ki bazı örneklerdendir. Bireyler sosyal medya içeriği oluştururken gündelik hayatlarından kesitler sunmakta, bunun karşılığında ise sosyal medya da var olan akım, trend vb. durumları da gündelik hayatlarına ekleyerek 'gündemden geri kalmadığını' göstermektedir. Değindiğimiz evlerin kafe ortamlarına dönüşümü buna örnektir.

Toplumun getirdiklerini gündelik hayatlarına uyarlayan ev hanımları geçmişten günümüze sahip oldukları rutinleri belli başlı bazı değişikliklerle mevcut gündelik hayata uyarlamaktadır. Gündelik hayatta zorunlu olan etkileşim ve iletişim, sanal dünya ve gerçek dünya arasında da varlığını göstermektedir. Birbirleri ile bağlantılı olan bu iki alan bireylerin benlik sunumları ile doğrudan ilişkilidir. Söz konusu bu benlik sunumu zamanın ve mekânın şartlarına göre şekillenmektedir. Ev hanımlarının teknoloji ile tanışmaları sonucunda, dijitalleşmeden önce ki gündelik hayat rutinleri, zamanın ve mekânın getirilerine göre değişim ve dönüşüm gerçekleştirerek dijitalleşme eksenli bir rutin halini almaktadır.

3.5. Anneliğe Feda Hayatlar

Ev hanımlarında gündelik hayat pratiklerinin içinde var olagelen çeşitli görevlendirmelerden dolayı bir zaman dilimi sınırlandırmasının olmadığına değinmiştik. Bu cümle sadece ev işlerini kapsıyor gibi görünse de annelik; ev hanımlarının gündelik hayatlarını kapsayan en önemli özelliklerden birisidir. Ev işleri yattığın zaman son bulur lakin annelik özellikle çocukların yaşadığı (sağlık, psikolojik vb.) sorunlar dahilinde gece dahi devam etmektedir. Geçmişten günümüze değişen toplumsal pratikler, cinsiyet rolleri, örf ve adetler, normlar çocuk bakımı ve ev işlerini kadına yüklemektedir. Annelik ve babalıktan önce kadın ve erkeğin yapması gereken, olması gereken özellikleri, cinsiyet rolleri belirlenmiştir. Bu da anneliği ve babalığı şekillendirmektedir. Erkek; ev koruyucusu ve maddi getiri sağlayan erktir. Kadın ise evin işlerini yapan ve çocuk doğuran büyüten bakımını gerçekleştiren roldedir. Toplumlar ne tür değişimler yaşarsa yaşasın kadın hiçbir zaman çocuk bakımından muaf tutulmamıştır. Tutulamaz da. Zira fitrat gereği de kadın, annedir. Hormonsal olarak da duygusal olarak ta kadınların fizyolojik yapısı annelik üzerinedir. Kadın toplumsal yeniden üretimi sağlar bu; insan türünün biyolojik olarak yeniden üretimi, emek gücünün yeniden üretimi, insanın bakım ve ihtiyaçlarının tedarik edilmesidir (Güneş:2015). Kadınların annelik ile sağladığı bu ikincil üretim toplum devamlılığı için en önemli husustur. İkincil üretimin olmaması demek toplumun her yönden krize girmesi demektir. Zira kadının gerçekleştirdiği nesil devamı toplumun da devamlılığı demektir. Sadece nesil, ırk odaklı düşünmek hata olur. Çünkü bir toplumun devamı her şekilde ki üretimden geçer. Kadın doğum yaparak aynı zamanda ikincil üretimi gerçekleştirip toplum için gerekli olan emek gücünü de üretmiştir.

İnsanların dünyaya getirilmesi, bakılıp büyütülmesi ki bütün bunlar içinde bulunulan toplumun üretim tarzının ihtiyaçlarına göre yapılması; ayrıca emek gücünün bakımı ve işe hazır hale getirilmesi aynı şekilde yeniden üretim kavramına yüklenen anlamlardır. Kadınların taze emek gücünün üretilmesi, bakımı, yetiştirilmesi ve hali hazırda olan emek gücünün bakımı için harcadıkları emek yeniden üretim alanında gerçekleşir (Acar, Savran:2012). Yeniden üretimin maddi unsurlarının yanı sıra maddi olmayan ancak maddi yaşamın bir parçası haline gelen inançlar, yasalar, semboller,

değerler de toplumsal yaşamın yeniden üretilmesinde etkili unsurlardır. Örneğin kadınların aile içinde ev kadınlığı özel statüsü toplumun devamlılığı için elzem olarak düşünülür ki, bu konum manevi olarak inançlar, değerler, semboller ve hatta bazen yasalarca da ideolojik olarak yeniden üretilir. Devlet üretim ilişkilerinden görece özerk bir yapı olarak üretimin oluşması, üretim ilişkilerinin kurulması, üretim güçlerinin temini ve yenilenmesi gibi süreçlerde doğrudan yer almaz ancak tüm bunların yeniden üretilmesinde yasal, kurumsal ve ideolojik düzenlemelerde önemli bir unsurdur (Tekeli:1982).

Annelik deyince akıllara gelen yoğun duygular söz konusudur. Değindiğimiz sevgi, fedakârlık, tedirginlik bunlara örnektir. Anne ile çocuk arasında ki mevcut bağ duygular ile doğrudan ilişkilidir. Bu noktada örgütsel çalışma konuları arasında yer alan ‘duygusal emek’ kavramını annelik ile ilişkilendirme de fayda vardır. Çünkü anne-çocuk ilişkisinde duygusal emeğe dayalı bir davranış örüntüsü söz konusudur. Duygular sürekli gelişen ve değişen hislerdir. Duygusal emek ise; ilk kez Arlie Hochschild tarafından 1983 yılında kullanılmıştır. Bununla sosyal aktörlerin günlük hayatlarındaki performanslarına göndermeler bulunmaktadır (Köksal:209). Steinberg, ve Figart (1999), duygusal emeği, diyalog ve yüz yüze iletişim esnasında o anda gösterilen davranış olarak belirtmiştir (Erken: 2016). Duygusal emek örgütlerde müşterilerin memnuniyet derecelerini yükseltmek ve devamlılığını sağlamak için iş görenlerin, örgütün istediği duyguları sergileyerek kendi duygularını göstermemesi şeklinde tanımlanabilir (Kara:2020). Çalışmamız kapsamında duygusal emek kavramı annelik ile ilişkilendirilecek olursa; çocuğun, annesinin memnuniyetini, takdirini kazanmak için sergilediği davranışlar ve tutumlar söz konusudur. Lakin bunu sadece çocuk ile sınırlandırmak hata olur. Çünkü annenin de hem çocuk tarafından hem de çevre tarafından ‘iyi anne, makbul anne’ olarak görülmesi için sergilemesi gereken tutum ve davranışlar vardır. Burada yine toplumsal normlar kendini göstermektedir. Anne toplumsal normlara uygunluk neticesinde elde edeceği makbul annelik seviyesini çocuğuyla birlikte sarf ettiği duygusal emek sonrası elde etmektedir. Bu süreç temelinde ‘onaylanma’ duygusunu barındırmaktadır. Annenin onayını almak isteyen çocuk bu doğrultuda hal ve hareketlerde bulunur. Anne ile çocuk arasında jest

ve mimiklerle iletişimi sağlayan onaylama ya da reddetme davranışları ortaya çıkar. Özellikle sosyal ortamlarda anne ve çocuk arasında ki iletişimi sağlamak amaçlı çeşitli jest ve mimiklerden destek alır. Yine annenin aslında onaylamadığı çeşitli davranışlar bütünü, şefkat ve merhamet duygusuyla bütünleşen annelik kimliğince görmezden gelinerek, affedilerek sorun olmaktan çıkarılır. Anne için burada yine duygusal bir emek söz konusudur. Anne ve çocuk arasında ki iletişimin bağlı olduğu bütün duygular ve buna bağlı olarak ortaya çıkan fiiller bütünü doğrudan duygusal emeğe atıf yapmaktadır.

Annelik, herkes tarafından tarifinin zor ama oldukça büyük fedakarlıklar gerektiren, kutsal ve güzel bir şey genellemesi ile ifade edilmektedir. Katılımcılarımızın tamamına yakınının ‘annelik size göre nedir, nasıl tarif edersiniz?’ sorusuna verdikleri cevaplar yine bu genellemeye benzer niteliktedir. Katılımcılarımızdan Gamze Hanım’ın cevabı bahsettiğimiz durumu en iyi şekilde özetlemektedir.

Annelik... düşününce bile gözlerim doluyor. O kadar güzel bir duygu ki bunu yaşamak. Rabbim isteyen herkese nasip etsin. Güzelliğinin yanındaki zorluğu ve yıpratıcılığını dışarıdan bakanlar bilemez belki ama annelik korkmak demektir benim için. Sürekli bir can için, evlatlarının için korkmaktır. İyi olmamasından, yeteri kadar seve memekten, başına bir şey gelirse ya ben ona iyi bir yaşam sunamazsam gibi korkular silsilesidir annelik. Çok güzel bir şey elbette ama çok fedakârlık gerektiren bir şey, gecen gündüzün, akşamın sabahın hep annelikle geçer. Tek amaç onların iyi olduğundan emin olmaktır ve bunun için çabalamaktır... (K14- Gamze).

Anneler evin her şeyidir. Aşçısı, temizlikçisi, ütücüsü, huzur sağlayanı, psikoloğu, ekonomisti, iletişim sağlayan köprü vazifesi gören ara bulucusu, eğitmeni, doktoru, iç işleri müdürü. Toplumumuzda erkek eşler hanımlarını genelde iç işleri müdürü olarak nitelirmektedir. Bunun nedeni ise evin hemen hemen bütün işleyişlerini kadının takip etmesi ve düzene sokması ile işleyişi sağlamasıdır. Ekonomiden eğitime bireyler arası iletişimden bireysel sorunlara kadar hemen hemen her şey önce evin annesi ile paylaşılmaktadır. Akabinde evin babasına taşınması gereken bir durum varsa bu iletilir ama eğer anne ve çocukların halledebileceği bir durum ise bu kendi aralarında

çözölmektedir. Bu durum da yine toplumumuzda yaygın bir söylem olan ‘en son babalar duyar’ ile özetlenebilir. Ev hanımı anneler gündelik hayatlarını planlarken ilk başta annelik kimliği ile bir planlama gerçekleştirilmektedir. Örneğin çocukların okulu varsa günlerini çocukların okuldan geliş gidiş saat dilimlerine göre ayarlanmaktadır. Kalan zaman diliminde ise diğere bir öncelik olan ev içi işleri ve işleyişi gerçekleştirilmektedir. Ev hanımı anneler çocuklar için ev ortamında bulunarak kesintisiz hizmet ve huzuru ifade ederler. Çocuk eve döndüğünde annesi oradadır ve her şey normal kabul edilen şekilde devam etmektedir. İşleyişte herhangi bir aksama ve anormallik yoktur. Çocuk için geçerli olan bu geri dönüt elbette erkek eş içinde geçerlidir. Annesinin ve eşinin ev hanımı olmasına, evde bulunmasına, istedikleri zaman ona ulaşabilmeye alışan aile bireyleri bu işleyişin aksaması durumunda kaosa sürüklenmektedirler. Bunu katılımcımız Hilal Hanım en iyi şekilde ifade etmiştir;

Annenin, eşin evde olması huzur ve düzeni sağlar bence. Bu nedenle olacak ki annelerin hasta olma hakkı bile yoktur. Ne zaman hasta olsam bunu belirtsem ya çocuklarım ya da eşim hemen kendisine bir hastalık bulur ve benden daha ağır hasta halini alır. Hasta olduğumda evin işleri aksadığında çocuklar ve eşim evi her zaman alışık oldukları düzen içinde bulamadıklarında çok mutsuz oluyorlar. Bunu yüzlerinden hemen anlayabiliyorum (K11- Hilal).

Çalışmamıza göre anneyi, eşini evde görmekten mutluluk duyan aile bireyelerine karşın ev hanımı annelerde çocukları için ev de olmanın annelik açısından öneminin büyük olduğunu vurgulamaktadırlar. Özellikle korumacı yaklaşımla bunu söylemektedirler. Eve ne zaman geldi ne zaman gitti, yemeğini yedi mi ödevini yaptı mı, hangi arkadaşlarıyla çıktı gibi ve çocuktan haberdar olmanın daha fazlası şeklinde bir yaklaşım söz konusudur. Çocukla ilgilenmek ev hanımı annelerin gündelik hayatlarında ki en önemli görevdir. Çalışan annelerin bunu yeteri kadar sağlayamadığını düşünen katılımcılarımızdan tamamına yakınının ifadelerini Kübra Hanım şu şekilde özetler:

Ben iyi ki de ev hanımıyım diyorum. Yerine göre keşke olmasaydık dediğimiz de elbette oluyor ama annelik konusunda kesinlikle iyi ki de dışarıda çalışmıyorum

diyorum. Çünkü çocuğumdan haberdarım ve onunla ilgilenabiliyorum. Çalışsaydım eğer telefonda haberleşebilecektim o da olabilirse tabii. Ama böyle her şeyine yakından şahidim. İlgileniyorum da haberdarım da. Çalışan annelerin bunları yapabilmeleri hep biraz sınırlı. Hem zaman hem de imkân açısından sınırlı ama ev hanımı anneliğinde öyle bir şey yok. Günümüz zaten hep çocuklarımızla geçiyor (K6- Kübra).

Ev hanımı annelerin gündelik hayatta gerçekleştirdiği çeşitli görevler arasında yer alan bir diğer husus ise öğretmenliktir. Annelik ve eğitim arasında çok güçlü bir bağ vardır. Anneler, okullardaki öğretmenlerin evdeki devamı niteliğini taşımaktadırlar. Çocukların ev ödevleri, okul-ders durumları gibi eğitim denilince akıllara gelen MEB bağlantılı eğitim takibi genellikle anneler tarafından yapılmaktadır. Peki eğitim bununla sınırlı mıdır? Elbette değildir. Annelerin çocuklarla ilişkili eğitim serüveni hamile iken nasıl iyi bir anne olurum ile kendilerini eğitime tabi tutmakla başlar çocuğun tuvalet eğitimi, yeme içme eğitimi, onları doğdukları topluma hazırlayan ve kabul gördüren toplumsal örf-âdet eğitimi, ahlaki, dini eğitimi, akabinde okul eğitimi ve ev hanımı, kadınlık, annelik gibi farklı alanlarla yaşam boyu devam etmektedir. Burada cinsiyetçi eğitim akıllara gelir. Yani kız çocukları geleceğin kadını, eşi, annesi olarak yetiştirirken erkek çocukları da belli başlı normlara göre yetiştirilmektedir. Kız çocuğunun mekânı ev olarak belirlenirken erkeğin mekânı evin dışıdır. Genel bir tabirle kız çocuğu evdeki hayata alıştırılıp bu hayatın gereklilikleri üzerine eğitilirken erkek çocuk dışarı da ki hayata alıştırılıp o hayatın gereklilikleri üzerine eğitilmektedir. Bu durumu en iyi şekilde hem kız hem erkek çocuğu sahibi ailelerdeki kardeş çatışmalarında gözlemlemek mümkündür. Görev paylaşımı bulunan ailelerde cinsiyetçi rollerden kaynaklanan çatışmaların az olduğu aşikardır. Okul eğitiminde de diğer tüm eğitimlerde de öğretici, eğitimci anneler söz konusudur. Anneler bu konuda genellikle tek başınadır. Otoritede sıkıntı yaşandığında daha fazla güce ihtiyaç duyulduğunda genellikle baba devreye girmekte ve akabinde geri çıkmaktadır. Annelerin evlat yetiştirme ve eğitiminde eş desteği genellikle azdır. Ev hanımı anneler gündelik hayatlarının çoğunluğunu çocukların bahsettiğimiz tüm eğitime ve gelişimine harcamaktadır. Bunun nedeni olarak sabahtan akşama kadar babanın dışarı alanda eve gelir getirmek, geçim sağlamak için verdiği mücadeledir. Akşamına eve

yorgun dönmekte ve istirahat etme süresi başlamaktadır. Bu konu hakkında katılımcılarımızın tamamına yakını hemfikirdir. Katılımcımız Ayşe Hanım'ın verdiği cevap özet niteliğindedir:

Ben sabahtan akşama kadar evdeyim eşimde akşama kadar çalışıyor. Yoruluyor zaten akşam eve gelince ekstra bir talepte bulunmamaya çalışıyorum. O gelene kadar çocukların ödevlerini halletmeye çalışıyorum. Ödevleriyle ve kalan çoğu şeylerle ben tek başıma ilgileniyorum. Çok yorucu oluyor, az da olsa eşimden yardım beklentisine giriyorum tabi ama genelde hava da kalıyor. Ödevlerinizi yapın, derslerinizi çalışın, annenizi üzmeyin gibi genel kalıplaşmış sözlerle desteğini belirtir sadece. (K1- Ayşe)

Ev içi eğitimden MEB eğitime baktığımızda, geçmişteki kadar olmasa da halen bazı yerlerde var olan kız çocuklarının okumaması durumu eğitimin zorunlu hale getirilmesi ve aksi durumda çeşitli cezai yaptırımlarının olması ile oldukça azalmış durumdadır. Günümüzde de halen yaygınlığını koruyan 'kız çocuğu mutlaka okusun, altın bileziği kolunda olsun, elin oğluna güven olmaz, hayatın kuyruğu uzun' gibi çeşitli söylemlerle kız çocuğunun eğitime verilen önem vurgulanmış olsa da farklı gerekçelere (eşe muhtaçlık durumu vb.) dayandırılarak bu desteğin sağlanması da ayrı bir tartışma meselesi olmaktadır. Kız çocuğu istediği için, okuma hakkı olduğu için okumalıdır. Bir erkek çocuğu için eğitim nasıl ki farklı gerekçelere dayandırılmadan normal ise kız çocuğu için de bu durum geçerlidir. Çalışmamız kapsamında konu ile alakalı katılımcılarımızın tamamı cinsiyetçi eğitim bakış açısını reddetmektedir. Bu durumu katılımcımız Şeyma Hanım ve Gamze Hanım şu şekilde özetlemiştir

Bu anlayış bizim zamanımızda vardı. O zamanlarda da kalsın gitsin. Ben kesinlikle bu bakış açısına karşıyım. Kız çocuğu okumaz diye bir şey olamaz, olmamalı. Ama bence kız çocuğu ille de okumalı diye de bir şey olmamalı. Yani kolunda altın bileziği olur çok da iyi olur ama bunu kendi iyiliği için yapmalı. Ben ahlaki eğitim de de okul eğitiminde de kıza ayrı erkeğe ayrı olunmasına karşıyım. (K4- Şeyma)

Ben kızıma da oğluma da ev işlerini buyururum. Benim annem erkek kardeşlerime öğretmez, onların işlerini de bana söylerdi. Bunun sıkıntısını yaşadığım için benden sonrası yaşamamın diye uğraşıyorum. Ahlak sadece kadın için mi ahlak? Ben oğluma da kızıma da ahlaki, dini, okul, ev işi gibi her türlü konuda ki eğitimi eşit veririm. Gerisi onlara kalmış. (K14- Gamze)

Günümüzde eğitim belli bir sürece kadar zorunluymak devam etmek isteyenlerin, isteği önemlidir. Katılımcılarımızın tamamı bu konuda ‘ille de eğitim’ demektedir. Kız çocuğu için de erkek çocuk içinde mutlaka eğitimin şart olduğunu savunmaktadırlar. Her iki cinsiyet içinde herhangi bir ayırım yapılmaksızın eğitimlerinin tamamlanması gerektiğini ifade etmektedirler. Ev hanımı annelerin çocuklarının eğitimleri hakkında destekleyici yaklaşımlarının aksine kendi eğitimlerine dair yöneltilen sorulara ‘benden, bizden geçti artık’ yaklaşımının hâkim olduğu tespit edilmiştir. 15 ev hanımı katılımcımızdan hiçbirinin AÖF eğitim şekline faydalanmadığı sadece bir tanesinin örgün üniversite eğitimine devam ettiği tespit edilmiştir. Bunun sebebi sorulduğunda kendilerini öteleyecek, eğitimden uzaklaştıracak çeşitli açıklamalar yapmaktadırlar. Ama tamamına yakınının verdiği ortak cevap ise ‘çocuklarımız okusun, onların eğitimlerini almalarını sağlayalım yeter, bizden geçti artık’ olmuştur. Örgün eğitim ile üniversite eğitimine devam eden katılımcımız Tuba Hanım’ın cevabı ise diğerlerinin tam aksi bir yanıt olmuştur;

Ben evlendiğimde lise mezunuydum üniversite okumak istiyordum hep aklımdaydı. Çocuklar olunca onların büyümesi eğitimi derken erteledim lakin vazgeçmedim. Ben okumayı araştırmayı kendimi geliştirmeyi seven bir kadınum. Çocuklardan dolayı yapamamayı değil de başta kendim ve onlar için yapmayı hedefledim hep. Çünkü kişisel gelişimimi sağladıkça onlara daha iyi bir anne olacağımı biliyordum. Onlarla birlikte üniversite sınavına hazırlandım ve kazandım onlar şimdi birlikte başka şehirdeler bende burada üniversiteye kayıt oldum gidip geliyorum. Çocuklarım bu duruma çok sevindiler. Onlarla birlikte vize sınavlarından, notlardan bahsetmek, ortak dil bulabilmek çok güzel hissettiriyor. Eşim evet kesinlikle okumalısın demedi aksine her şeyimiz var çocuklar büyüdü keyif yap ne yapacaksın okuyup dedi ama benim kararlı davranışımın akabinde bana bıraktı. Şu an ondan

herhangi olumsuz bir tepki yok. Kabullendi bu durumu. İyi ki de yapmışım diyorum. Çok mutluyum. Mutlu anne mutlu çocuk demektir benim için... (K13- Tuba)

Çalışmamız kapsamında ‘kişisel gelişiminiz için, eğitim için neler yapıyorsunuz?’ sorusuna ise katılımcılarımızın tamamına yakını ‘dini kurs ve sohbetlere katılmak, bilgilendirici (yemek, sağlık, annelik, pratik bilgiler, kişisel gelişim vb.) TV programları izlemek, sosyal medya hesaplarından da yine bu tür içerik üreten hesapları takip etmek’ cevabını vermiştir. Kitap okuma durumu ise yok denecek kadar az olup genellikle çocuklara uyumadan önce okunan masal kesitleri ile sınırlıdır. Çocuklarının eğitimlerine çok önem veren lakin kendi eğitimlerini öteleyen Karamanlı ev hanımı anneler kızlarının ve/veya gelinlerinin eğitim durumlarını, ev hanımı olmalarını ister miydi? Sorusuna verilen cevaplarda katılımcıların kendi eğitim seviyeleri fark etmeksizin tamamı kesinlikle eğitimini almış, okumuş olsun konusunda hemfikirken ev hanımı olması konusunda fikir ayrılıkları olmuştur. Bu fikir ayrılığının ekonomik gelir ya da eğitim seviyesi ile bir ilişkisi tespit edilmemiştir. Çünkü katılımcılara yönelttiğimiz ‘imkanlarınızın her yönden özellikle maddi yönden çok iyi olması durumunda eğitimin ve çalışmanın gerekliliği hakkında ne düşünüyorsunuz?’ sorusunda eğitim yine zorunlu olarak görülürken çalışmanın kişinin kendi isteğine bırakılmış olduğu tespit edilmiştir.

Kızım da gelinimde okuyabildikleri kadar okusunlar. Eğitimli olsunlar. Hem kendileri için hem de çocukları için bu önemli lakin ev hanımı olmak isterse çalışmak istemezse de kendisi bilir. Ben çalışsın ya da çalışmasın demem. Zaten çalışsa da ev hanımlığından muaf olmuyor kadınlar maalesef. Bu sebeple kendi isteklerine bırakırım. (K8- Merve)

Eğitimlerini kesinlikle alsınlar. Ve bence kızım da gelinimde çalışsın. Okudukları alan içinde çalışsınlar yani. O kadar emek verdiler bence zayi olmasın. (K10- Emine)

Ben herkesin okumasını isterim. Kızım oğlum gelinim damadım fark etmez. Hepsi tahsilli olsun isterim. Ama kızım ve gelinim bence çalışmasın. Zaten günümüzde

okumuş gençlerin okudukları alanda çalışmaları çok zor. O kadar emek verip çok düşük maaşlarda çalışıyorlar. Eşlerinin durumları iyiyse çalışmasınlar. Eğitimli eş, anne olmuş olurlar. Ev hanımlığı daha rahat bu nedenle. (K15- Filiz)

Çalışmamızın bu bölümünde ev hanımı anneler ve eğitim ilişkisini ele aldık. Genel olarak özetlemek gerekirse anneliğin öncelikler silsilesi oluşu eğitim alanında da kendini göstermektedir. Toplumsal normların da buna etkisi aşıkardır elbette. Kadınlar belli bir yaştan sonra dini eğitime daha çok yönelmiş ve gündelik hayatlarında yer alan dijitalleşme ile de çeşitli mecralardan kişisel gelişim içeriklerini takip ederek ‘dijital bilinçlenme’ gerçekleştirmektedirler.

3.6. Ekonomi ve Moda

Ev hanımlığını pek çok başlıkta inceledik. Çalışmamızın bu bölümünde ev hanımlığı-ekonomi ilişkisini inceleyeceğiz. Ev hanımlığı aslında ekonomik temellidir. Elbette diğer bütün temalarla ilişkisi vardır ve birbirine bağlantılıdır lakin ekonomi ile ismen bile temel bir ilişki söz konusudur. Çünkü ekonomik bir gelir sağlamayan, ekonomik bir katkı sağlamayan kadınlara ev hanımı denir. Ev hanımları aynı zamanda evlerinin ekonomistidirler de. Evin gelir gider dengesi, birikim yapılması, çocukların isteklerinin ihtiyaç sırasına göre düzenlenmesi ve yine ev hanımının da müsrif olmamaya çalışması gibi pek çok detay da hanenin bütçesi, erkek eşin cebi ve ekonomisi düşünülmektedir. Araştırmamız kapsamında katılımcılara yöneltilen sorular akabinde alınan cevaplarda katılımcıların tamamı önce gıda sonra çocukların ihtiyaçlarını almaktadır. Burada bir harcama alanı ve öncelik sırası söz konusudur.

Alışveriş için para eşimden alışverişi yapmak bendedir. Bütçem neyse ona göre bir harcama yaparım. Bunun içinde en ihtiyaç olan neyse alınması gereken neyse ilk onları hallederim. Önce mutfaktan/gıdadan başlarım sonra çocukların ihtiyaçlarına en sonda para kalırsa kendime bakarım. (K7- Cemre)

Ev hanımlarının ilk olarak harcama alanları mutfak öncelik ise gıda ve mutfak araç gereçleridir. Daha sonra çocukların eğitim ihtiyaçları ve kıyafet gibi diğer hususlarda harcamalar yapılmaktadır. Çalışmamız sonucunda elde edilen veriye göre ev hanımları

alışlagelmişin dışında kendileri için kıyafet değil mutfak ve sunum (tabak, kaşık, vb.) daha çok harcama yapmakta akabinde kıyafet, ayakkabı- çanta, kişisel bakım ürünleri alınmaktadır. Bunun nedeni sorulduğunda ise tamamına yakınının verdiği cevabı Şeyma Hanım en iyi şekilde özetler niteliktedir;

Biz ev hanımları günümüzü mutfakta geçiriyoruz. Mekânımız mutfak oluyor. Bu nedenle en çok vakit geçirdiğimiz alanı, en çok gördüğümüz eşyaları değiştirmek, yenilemek, onları almak mutlu ediyor bizi. (K4- Şeyma)

Ev hanımları evin gizli ekonomistleri olduğu kadar aynı zamanda da evin maddi durumunun temsilcisidir. Şöyle ki yukarı da bahsettiğimiz çeşitli sosyal aktiviteler (günler) bura da ki sunum, giyim, ziynet eşya vb. kullanılan pek çok ürün maddi durumun doğrudan sembolleridir. Bu sebeple ekonominin göstergesinin mekânı hem evdir hem de başta evin hanımı olmak üzere ev içi bireylerdir. Ev hanımları gündelik hayatlarını planlarken ne gibi durumlardan etkilenerek bu planlamayı yaptıklarına değinmiştik. Ekonomi gündelik hayatı şekillendiren en önemli faktörler arasında yer almaktadır. Çünkü ev hanımları ekonomik duruma göre, sahip oldukları maddi imkanlar dahilinde bir gündelik hayat yaşamaktadırlar. Çalışmamız kapsamında katılımcılara yönelttiğimiz ‘gündelik hayatınızı, özellikle ev dışına çıktığınız ortam ve günleri sahip olduğunuz ekonomik durum nezdinde mi geçirirsiniz? Bir sınırlama hissediyor musunuz?’ sorusuna katılımcıların tamamına yakınının vermiş olduğu cevabı Fatma Hanım özetler niteliktedir:

Elbette bir maddi durumum, cüzdanım nasılsa öyle geçiririm. Param çok yoksa açılmamaya çalışır olabildiğince az harcama yapar günü tamamlarım. Param azsa ve ihtiyaçları almak için markete çıktıysam o ihtiyaçları da tekrar en acil olana göre sıralar öyle alırım. Şu an da her şeyin fiyatı çok uçuk. İhtiyacında ihtiyacını belirliyorum. Ama mesela param çoksa, eşim yüklü meblağ verdiyse liste harici keyfi harcama yaparım. Yerim içerim, gezerim, alırım. Gündelik hayatım cüzdanımdaki duruma göre geçiyor yani. (K2- Fatma)

Az sayıda katılımcıların tam aksi şekilde vermiş olduğu cevabı ise Merve Hanım özetlemiştir:

Şahsen ben rahat bir gündelik hayat sürüyorum. Ekonomi aklıma gelmez. Cebimi düşünmeden rahat bir alışveriş yaparım. Aynı şekilde gezer, yer içerim. Bir sınırlama hissetmem. Lükse kaçtığım da olur bazen aşırıya kaçtığımda. O yüzden ekonomime göre bir gündelik hayat sürmem. (K8- Merve)

Verilen iki cevap örneği birbirinin zıttı gibi görünmektedir. İlk örnekte ekonomi gündelik hayatı şekillendirirken ikincisinde etki etmiyormuş gibidir. Lakin ikinci cevapta ekonomik durumun iyi olması (tablo2) sebebi ile gündelik hayatta bu durum görünmez olmaktadır. Ekonomi gündelik hayatı burada da etkilemektedir lakin iyi yönde etkilediğinden, stres vb. duygular yaşatmadığından görünmemektedir. Bu durumda elde edilen verilere göre, çalışmamızda savunmuş olduğumuz ekonominin gündelik hayatı şekillendirdiği görüşümüz doğrulanmaktadır ve literatür ile uyumaktadır.

Ev hanımlarının bazılarının artık gelir getiren ev hanımı (temizlik, el emeği ürün satışı vb.) olduklarına değinmiştik. Katılımcılarımıza gündelik hayatlarının her alanına dahil olan teknolojinin, sosyal medya ile getir sağlama boyutu sorulduğunda, cevap olarak tamamına yakını ‘sosyal medya üzerinden gelir sağlamayı istemediklerini, tasvip etmediklerini’ beyan etmektedirler. Bunun sebebi sorulduğunda ise Ebru Hanım’ın cevabı özetler niteliktedir.

Sosyal medyada takılmak, vakit geçirmek başka bunu bir gelire çevirme boyutu bambaşka. Bunu yapabilmek için elinin boş olması lazım ki tek düşündüğün yaptığın her şeyi en iyi şekilde çekip paylaşmak olsun. Ben bu işe girersem, aile hayatım eviminiz yuvamın düzeni kalmaz, bozulur. Hem çok zaman kaybı hem de mahrem olarak da doğru değil. Her şeyi her yerde herkese paylaşmak bana doğru gelmiyor, eşimde izin vermez kendimde istemem. (K5- Ebru)

Bu nedenle katılımcılarımızın tamamına yakını (birkaçı hariç) sosyal medya üzerinden fenomen kişileri takip etmediklerini söylemekte, takip eden azınlık ise en fazla iki ya

da üç kişiyi takip ettiğini belirtmektedir. Bunun nedeni ise kendi yaşantısı ile ortak rollerden kaynaklanan bilgi alma durumudur (yemek, tarif, sağlık, annelik vb.). Katılımcılarımızdan olan Karamanlı ev hanımlarının beyanlarına göre hepsinin sosyal medya kullandığı, fenomenlerden haberdar olduğu lakin onların yaşantılarına özenmedikleri, onlardan etkilenmedikleri elde edilen diğer veriler arasındadır.

Katılımcılarımızdan çok az bir kısmı ise sosyal medyadan para kazanmanın mantıklı olduğunu savunmaktadır. Lakin bu açıklamadan kastedilen fenomen ya da influencer olarak değil, kendi ürettiği ürünlerini satmaktır. Bu durumu katılımcımız Tuba Hanım (K13) şu şekilde özetler;

Ben kendi sosyal medya hesaplarımda ürettiğim ürünlerin satışını yapmaktayım. Bunlar çeşitli ikramlık ve gıdalar. Gerçek hayatta ki çevremden daha geniş bir kitleye sahibim. Ülkenin diğer ucunda ki kişiden sipariş alabiliyorum. Bu ayıp değil günah değil. Sosyal medyanın bu yönü bence çok faydalı. Ek gelir sağlıyorum bu sebeple kendimi daha iyi hissediyorum (K13- Tuba).

Ev hanımlarının dijitalleşme ile birlikte alışlagelmiş olan ‘geliri olmayan, çalışmayan kadın’ tanımı artık geneli ifade etmeyen bir tanım olmakla karşı karşıyadır. Teknoloji ilke dijitalleşen gündelik hayatın, ev hanımı tanımına olan etkisi; ücretsiz, karşılıksız emekten ziyade artık dijital emek boyutuna doğru evrilmektedir. Bayrakçı ve Kurt (2021)’un yapmış oldukları ‘Çalışma Yaşamında Emeğin Yeni Görünümü: Dijital Emek’ adlı çalışma da dijital emeği ‘sosyal medya platformlarının alt yapısını oluşturan kişilerin harcadığı emek’ olarak tanımlamaktadır.

Sosyal medya hesaplarının kullanıcılara sunduğu bir diğer özellik ise moda- trend takibi ve alışveriş imkanıdır. Katılımcılarımızın hepsi sanal alışveriş yapmaktadır. Çoğu eşinden ya da çocuklarından yardım alarak alışverişini gerçekleştirmektedir. Ev hanımları için özellikle ev ürünlerinde moda-trend olan ürünleri buldurmak oldukça önemlidir. Bu hamle ile çevrede ki diğer kişilere ‘güncel olandan haberim var ve bunu alabiliyorum, tüketebiliyorum, buna imkânım var’ mesajı verilmektedir. Katılımcılarımıza yönelttiğimiz modaya dair sorulara verilen cevaplara göre; özellikle

sosyal medya hesaplarında sürekli karşlarına çıkan, maruz kalınan moda ürünlerine aşinalık olmakta ve moda takibi bu hesaplar üzerinden yapılmaktadır. Katılımcılarımızın tamamına yakını sosyal medya hesapları üzerinden moda takibi yaparken, moda olan ürünleri alma ihtiyacı duymamaktadır. Elde edilen verilere göre katılımcılarımız ihtiyaç doğrultusunda alınacak ürünün o anki moda hali tercih edilmektedir. İhtiyaç duyulmadığı halde sırf moda diye ürün alınmamaktadır. Modayı tüketme durumu ihtiyaçla ve ekonomik durumla doğru orantılıdır. Almaya ihtiyaç ve imkân varsa alınmaktadır. Yöneltiğimiz soru üzerine verilen cevaplar neticesinde elde edilen bir diğer veri ise bir ürünün modası geçti diye değiştirilmenin yanlış olduğudur. Katılımcılarımız bir ürünü değiştirmek için o ürünün işlevini yitirmiş olması gerektiğini belirtmektedirler. Renginin, modelinin, vb. Bu durumu Seda Hanım en iyi şekilde özetler niteliktedir;

Ben ne modaymış diye bakmam ama zaten sosyal medya da moda olan her şeyi görüyoruz. Bu moda ille alayım da demem. Param varsa bile demem. Ama o ürün ihtiyacımsa hesabıma da uyuyorsa gider moda olanı alırım. Moda çokta önemli değildir benim için, zorunluluk değildir. Evimdeki ürünler modası geçince değil, eskikip tamir olmuyorsa, işlevini yitirdiyse öyle değiştiririm. Boşuna masrafa ve uğraşa gerek yok. (K3- Seda)

Günümüzde her şeye erişim çok rahat olduğu için hemen hemen bütün ürünleri için alternatif markalar vardır. Almak istediğiniz bir ürünü çeşitli markalarca satışa sunulduğu görülmektedir. Lakin yine de tercih edilen markalar vardır. Alınmak istenen ürün kişinin ille de şu marka olacak demesi ile o marka tüketilmektedir. Katılımcılarımıza sorduğumuz ‘ürün alırken tercih ettiğiniz markalar var mıdır?’ sorusu üzerine verilen cevaplar neticesinde elde edilen verilere göre gıda konusunda katılımcılarımız tamamı kaliteli buldukları ve yerli olmasına dikkat ettikleri markaları (Ülker, Torku, Duru bulgur vb.) tüketmeyi tercih etmektedirler. Tesettürlü katılımcılarımızın tamamı eşarp konusunda marka kullandıklarını bunlarında (Armine, Levidor, Silkhome) gibi markalar olduğunu belirtmişlerdir. Mobilya konusunda marka tercihi sorulduğunda ise katılımcılarımızın tamamına yakını bir marka vermektense ‘kaliteli olsun da markası önemli değil’ cevabını ve buna alternatif cevaplar

vermişlerdir. Katılımcı ev hanımlarının tamamına yakını evlerini imkanlar dahilinde olabilecek kaliteli, sade ve uyumlu döşemeye çalıştıklarını belirtmişlerdir. Moda olan ürünlerin önceliği olsa da asıl amaç hem ceplerine hem de evlerine uygun olanı alma çabasıdır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Ev hanımlığı geçmişten günümüze göz ardı edilen bir mesele olmuştur. Toplumun en yaygın ve en kabul görmüş mesleğidir. Sorun da burada başlar aslında; ev hanımlığının bir meslek olarak görülmeysi. Yapılan işlerin, verilen emeğin ve bütün bunların akabinde gelen kadına değer verilmeyişin gerçekliği, düşündükçe sorgulayıp araştırdıkça ortaya çıkar. Çalışmamız kapsamında ev hanımı katılımcılarımızın ‘yaptığım işler, verdiğim emekler değer görmüyor’ ifadeleri tüm anlatmak isteğimizi özetler niteliktedir. Kadınların ev içinde görünmeyen emeklerinin tek karşılığı ihtiyaçlarını giderdiği, bakımını sağladığı ailesinden gördüğü takdir ve sevgidir. Çünkü ev hanımı genellikle; bir eş, bir anne olarak hayatını eşine ve özellikle de çocuklarına adanmış haldedir. Bu adanmışlık üzerine bir gündelik hayat planlar ve yaşar. Evde gün başından gün sonuna kadar bir fedakârlık örüntüsü mevcuttur. Sennet, (2017) kişinin kendini ve hayatını çocuklarına adamanın sınıfsal bir ayrımın varlığının kanıtı olarak niteler. *Sınıfın Gizli Yaraları* adlı Jonathan Cobb ile birlikte yazdıkları eserinde işçi sınıfının yaşantılarına değinen Sennet ‘fedakârlık, özgürlük, haysiyet ve mücadele’ temaları üzerinden duygu analizi de yapar. Ev hanımlığı elbette işçi sınıfı olarak görülmez. Lakin genel olarak da bir meslek, bir mücadele alanı olarak da görülmemektedir. Sarf edilen onca ev içi emeğin sırf ücretsiz oluşu, toplumsal pek çok faktörlerce bu durumun normalleştirilmesi onları görünmez yapmaktadır. Hayatlarını adadıkları çocukları ve eşi tarafından bekledikleri en büyük geri dönüt takdir ve teşekkür duygusunun yaşatılmasıdır. Fedakârlık ve mücadele üzerine geçirdikleri günlük hayatlarını, maddi ve manevi yönden tatmin olmamış bir şekilde bitirdiklerinde eksiklik duygusu ve rutinden sıkılma, kendini hizmetçi gibi hissetme durumları kendini gösteren başlıca sorunlar arasında yer almaktadır.

Araştırmamız kapsamında hazırlanan sorular neticesinde 6 adet tema belirlenmiş bu temalardan bazıları da alt başlıklarla akışta yer almıştır. Bu temalar; mahremiyet, mekân, ekonomi, moda, annelik ve eğitimidir. Çalışmamıza ilk olarak gündelik hayatta ev hanımlığı ve ev hanımlığı algısını araştırarak başlanmıştır. Bunun sebebi, çalışmamızın zeminini oluşturmaktır. Diğer temalar bu zeminin üzerine inşa olmuştur. Çünkü ev hanımlığı üzerine oluşturduğumuz 6 ana tema birbirleri ile ilişkilidir.

Gündelik hayatta ev hanımlığını algı ve ev içi emek olarak daha detaylı analiz etme nedenimiz ise ev hanımlarının kendilerini nasıl algıladıkları, nasıl gördükleri ve çevrelerindeki diğer kişiler tarafından nasıl görüldüklerini anlama çabasıdır. Ev hanımlığını bağlamı içinde ele almak ve analiz etmek daha doğru sonuca ulaştıracaktır. Araştırmamızda da buna önem verdik. Alışıl gelmiş ev hanımlığı nitelemelerinin dijitalleşme ile birlikte değişime uğrayan en başta tanımı ve akabinde de diğer görev ve özellikleri burada ortaya çıkmıştır. Ev hanımlarının, ev hanımlığı algıları gündelik hayatları ile ilişkilidir. Çünkü sahip olunan durumlarca ve standartlarca geçirilen gündelik hayat, bireyin algılama durumuna etkilemektedir. Örneğin ekonomik durumu iyi olan katılımcımızın gündelik hayatı ve akabinde de ev hanımlığına dair algıları olumluyken, ekonomik durumu daha alt seviyede olan katılımcımızın ifadelerinde olumsuz değerlendirmeler yer almaktadır. Ev hanımlığı konusunda ki bu farklılaşma annelik söz konusu olduğunda ortadan kaybolmaktadır. Çünkü ev hanımı annelere annelik ve ev hanımlığı ilişkisi sorulduğunda ev hanımı olmanın memnuniyeti belirtilmektedir. Bunun nedeni ise ev hanımı olarak daha iyi bir annelik sunulduğu düşüncesidir.

Teknolojinin gündelik hayatın tüm alanına sirayet etmesi ile dijitalleşen gündelik hayat sosyal medya hesaplarına taşınmakta ve burada da karşılıklı bir etkileşim söz konusu olmaktadır. Gündelik hayatlarının neredeyse tamamını evde geçiren ev hanımları, sosyal medya dünyasına girerek kendilerine yeni bir alan açmaktadır. Bu alan hem sosyalleşme alanı hem de keşfetme alanıdır. Herkes kendi durumuna göre bir strateji ile gündelik hayatları ile dijitalleşmeyi etkileşimli hale getirmektedir. Bütün bunlar yapılırken toplumumuzun çok önem verdiği mahremiyet değişime uğramış ve yeni anlamlar kazanmıştır. Çünkü kişiler sanal alemde var olma gayreti içindeyken mahremiyet ifşası da kaçınılmaz olmaktadır. Bunun farkında olan/ olmayan kendince içerik paylaşımlarına kısıtlamalar getirmeyi hedeflese de bu pek mümkün olmamıştır. Sınırlarının yasa boyutunda belirgin olduğu lakin gündelik hayatta sosyal medya hesaplarında bu sınırın esnediği hatta bazen ortadan kalktığı ve bunun normalleştiği bir mahremiyet söz konusudur artık. Certeau'nun 'eylem, uygulama ve üretme' tarzları, kullanıcıların, sosyokültürel üretim teknikleriyle düzenlenen ve uzamı

kendilerine uydurmalarını sağlayan, alışkanlık, tutum ve uygulamalar' olarak tanımladığı taktik; ev hanımlarının dijitalleşmeyi gündelik hayatlarına alıp, rutinlerine dahil etmelerini anlamamız ve gözlemlememiz için bir açıklama mahiyeti taşır. Yine Certeau'nun (2009) 'ait olunan bir mekân ya da kurum aracılığıyla korunan ve onları bu biçimde destekleyen erkle ilişkilerini, nesnel hesaplar ardına saklar' şeklinde ifade ettiği strateji de bu hususta odaklanmamız gereken bir başka pencereyi bize açar. Özetle, ev hanımlarının dijitalleşen gündelik hayatın getirilerini, uğrattığı değişim ve dönüşümlerini hem toplumsal bağlamda hem de kendi bireysel yaşamında bir zemine oturtması şarttır. Eskiye, alışılmış olana rağmen bir değişimdir bu. Lakin bu değişimler gerçekleştirilirken kullanılan taktikler ve geliştirilen stratejiler 'aykırı' olma durumunu engellemek için sahneye girer. Çünkü toplum aykırılığı sevmez. Buna istinaden ev hanımlarının dijitalleşmeyi annelik, eşlik kimlikleri üzerinden ya da doğrudan ev hanımlığı kimlikleri üzerinden bir ilişki ile gündelik hayatlarına alırlar. Kullanım amaçlarının başında bu alanda sağlanan hizmet ve kolaylıklar yer alır. Bunun kabulü ve normalleşmesinin ardından kişiler diğer alanlarda, keyfi içeriklerin takibini, üretimini ve tüketimini gerçekleştirmektedir. Alışıl gelmiş erkeklerin, belirleyicilerin özellikle kültürel normların belirleyici olduğu keskin sınırlar içinde bu sınırları ihlal etmeden, uygun eylem, uygulama ve üretme ile dijitalleşmenin gündelik hayat rutinine dahil edilmesi gerçekleşmektedir.

Ev hanımlarının gündelik hayatlarını planlarken dikkat ettikleri en önemli husus çocuklarıdır. Hatta doğrudan annelik üzerine bir gündelik hayat inşa edilmektedir. Çocukların iyi olma durumu, rutinin bozulmama durumu en önemli husustur. Gündelik hayatta yer alan diğer planlar bu hususun etrafına kurulmakta ve şekillenmektedir. Annelik kadınların gündelik hayatlarının en büyük emeği ve uğraşdır. Annelik, kadının yaşamın şekillenmesinde, kendi istek ve önceliklerinin ertelenmesinde en büyük faktördür. Bu sebeple annelikte, anneliğe feda edilen hayatlar söz konusudur. Anne, kadın, evde ki en geride olan, keskin talepleri ve koşulları olmayan, sahnenin en arkasında, mahrem alanda olan kişidir. Ev içi işleyişte örtük bir güze sahip olan anne, görünen, ikili ilişkilerde özellikle de iletişim kurulurken dikkat edilmesi gereken saygının, sevginin, hürmetin kaçınılmaz olması gereken yerlerde ise

genelde ikinci planda tutulmaktadır. Toplumumuz için hem inanç olarak hem de kültürel olarak yeri paha biçilemez olan annelerimiz, ne yazık ki gündelik hayatta hep geri planda kalmaktadır. Sahip oldukları ev hanımı kimliği onları rutinde dayalı olarak görünmez kılabilmektedir. Evin temel işleri üzerine yerine getirilen görevler, herkesin memnun edilmesi üzerine anne temel görevini yapmış sayılmakta, evde olası kaosu önüne geçmektedir. Annelik ve ev hanımlığı üzerinden olumsuz bir eleştiri almamak, yine bu konular üzerinden herhangi bir kaosu çıkmasına sebebiyet vermemek ev hanımı annelerin gün sonu beklentileri arasında ve sorumluluk duyduğu temel konular arasındadır. Lakin elde edemedikleri manevi değer ve kendisine duyulan minnetin görülmemesi beklenen ancak elde edilemeyen duygular arasında yer aldığı çalışmamızca kanıtlanmıştır.

Annelik ve gündelik hayat denilince akıllara gelen bir diğer rutin eğitimidir. Anneler için kendi eğitiminden ziyade çocuğunun eğitimi daha önemlidir. Kendi gelişimini geride tutan anne gerekli koşullarda sorgulamadan değişime açılıp gerekli öğrenimleri kazanmaktadır. Buna yine en iyi örnek teknolojidir. Çocukları için öğrenilen teknoloji söz konusudur. Dijital dünya da geri kalmak ve çocuğunu da geri bırakmak istemeyen anneler teknoloji ile tanışıp, gündelik hayatlarına alarak rutine dahil etmektedir. Anneler evdeki eğitimcilerdir. Okulda öğrenilen müfredat dersleri eve gelince pekiştirme, tekrar etme ve ödev yapma görevleri anne tarafından yardım edilerek, destek ve teşvikle yerine getirilmektedir. Yaptığımız çalışmada katılımcı ev hanımlarının bu konuda tek başına oldukları, eş desteği alamadıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Annelik ve eğitimin elbette sadece müfredat eğitimi ile sınırlı kalmadığı yine sadece okul çağı yaş aralığıyla sınırlı kalmadığı, en başta yeme-içme- tuvalet eğitimi gibi pek çok temel eğitim ve yaşam boyu eğitim yine anne tarafından sağlandığı çalışmamızın vurguladığı diğer konular arasındadır.

Sosyal medya hesaplarında günlük ortama 4 saat geçiren ev hanımları gerçek hayatta gerçekleştirdikleri benlik sunumlarını, sanal alemde de gerçekleştirmektedirler. Goffman (2014)'ın gündelik hayatta benliğin sunumundan bahsederken kullandığı sahne metafor örneği sosyal medya kullanan ev hanımları için iyi bir analiz süreci olabilir. Gerçek hayatta sahip oldukları kimliklerce gündelik hayat sahnesinde

gerçekleştirdikleri performanslar neticesinde sundukları benlikleri sosyal medya hesaplarında aslına yansıtma olanağı olduğu kadar bunun olmaması çok daha yüksek bir ihtimaldir. Gerçek hayatta gerçekleştirilen benlik sunumunun hatalı sunulması ile sosyal medyada bunun yapılması arasında farklar söz konusudur. Gerçek hayatta gerçekleşen ayıplama ya da kınama sosyal medyada linç olarak kendini gösterir. Ve teknolojinin sunduğu imkanlar neticesinde dünyanın diğer ucunda ki bir kişi de sizi kınayabilir. Psikolojik olarak çok daha ağır bir etkiye sahip olan linç, elbette sosyal medya kullanıcıların başkasına yaptıkları lakin kendilerine yapılmasını asla istemedikleri bir durumdur. Bu sebeple çalışmamızda elde edilen bulgular arasında yer alan gerçek hayatta gözettikleri makbul kadın, makbul eş, makbul anne olma gayretini sosyal medya hesaplarından da göstermek için daha üstün bir çaba göstermektedirler.

Teknolojinin akıllarda oluşturduğu ‘her zaman her yerde’ imkânı zaman ve mekân kavramına doğrudan atıf yapmakta hatta direkt işaret etmektedir. Ev hanımları için gündelik hayatlarının mekânı olan evler de dijitalleşme ile daha görünür hale gelmektedir. Gündelik hayatın konutlarından sanal hayatın konumlarına doğru bir değişim hasıl olmaktadır. Ev hanımlarının en çok tercih ettiği ve en yaygın sosyalleşme biçimi olan gün oturmaları da bu değişimden nasibini almaktadır. Günümüz gösterişçi toplum yapısının verdiği etkiyle günler bir gösteriş oturmasına, sosyal medya hesaplarında paylaşımlarla da sanal sergiye dönüşmektedir. Kadınlar ile özdeşleşen alışveriş ve moda algısı çalışmamız kapsamında Karamanlı ev hanımları için araştırılmıştır. Farklı ekonomik gelire sahip olan katılımcılarımızın gündelik hayatlarını geçirmelerinde ekonomik durumun önemi çalışmamız kapsamında tespit edilmiştir. Gündelik hayatın rahat geçmesi, sınırlara dikkat ederek, hesaplar üzerine geçmesi ya da bunun tam aksinin olması ekonomi ile doğrudan bağlantılıdır. Alışveriş denilince akıllara gelen moda yine ekonomi ile doğrudan bağlantılıdır. Katılımcılarımız ekonomik durumlarına göre moda takibi yaptıklarını ve modayı tükettiklerini belirtmektedir. Ekonomik durumları çok iyi olsa dahi evde ki eşyalar modasına göre değil kullanım fonksiyonunu yitirmesi sonucu değiştirilmektedir. Moda takipleri sosyal medya hesapları üzerinden yapılmaktadır.

Ev hanımlığı çok eski bir olgu olduğu için ve her toplumun kendine ait normlarından şekillendiği için tek bir kalıba sığdırmak olanaksızdır. Bu nedenle de ev hanımları gündelik hayatlarını belirleyen çok fazla etkenler vardır. Çalışmamız ev hanımlarının görünmez olan ev içi emeklerinin, kendilerini algılayışlarının ve belirli temalarca gündelik hayatlarının işleyişi hakkında farkındalık oluşturmaktadır. Katılımcıların günlük rutinleri, deneyimleriyle ilişkiseldir. Dijitalleşen gündelik hayatı deneyimleyen ev hanımları rutinlerine bu durumu da dahil etmektedir. Tezimiz ev hanımlarının gündelik hayat pratiklerini belirleyen ve birbiriyle etkileşim halinde olan temaların analiz edilmesi ve bu konuda farkındalık oluşturulması açısından önemlidir. Ev hanımlarının görünmez ya da olağanlaşan bir kavram olmaktan çıkmasına ve çeşitli araştırmalara konu edinmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca ev hanımlarının genel olarak (ruhsal, bedensel vb.) iyi olması, en başta kendisi olmak üzere çevresi tarafından da iyi algılanmasına olanak tanıyabilir. Ev hanımlarının eşleri ve ailesinin diğer fertleri tarafından emeğinin görünür olduğunu bilmesine, takdir ve teşekkür edilmesine, ev hanımının kendisini kıymetli hissetmesine olanak tanıyabilir. Ev hanımlarına yönelik ön yargılı, hor görülen, olumsuz tutum ve davranışların sosyal ilişkilere, rollere ve deneyimlere, empatiye dayanarak değiştirilmesi mümkündür. Ev hanımlarının ev içi emeklerinin görünmez oluşunu önlemek için koruyucu önleyici tedbirlerin alınması, sosyal hak ve sorumlulukların belirlenip uygulanması ve yenilerin eklenmesi, toplumda ev hanımlarının emeklerine dair farkındalıkların oluşturulması gerekmektedir. Gündelik hayatlarını eve ve evde ki diğer bireylere adayan ev hanımları için çeşitli ücretsiz sosyal faaliyetler geliştirilmelidir. Bu hizmet sunulurken de gündelik hayatlarını çocuklarına göre şekillendiren ev hanımı annelerin, çocukları için de bir alternatif geliştirilebilir. Yine gündelik hayatlarının belirli bir kısmını ayırdıkları sosyal medya hesaplarını daha eğitici, öğretici, yemek ve annelikle birlikte daha fazla alanlarda kişisel gelişim sağlayıcı öğelere dönüştürülmesi fayda sağlayacaktır. Ev hanımlığı ile doğrudan ilişkili olan ekonomi için ise ev hanımlarını kendilerini daha iyi hissetmeleri ve eşe bağlılığın onlar için bir problem unsurundan çıkması için, dışarı alanlarda sosyal faaliyetlere katılacak bütçelerini finanse etmek için dahi olsa belirli bir ödenek almaları gereklidir. En önemli değişim ve dönüşümün gerekli olduğu husus ise toplumsal farkındalığın geliştirilmesidir. Bunun mümkün

olması için uzun bir zaman dilimi gerekli gibi görölse de değişim bir kişi ile başlayıp genele yayılabilir. Toplumun benimsemesi gereken eşitlikçi yaklaşım ve empati gibi yaşamı kolaylaştıran davranışlar söz konusu iken uzak durması gereken ataerkillik başta olmak üzere cinsiyetçi yaklaşımlar, toplumsal normlar, ev hanımlarının kendilerini ve çevresini algılamalarında, yaşamlarını sürdürmelerinde ve gündelik hayatlarını şekillendirme büyük önem atfetmektedir. Bu nedenle cinsiyet, eğitim ve mesleki konum fark etmeksizin bir ayrıştırma yapılmadan, görev paylaşımı yapılarak, takdir ve sevgi dili kullanılarak yaşamı kolaylaştırmak, benimsenmesi gereken en öncelikli davranışlardır.

KAYNAKÇA

A. Özben M. (2018). [Klasik Sosyoloji Ve Gündelik Hayat: Durkheim'dan Parsons'a](#), Ankara: Phoenix Yayınevi

Alisbah Tuskan, A., Toplumsal Cinsiyet Toplumda Kadına Biçilen Roller ve Çözümleri, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 25(99), 445-449

Alpman, P. S. (2018). Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım. Sosyoloji Araştırmaları Dergisi, 21(2), 1-28. <https://doi.org/10.18490/Sosars.475804>

Arastaman, G., Öztürk Fidan, İ., & Fidan, T. (2018). Nitel Araştırmada Geçerlik ve Güvenirlik: Kuramsal Bir İnceleme. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 15(1), 37-75.

Arslantaş, H. A. (2008). Kültür – Kişilik ve Kimlik. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi, 7(1), 105-112.

Atalay, D. (2019). Sosyal Medyanın Mahremiyet ve Benlik İnşasına Etkisi Üzerine Bir Araştırma. (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi

Aydın, B. (2014). Sosyal Medya Mecralarında Mahremiyet Anlayışının Dönüşümü. İstanbul Arel Üniversitesi İletişim Çalışmaları Dergisi, 3(5), 131-146.

Aydın, H. (2015). Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Türkiye'de Kadın. Current Research in Social Sciences, 1(3), 84-96.

Balkız, B. (2012). Gündelik Hayatın Sosyolojisi, Sosyoloji Dergisi, (27)

Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örnekleme Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7(1), 231-274.

Başaran, A. (2023). Kadının Yeri: Feminist Fenomenoloji ve Mekân, İstanbul Kadem Yayınları: Kadın ve Mekân, 1. Baskı Mart 2023.

Başkale, H. (2016). Nitel Araştırmalarda Geçerlik, Güvenirlik ve Örneklem Büyüklüğünün Belirlenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9(1), 23-28.

Bayrakçı, O. Kurt, P. (2021). 7th International Management And Social Research Conference May 19-21, Proceeding Book, Volume 1

Bingöl, O. (2014). Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014(3), 108-114.

Bogdan, Robert C. Ve Biklen, Sari Knoop, Qualitative Research For Education: Introduction And Methods. Boston: Allyn And Bacon, 1992.

Brink, P. J. (1991). Issues Of Reliability And Validity. In J. M. Morse (Ed.), Qualitative Nursing Research: A Contemporary Dialogue (Pp. 164-186).

Bülbül Bahtiyar, T. Yıldız, E. (2021). ‘Ev Dekorasyon’ Dergisi (1976-82) Üzerinden Konutlarda Ki İç Mekân Özelliklerinin İncelenmesi, Sanat Tarihi Dergisi, (Aralık), 49-173

Creswell, J. W. (2020). Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşımına Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni, (Çev. Ed: Bütün, M. & Demir, S.B.). 5. Baskı, Ankara: Siyasal Kitabevi.

Creswell, J. W., & Miller, D. L. (2000). Determining Validity İn Qualitative Inquiry. Theory Into Practice, 39(3), 124-130

Çakın, Ö. (2019) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım, Hit 210 Sosyal Bilimlerde Nicel ve Nitel Araştırma Yöntemleri Ders Sunum Slayt.

Çakır, S. (2021). Kadın Tarihi Araştırmaları Türkiye Bibliyografyası. İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi(22), 95-132.

Çetin E. (2013). Gündelik Hayat Sosyolojisi. İstanbul: Rağbet yayınları.

Çetin, A. & Edis, K. (2022). Ev Kadınlarının Sosyal Medya Deneyimleri: Batman Örneği, Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (2), 13-34

De Certeau, M. (2008). Gündelik Hayatın Keşfi- I. (L. A. Özcan, Çev.) Ankara: Dost Kitabevi Yayıncılık.

Demircioğlu, S. (2019). Günümüz Türkiye’sinde Ev Hanımları ve Sorunları (Yüksek Lisans Tezi), Sakarya Üniversitesi

Diler, R. (2014). “MAHREMİYET EĞİTİMİ VE ÖNEMİ”. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2/1 , 69-98.

Dudu Karaman, E., & Doğan, N. (2018). Anelik Rolü Üzerine: Kadının “Anelik” Kimliği Üzerinden Tahakküm Altına Alınması. Gümüşhane

Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, 6(2), 1475-1496.
<https://doi.org/10.19145/E-Gifder.443214>

Durakbaşı, A. (2016). Kadınların Tarihinden Dersler: Feminist Bir Sosyoloji İçin Notlar. *Toplum Ve Demokrasi Dergisi*, 2(4), 15-26.

Engels, F. (1990). *Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (K. Somer, Çev.) Ankara: Sol Yayınları.

Erken, M. (2016). *Duygusal Emek Kavramı ve Motivasyonun Duygusal Emek Davranışı Üzerindeki Etkileri: Bir Kamu Kurumu Üzerinde Araştırma*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , 6.

Eskici, S. (2019). *Gündelik Yaşamın Yeniden Tanımlanması: Hakkâri Kadın Merkezleri Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Felski, R. (1999). *The Invention of Everyday Life*, *New Formations*, 39, 15-31.

Francios, William E. (1986), *Mass Media Law and Regulation* (New York: Wiley and Sons).

Friedan B.(2002). *The Problem That Has No Name*. İçinde: B Highmore (der) *The Everyday Life Reader*, London, Routhledge. 58-63

Geçer, H. (2023). *Muhafazakâr Habitus ve Sanal Mekân: Dindar Kadınların Sosyal Medyada Var Olma Sorunu*, İstanbul Kadem Yayınları: Kadın ve Mekân, 1. Baskı Mart 2023.

Geçer, R. (2019). *Ev Kadını: Arada Kalmış Bir Kadın Tiplemesi*, Selçuk Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi

Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü*, İstanbul: Ayrıntı Yayınları

Gılman, P.C. (2022). *Ev İşleri ve Etkileri*. Çanakkale: Akademim

Goffman, E. (2014). *Günlük Yaşamda Benliğin Sunumu*, İstanbul: Metis Yayınları

Gökbayrak, Ş. (2007). *Ev İçi Teknolojileri ve Toplumsal Cinsiyet*. *Isguc The Journal Of Industrial Relations And Human Resources*, 9(4), 119-141.

Gürsoy Atar, Ö., & Gürsoy Ulusoy, Ş. (2020). *Sosyal Medyada Ördek Sendromu: Instagram Üzerinden Bir Değerlendirme*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19(39), 925-951.
<https://doi.org/10.46928/iticusbe.762651>

İlden, S. Tıngır, M. (2021). Ev Müzeciliğinden Çevrimiçi Sergilere, Akademik Sanat Dergisi, (12):12-22

İpek, A. (2021). *Gündelik Hayat Sosyolojisi Bağlamında Kadın Günleri: Akşehir Örneği*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi.

Kaçar S. Kervankıran İ. (2023). “Gündelik Hayatın İzini Sürmek: Yaşlı Kadınların Gündelik Hayat Bilgisinden Turizm Mekânlarına Erişimlerini, Mekânsal Deneyimlerini Ve Sınırlılıklarını Anlamak”. Fe Dergi 15, sy. 1: 122-46

Kalıpçı, İ.(1997). Atatürk ve Kadın, TCZB Yayını

Kara, S. (2020). *Duygusal Emek Üzerine Bir Araştırma*, Pamukkale Üniversitesi Yüksek Lisans Projesi

Karakaya, H. (2018). Görünmez Emek ve Ev Kadınları, Fırat Üniversitesi İİB Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, (1): 73

Kartal, C. (2011). II. Meşrutiyet’in Cumhuriyet’e Mirası: "Makbul Kadınlar". *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*(38).

Kaya, E. (2022). Dijitalleşme ve Mahremiyet: Özel Hayatın Değişen Dinamikleri, (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi

Kılıç, S. (2013). Örneklem Yöntemleri. Journal Of Mood Disorders, 3(1), 44-6. <https://doi.org/10.5455/Jmood.20130325011730>

Konan, B. (2011). “Türk Kadınının Siyasi Hakları Kazanma Süreci”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* (1).

Köksal, L. (2009). İş Yaşamında Duygusal Emek ve Ampirik Bir Çalışma, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü , 5-33.

Köse, H. (2018). Lefebvre ve Modern Dünyada Gündelik Hayat, İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi (7)

Kulluk R. (2022). Sosyal Medyada Mahremiyetin Değişiminin Habitusun Dönüşümü Üzerinden İncelenmesi: Konya Örneği. (Yüksek Lisans Tezi) Necmettin Erbakan Üniversitesi

Kurtoğlu, A. (2020). Sosyolojik Bir Araştırma Nesnesi Olarak Gündelik Hayatın Kavramsallaştırılması ve İncelenmesi Sorunu Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi 38(1):222-237

Kümbetoğlu, B. (2019). Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem Ve Araştırma.Türkiye.

- Kümbetoğlu, B., 1994, “Kadın, Çalışma ve Evde Üretim”, *Dünyada ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler, Sosyoloji Derneği*, s. 303-312, Ankara.
- Lefebvre, H. (1995), *The Production Of Space*, Çev. Donald Nicholson Smith, Oxford, Blackwell.
- Lefebvre, H. (2013). *Modern Dünyada Gündelik Hayat*. (Çev. I. Gürbüz), İstanbul: Metis
- Lefebvre, H. (2017). *Ritimanaliz: Mekân, Zaman ve Gündelik Hayat*. (Çev. A. Batur), İstanbul: Sel
- MacIntyre, Alasdair (2001). *Erdem Peşinde*. Çev. Muttalip Özcan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Melike Tekindal, Şerife Uğuz Arsu. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemi Olarak Fenomenolojik Yaklaşımın Kapsamı ve Sürecine Yönelik Bir Derleme (Vol. 20)*. Vol. 20. *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*.
- Michel, A. (1984). *Feminizm*. (Ş. Tekeli, Çev.) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nedelmann, B. (2001). *The Continuing Relevance of George Simmel: Staking Out Anewthe Field of Sociology*. İçinde: Ritzer, G. Ve B. Smart (ed.). *Handbook of SocialTheory*. London: Sage
- Neuman, W. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nitel ve Nicel Yaklaşımlar*. (S. Özge, Çev.) Ankara: Yayın Odası
- Oakley, A. (1987). *Housewife*. Penguin Books.
- Öksüz, B. (2023). *Ev Kadını Olmaya Dair Sosyolojik Bir Analiz*, Giresun Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi
- Özdemir, G. (2009). *Türk Kadınının Toplumsal Konumunun Gelişim Süreci*. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2009(1), 1-19.
- Özdemir, M. (2010). *Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma*. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Pelin Vargel Pehlivan. (2017). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kuramsal Yaklaşımlar: Bir Literatür Taraması*. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form E Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 161-182. <https://doi.org/10.18037/Ausbd.1227335>

Rose, P., Beeby, J. & Parker, D. (1995). Academic Rigour In The Lived Experience Of Researchers Using Phenomenological Methods In Nursing. *Journal Of Advanced Nursing*. 21(6), 1123-1129. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.1995.21061123.x>
<https://doi.org/10.18037/Ausbd.1227345>

Sennett, R. ve Cobb, J. (2017). *Sınıfın Gizli Yaraları*. (Çev. M. K. Coşkun).

Sili Kalem, A. (2022). Gündelik Hayatın Dijitalleşmesi Karşısında Sosyoloji. *Medeniyet Ve Toplum Dergisi*, 6(2), 95-102.

Silier, Y. (2010). *Oburluk Çağı Felsefe ve Politik- Psikoloji Denemeleri*. İstanbul: Yordam Kitap .

Smith, J. A., Eatough, V. (2007). Interpretative Phenomenological Analysis. In E. Lyons ve A. Coyle (Eds.). *Analysing Qualitative Data In Psychology*. (P. 35-50).

Tasouji C D (2013). Gündelik Hayat İncelemelerinde Kadınlık Halleri. *Mülkiye Dergisi* 37(4), 62-78.

Tuncer, H. (1989). “Türk Kadınının Geçirdiği Evrimin Tarihçesi Ve Bugünkü Durumu”. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 6, sy. Kasım: 163-72.

Türkiye’de Kadın İşgücü Profili ve İstatistiklerinin Analizi: 2014, Ankara

Türkoğlu, B. (2014). Fay Hattında Erkeklikler: Çalışma ve İşsizlik Ekseninde Erkekliğe Bakış / Manhood on the Fault Line: Examining Manhood under the Frame of Working and Unemployment. *Mülkiye Dergisi*, 37(4), 33-61.

Uca, A. Ülker, A. (2015). 1964 Karaman Yangını. *İmaret Şehir Dergisi*, 5 (16). 110-118.

Ulusoy, A. N. (2021). Ev Kadınlarında Tükenmişliği Yordamada Eş Desteği ve Evlilik Uyumunun Rolü. İstanbul: Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Uslu: L., 2012, “Bir Odaya Sıkışmak: Büyümele Çocukluk Arasında Kalmak”, *Fe Dergi*, 4 (1)

Uyanık, F. (2013). Kocaeli Üniversitesi Yeni Medya Kongresi Sunumu: 7 Mayıs

- Uygur, C. (2009, Aralık). Youngturks.com sitesinin kurucusu. (F. Uyanık, Röportajı Yapan)
- Van Manen, M. (1990). *Researching Lived Experience: Human Science For An Action Sensitive Pedagogy*. Albany State University Press.
- Vardi, R. (2015). Sanal Mahremiyet, *Toplum Bilimleri Dergisi*, Ocak: 9 (17).
- Vatandaş, D. D. C. (2011). Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerinin Algılanışı. *Istanbul Journal Of Sociological Studies* (35), 29-56
- Veblen, T. (2005). *Aylak Sınıfın Teorisi*, İstanbul: Babil Yayınları
- Wade, C., Tavis, C. (1990). *Psychology*. (2nd Eds.). London: Harper And Row Publishing Com.
- Woolf, V. (2012). *Kendine Ait Bir Oda*. İstanbul: Kırmızı Kedi
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel Araştırmaların Planlanması: Araştırma Soruları, Örneklem Seçimi, Geçerlik ve Güvenirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 1-9.
- Yalçın, H. (2022). Bir Araştırma Deseni Olarak Fenomenoloji. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 213-232. <https://doi.org/>
- Yazıcıoğlu, Yahşi ve Erdoğan, Samiye, "Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri " Detay Yayıncılık, 2004, Ankara.
- Yeşilsoy, K., & Arslanoğlu, B. S. (2022). Ev Kadınlarının Yaşadıkları Aile İçi Problemler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 337-358.
- Yılmaz Altun, Ö. (2023). Gündelik Hayat ve Gündelik Hayatın Sosyolojisi: Bir Literatür Çalışması, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* (7), 142-172
- Yılmaz, A. "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadın Kimliğinin Biçimlendirilmesi". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 9, sy. 20 (Haziran 2010): 191-212.
- Yılmaz, A. q., & Kotanlı, Ş. (2015). MEDYADA İDEAL KADININ MODA ÜZERİNDEN TEMSİLİ VE MODA PROGRAMLARININ TÜKETİME YÖNLENDİRMEDEKİ ROLÜ. *Atatürk İletişim Dergisi* (8), 65-98.
- Yüksel, M. (2003). Mahremiyet Hakkı ve Sosyo- Tarihsel Gelişimi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(01).

EKLER

EK-1: Görüşme Soruları

Demografik Sorular

Yaş

Eğitim durumu

Nereli (kaç yıldır karamanda)

Kaç yıldır evli

Hane halkı sayısı

Çocuk sayısı ve cinsiyetleri

Eşinin mesleği

Hane geliri

Sürücü Belgesi (ehliyeti) var mı?

Tema soruları

Ev Hanımlığı

Ev hanımı deyince zihninizde ilk canlanan şey nedir?

Ev hanımı olmayı nasıl tarif edersiniz?

Ev hanımı olarak nitelendirilmek sizi rahatsız eder mi?

Sizce ev hanımlığının olumlu ve olumsuz tarafları nelerdir?

Gündelik hayatınızı nasıl geçiriyorsunuz? Ortalama bir gününüzü anlatabilir misiniz?
Neler yapıyorsunuz?

Ev hanımlarının sarf ettiği ev içi emek hakkında neler düşünüyorsunuz?

Ev hanımlığından memnun musunuz? Kamusal alanda çalışma hayatınızın olmasını ister miydiniz?

Mahremiyet

Ev hanımlığı size göre nedir? Nasıl tanımlar ve değerlendirirsiniz?

Gündelik hayatınızı nasıl geçiriyorsunuz? Neler yapıyorsunuz?

Sosyal medya hesaplarınız var mı? Bunlar hangileridir? Kullanım amacınız ve sıklığı nedir? Ne kadar süre geçiriyorsunuz?

Sosyal medya uygulamalarını telefon vs. kendiniz mi yüklediniz? Hesapları kendiniz mi açtınız? Başka birisi/ birileri mi yardımcı oldu?

Takip ettiğiniz fenomen hesapları var mı? Bu fenomen yaşantıları sizi etkiliyor mu? Nasıl

Paylaşım yapar mısınız? İçeriği ve sıklığı hakkında bilgi veriniz?

Eşinizi çocuklarınızı, evinizi sosyal medya hesaplarından paylaşır mısınız?

Arkadaşlarınızla vakit geçirme durumunu, konumu, içeriği, etiketleme vs. ile paylaşıyor musunuz?

Sosyal çevreniz hakkında neler söylersiniz (arkadaş- komşu ilişkileri- günler-alışveriş vb.)

Arkadaşlarınızla görüşme sıklığınız (Sosyal medya iletişimi – reel iletişim)

Sizin gündelik hayatınızda mahrem olarak gördüğünüz paylaşmak istemediğiniz kişi, durum, mekân vb. durumlar nelerdir.

Eğitim

AÖF vb. eğitim fırsatlarından yararlanıyor musunuz?

Kişisel gelişim için neler yapıyorsunuz?

Eğitim sizin için önemli midir?

Eğitim hakkında genel düşünceniz nelerdir? Çocuklarınız açısından da eğitimi değerlendiriniz. (Cinsiyet bağlamında değerlendirmesi de talep edilir).

Evde eğitimci rolünüzü hakkında bilgi veriniz.

Çocuklarınızı yetiştirme (eğitme) konusunu detaylandırınız.

Ekonomi

Akıllı telefon mu kullanıyorsunuz? Detay veriniz

En çok harcama yaptığınız alan ve platform nedir? İçeriği nedir?

Çocuklarınızın gittiği okul? (Özel- devlet) ne ile gider (servis özel araç vs.)

Şahsınıza ait aracınız var mı?

Ekonomik durumunuz gündelik hayatınızı şekillendirmenizde etkili mi? Bunu nasıl hissediyorsunuz?

İmkanlar dahilinde işsizlik, eğitimsizlik sorun olarak görülmeyebilir mi neden?

Sosyal medya üzerinden gelir elde ediyor musunuz? Etmek ister miydiniz? Bunun için çabanız var mı nelerdir?

Annelik

Ev hanımı anneler hakkında ki düşünceleriniz nelerdir?

Anneliği nasıl tanımlarsınız?

Teknolojiyi gündelik hayatınızda annelik ve ev hanımlığı konularında nasıl kullanıyorsunuz? Takip ettiğiniz hesaplar, kullandığınız uygulamaları detaylandırınız.

Gündelik hayatınızda ev hanımlığı ve anneliği görevlerinizden bahsedin

Kızınızın, gelininizin ev hanımı olmasını ister miydiniz?

Aile içi ilişkilerinizi değerlendiriniz (Eş-çocuk-birlikte vakit geçirme-eğitim-iş bölümü vb.)

Bireyler arası iletişim de köprü vazifesi yaptığınız oluyor mu? Detaylandırınız

Mekân

Oturma günleri düzenler misiniz?

Oturma günleri için özel hazırlıklarınız olur mu? (ziynet eşyaları takma, marka kombinler yapmak, evin misafir için döşenen odası salonu açmak, kaliteli, marka, özel eşyaların kullanım için hazırlanması vb.)

Yemeklerinizi, kombinlerinizi, odalarınızı, mobilya vs. ev dizaynı ev içi, eş ve çocukları, sosyal medya hesaplarında paylaşıyor musunuz?

Moda

Sanal alışveriş yapar mısınız? Sıklığı nedir? Kendiniz mi öğrendiniz?

Moda- trend takibi yapar mısınız? Hangi platformları kullanıyorsunuz?

Marka tercihleriniz var mı hangi ürünlerde markalara önem verirsiniz?

Ev döşeme ve dekorasyon ürünlerinde neye dikkat edersiniz?

Sunumlara önem verir misiniz?

Ürünlerin (SKT kastedilmez) kullanım süreleri sizce ne kadardır? Ne sıklıkla mobilya, dekor ürünleri, ev eşyaları vb. değiştirirsiniz?